

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ, ΣΛΑΒΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΑΝΩΤΑΤΗ ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΠΟΛΕΜΟΥ

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΙΣ ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΣΦΑΛΕΙΑ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ:

Καθηγητής ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΚΥΡΚΙΛΗΣ, Αντιπρύτανης ΠΑΜΑΚ

Διπλωματική Εργασία

**«ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΙΣΟΤΗΤΕΣ ΜΕΤΑΞΥ ΚΑΙ
ΕΝΤΟΣ ΧΩΡΩΝ. ΥΠΑΡΧΕΙ ΑΙΤΙΩΔΗΣ ΣΧΕΣΗ;»**

ΤΟΥ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΥ ΦΟΙΤΗΤΗ

ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΧΑΛΙΚΟΠΟΥΛΟΥ (ΑΜ:irs22035)

Θεσσαλονίκη, Δεκέμβριος 2022

Υπεύθυνη Δήλωση

« Δηλώνω υπευθύνως ότι όλα τα στοιχεία σε αυτήν την εργασία τα απέκτησα, τα επεξεργάσθηκα και τα παρουσιάζω σύμφωνα με τους κανόνες και τις αρχές της ακαδημαϊκής δεοντολογίας, καθώς και τους νόμους που διέπουν την έρευνα και την πνευματική ιδιοκτησία. Δηλώνω επίσης υπευθύνως ότι, όπως απαιτείται από τους κανόνες, αναφέρομαι και παραπέμπω στις πηγές όλων των στοιχείων που χρησιμοποιώ και τα οποία δεν συνιστούν πρωτότυπη δημιουργία μου».

Ημερομηνία: 22/12 /2022

Ο Δηλών

A handwritten signature in blue ink, consisting of several overlapping, stylized strokes that form a cursive name, likely 'Σταύρος'.

Περίληψη

Στην παρούσα διπλωματική εργασία γίνεται μια συνοπτική παρουσίαση ενός κρίσιμου οικονομικού προβλήματος, το οποίο ταλανίζει τις κυβερνήσεις του πλανήτη τα τελευταία 30 τουλάχιστον χρόνια. Η παγκόσμια ανισότητα αποτελεί πρόβλημα στο οποίο θα κριθεί το μέλλον της κοινωνικής ειρήνης και σταθερότητας που τόσο πολύ έχουμε ανάγκη σε παγκόσμιο επίπεδο. Στο πρώτο κεφάλαιο της εργασίας παρουσιάζεται η σχέση μεταξύ παγκοσμιοποίησης και οικονομικής ανάπτυξης. Επιπλέον, δίδεται έμφαση στην συσχέτιση της παγκοσμιοποίησης και με την εισοδηματική ανισότητα. Στο δεύτερο κεφάλαιο πραγματοποιείται εκτενής ανάλυση της σχέσης του διεθνούς εμπορίου και της ανισότητας μεταξύ των χωρών του πλανήτη. Στο τρίτο και τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζονται εμπειρικές μελέτες και σημαντικά συμπεράσματα αναφορικά με την ανισότητα, τις αιτίες και τα αποτελέσματα αυτής. Στο τέλος της εργασίας παρατίθεται μερικά χρήσιμα συμπεράσματα.

Summary

In this thesis, a brief presentation of a critical economic problem is made, which has plagued the governments of the world for at least the last 30 years. Global inequality is a problem that will determine the future of social peace and stability that we need so much at the global level. The first chapter of the paper presents the relationship between globalization and economic development. In addition, emphasis is placed on the correlation between globalization and income inequality. In the second chapter, an extensive analysis of the relationship between international trade and inequality between the countries of the world is carried out. The third and fourth chapters present empirical studies and important conclusions regarding inequality, its causes and results. At the end of the paper, some useful conclusions are listed.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΙΣΟΤΗΤΑ	
1.1. Ο συσχετισμός της παγκοσμιοποίησης και της οικονομικής ανάπτυξης.....	8
1.2. Ο ρόλος της παγκοσμιοποίησης στην εισοδηματική ανισότητα.....	10
1.3. Επισκόπηση της σχέσης παγκοσμιοποίησης και ανισότητας ..	12
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΑΝΙΣΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΜΠΟΡΙΟ	
2.1. Η σχέση του Διεθνούς Εμπορίου με την ανάπτυξη των κρατών.....	15
2.2. Μια σχέση ανισότητας: Αναπτυσσόμενες χώρες και Διεθνές Εμπόριο.....	18
2.3. Το κόστος ανισότητας από την προσαρμογή στους κανόνες του ελεύθερου εμπορίου.....	23
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: ΤΑ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΑΣ	
3.1 Το μοντέλο Stolper–Samuelson.....	26
3.2 Οι μισθολογικές ανισότητες μεταξύ των κρατών.....	29
3.3 Εμπόριο ενδιάμεσων εισροών: Εξωτερική ανάθεση.....	33
3.4 Η μέτρηση της ανισότητας.....	39
3.5 Η μέτρηση της ανισότητας στο εσωτερικό μιας χώρας.....	42
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ: ΑΝΙΣΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΦΤΩΧΕΙΑ	
4.1. Εξέταση του συσχετισμού φτώχειας και ανισότητας μέσα από τις εμπειρικές επιστημονικές μελέτες.....	47
4.2. Η μελέτη της ανισότητας σε επίπεδο χώρας.....	49
4.3. Η μελέτη της ανισότητας σε διακρατικό επίπεδο.....	50
4.4 Εισοδηματική ανισότητα μεταξύ των χωρών.....	52
4.5 Παγκοσμιοποίηση και εισόδημα.....	55
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	60

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....63

Εισαγωγή

Από τη δεκαετία του 1980, πολλές ανεπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες έχουν βιώσει αύξηση της ανισότητας εντός των συνόρων τους. Το αυξανόμενο εισοδηματικό χάσμα συνέπεσε με την περίοδο αυξανόμενης έκθεσης των χωρών στην παγκοσμιοποίηση μέσω των αυξημένων ροών αγαθών, υπηρεσιών, κεφαλαίων και εργασίας πέρα από τα διεθνή σύνορα. Αυτές οι εξελίξεις έχουν προκαλέσει μια μεγάλη συζήτηση στους ακαδημαϊκούς και πολιτικούς κύκλους για το εάν η παγκοσμιοποίηση είναι υπεύθυνη για την αυξανόμενη ανισότητα στο εσωτερικό των χωρών.

Η παγκοσμιοποίηση, η ενσωμάτωση των οικονομικών δραστηριοτήτων στον κόσμο μέσω της ανάπτυξης του διεθνούς εμπορίου και των επενδύσεων, είναι σίγουρα μία από τις σημαντικότερες τάσεις στην τρέχουσα παγκόσμια οικονομία. Διεθνείς οργανισμοί και πολλοί οικονομολόγοι υποστηρίζουν ότι η παγκοσμιοποίηση προωθεί την οικονομική ανάπτυξη και τη μείωση της φτώχειας. Ωστόσο, υπάρχει μια ευρέως διαδεδομένη κριτική ότι οι οικονομικές επιδόσεις της παγκοσμιοποίησης είναι απογοητευτικές. Υποστηρίζεται ότι τα αποτελέσματα της παγκοσμιοποίησης δεν είναι προφανή, και το διεθνές εμπόριο μπορεί να είναι καλύτερο από τη χρηματοπιστωτική παγκοσμιοποίηση. Πρόσφατα, η επίδραση της παγκοσμιοποίησης στην εισοδηματική ανισότητα έχει προσελκύσει το ενδιαφέρον πολλών ερευνητών (Topalova P, 2005). Υπάρχει αυξανόμενη ανησυχία ότι η παγκοσμιοποίηση μπορεί να επιδεινώσει τη διανομή του εισοδήματος και να εμποδίσει την ανακούφιση από την φτώχεια. Δεδομένων των συζητήσεων, είναι σημαντικό να αναπτυχθεί εκτενέστερη και ολοκληρωμένη ανάλυση των επιπτώσεων της παγκοσμιοποίησης στην εισοδηματική ανισότητα και τη φτώχεια. Μέσα από την μελέτη αυτή ερευνούμε την ανάπτυξη της παγκοσμιοποίησης και αναλύουμε για το πώς η διεθνής εμπορική και χρηματοπιστωτική παγκοσμιοποίηση επηρεάζει την ανάπτυξη και την ανισότητα σε παγκόσμια κλίμακα αλλά και μεταξύ των κρατών. Υπογραμμίζεται η πολύπλοκη σχέση μεταξύ παγκοσμιοποίησης και ανισότητας, καθώς και οι επιπτώσεις της παγκοσμιοποίησης στην ανάπτυξη της φτώχειας στον πλανήτη. Στη συνέχεια, παρουσιάζεται μια σειρά αποτελεσμάτων εμπειρικών μελετών, οι οποίες αποδεικνύουν ότι η παγκοσμιοποίηση και η εισοδηματική ανισότητα έχουν πολύπλοκη και υπό όρους σχέση. Η εμπειρική ανάλυση εξετάζει τις επιπτώσεις του ανοίγματος του εμπορίου και της διεθνούς οικονομικής ολοκλήρωσης στη μακροπρόθεσμη εισοδηματική ανισότητα και τη φτώχεια μεταξύ των χωρών.

Μέσα από τα κεφάλαια της εργασίας επιδιώκεται, πρώτον, μια εκτενής επισκόπηση της παγκοσμιοποίησης και των επιπτώσεών της στην εισοδηματική ανισότητα η οποία είναι σημαντική για την καλύτερη κατανόηση των οφελών και του κόστους της παγκοσμιοποίησης (Topalova P, 2005). Δεύτερον, η εμπειρική ανάλυση με τη χρήση νέων μεταβλητών της παγκοσμιοποίησης επαληθεύει ένα υπό όρους μοντέλο και μια πολύπλοκη σχέση μεταξύ παγκοσμιοποίησης και ανισότητας, η οποία υποστηρίζεται από διάφορες θεωρίες. Η εργασία αναφέρεται

στις σημαντικές πολιτικές επιπτώσεις της παγκόσμιας ανισότητας και συνεισφέρει στην δημιουργία κατάλληλων μέτρων από τις κυβερνήσεις των πληττόμενων χωρών ώστε να καταφέρουν με μια σειρά κατάλληλων μέτρων να μεγιστοποιήσουν τα οφέλη της παγκοσμιοποίησης και να ελαχιστοποιήσουν το κόστος της.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ: ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΙΣΟΤΗΤΑ

1.1. Ο συσχετισμός της παγκοσμιοποίησης και της οικονομικής ανάπτυξης

Η παγκοσμιοποίηση είναι το φαινόμενο της ενσωμάτωσης των εθνικών οικονομιών σε παγκόσμιο επίπεδο με την ανάπτυξη διεθνών μετακινήσεων παραγόντων της παραγωγής, συμπεριλαμβανομένων των αγαθών, των υπηρεσιών, των κεφαλαίων και της εργασίας. Πρώτον, οι οικονομικές δραστηριότητες έγιναν παγκόσμιες καθώς και η ταχεία ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου. Το μερίδιο των συνολικών παγκόσμιων εξαγωγών στο συνολικό παγκόσμιο ΑΕΠ αυξήθηκε σταθερά από περίπου 12% στις αρχές της δεκαετίας του 1970 σε περίπου 20% στις αρχές της δεκαετίας του 80, και μέχρι περίπου 25% το 2000 λόγω της προόδου της διεθνούς ελευθέρωσης του εμπορίου, μέσω διαφόρων συμφωνιών στα πλαίσια του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ) (Torralva P, 2005). Οι διεθνείς επενδύσεις άρχισαν να αναπτύσσονται μετά τα τέλη της δεκαετίας του 1970 με την ελευθέρωση των χρηματοοικονομικών κεφαλαίων στις ανεπτυγμένες χώρες και αυξήθηκαν πολύ περισσότερο μετά τη δεκαετία του 1990, όταν οι άμεσες ξένες επενδύσεις (ΑΞΕ) αυξήθηκαν γρήγορα. Το μερίδιο των διεθνών επενδύσεων από το παγκόσμιο ΑΕΠ αυξήθηκε από 3% με 6% στα μέσα της δεκαετίας του 1990 σε περίπου 16% στα μέσα της δεκαετίας του 2000. Εκτιμάται ότι το συνολικό απόθεμα των εξωτερικών περιουσιακών στοιχείων και παθητικού εκτός του ΑΕΠ στις ανεπτυγμένες χώρες διαμορφώθηκε σε ποσοστό άνω του 300% το 2004, ενώ το μερίδιο στις αναπτυσσόμενες χώρες ήταν περίπου το ήμισυ αυτού λόγω της στασιμότητας μετά τη δεκαετία του 1990. (Harrison A, 2011). Επισημαίνεται ότι η βραχυπρόθεσμη κίνηση των διεθνών κεφαλαίων, η οποία δεν συνδέεται με πραγματικές συναλλαγές αλλά με οικονομικά οφέλη, ανέβηκε στα ύψη μετά τη δεκαετία του 1980. Η διάλυση του συστήματος του Bretton Woods, η ανάπτυξη πολυεθνικών εταιρειών και η διεθνής παραγωγή, καθώς και η ανάπτυξη του χρηματοπιστωτικού τομέα, αποτελούν σημαντικό υπόβαθρο για την ανάπτυξη και εξέλιξη της χρηματοπιστωτικής παγκοσμιοποίησης. Πάνω σε αυτή στηρίχθηκαν οι όποιες ελπίδες της παγκόσμιας πολιτικής και οικονομικής ελίτ για την ανάπτυξη περισσότερων προϋποθέσεων ευημερίας και ανόδου του βιοτικού επιπέδου των πολιτών στις χώρες του πλανήτη και με τελικό στόχο την άμβλυνση των εισοδηματικών ανισοτήτων.

Αυτό το κύμα παγκοσμιοποίησης έχει βασιστεί στην πρόοδο της τεχνολογίας και στην εποχή μας της τεχνητής νοημοσύνης, των μεταφορών και της τεχνολογίας των πληροφοριών και των επικοινωνιών. Ωστόσο, η ενεργός πολιτική για το άνοιγμα της οικονομίας στις ανεπτυγμένες και στις αναπτυσσόμενες χώρες διαδραμάτισε καίριο ρόλο. Πολλές χώρες κατέβαλαν προσπάθειες για τη μείωση των δασμολογικών και μη δασμολογικών φραγμών με πολλούς γύρους διεθνών εμπορικών συνομιλιών στα πλαίσια του ΠΟΕ. Οι έλεγχοι των κεφαλαίων άρθηκαν σε ανεπτυγμένες χώρες αρχής γενομένης από τη δεκαετία του 1970, και η πολιτική ελευθέρωσης και ανοίγματος θεσπίστηκε από τις αναπτυσσόμενες χώρες μετά τη

δεκαετία του 1980 και τη συναίνεση της Ουάσιγκτον. Οι χρηματοπιστωτικές κρίσεις και τα προγράμματα διαρθρωτικής αναπροσαρμογής της Παγκόσμιας Τράπεζας και του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (ΔΝΤ) στις αναπτυσσόμενες χώρες προώθησαν αυτό ακόμη περισσότερο (Harrison A, 2011). Οι εταιρείες ανέπτυξαν ενεργά τις δραστηριότητές τους μέσω των πολυεθνικών τους προκειμένου να αυξήσουν την αποδοτικότητά τους επιδιώκοντας και την επιδίωξη για δημιουργία νέων αγορών για τα προϊόντα τους και την εξασφάλιση πρώτων υλών. Έτσι, η παγκόσμια οικονομία έχει καταστεί πιο ολοκληρωμένη, καθώς η τεχνολογική πρόοδος, η παγκόσμια λειτουργία και κίνηση του χρηματοοικονομικού κεφαλαίου και το ενεργό οικονομικό άνοιγμα έχουν αλληλεπιδράσει. Υπάρχουν έντονες συζητήσεις σχετικά με τα οφέλη και το κόστος της παγκοσμιοποίησης.

Οι περισσότεροι οικονομολόγοι και οι διεθνείς οργανισμοί υποστήριξαν ότι η παγκοσμιοποίηση προκαλεί και ενισχύει την ανάπτυξη ενώ παράλληλα μειώνει τη φτώχεια (Fischer, 2003). Αλλά οι επικριτές της τονίζουν ότι οι επιπτώσεις της παγκοσμιοποίησης στην ανάπτυξη είναι σημαντικές. Στην πραγματικότητα δεν υπάρχουν εμπειρικά στοιχεία για τις επιπτώσεις της χρηματοπιστωτικής παγκοσμιοποίησης λόγω των αρνητικών επιπτώσεων που συνδέονται με την οικονομική αστάθεια και την ανατίμηση του ξένου συναλλάγματος. Τα στοιχεία για τα αποτελέσματα της ανάπτυξης του διεθνούς εμπορίου φαίνεται να είναι ισχυρότερα αλλά το αποτέλεσμα της ελευθέρωσης του εμπορίου δεν είναι τόσο εμφανές. Επιπλέον, η παγκοσμιοποίηση μπορεί να βλάψει την εισοδηματική ανισότητα και τη φτώχεια μέσω διαφόρων διαύλων, συμπεριλαμβανομένων των κινήσεων του διεθνούς χρηματοπιστωτικού κεφαλαίου (Birdsall, 2005). Η κριτική αυτή προς την παγκοσμιοποίηση έλαβε περαιτέρω ώθηση μετά την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση 2007-2008. Αυτό απαιτεί εκτενέστερη ανάλυση των αρνητικών επιπτώσεων της παγκοσμιοποίησης στην εισοδηματική ανισότητα και τη φτώχεια.

1.2. Ο ρόλος της παγκοσμιοποίησης στην εισοδηματική ανισότητα

Τα τελευταία χρόνια, οι επιπτώσεις της παγκοσμιοποίησης στην εισοδηματική ανισότητα έγινε ένα σημαντικό θέμα προς μελέτη από την παγκόσμια επιστημονική κοινότητα, σαν αποτέλεσμα και των επιπτώσεων της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης του 2007-2009 σε μια σειρά αναπτυσσόμενων και αναπτυσσόμενων οικονομιών του πλανήτη. Αυτό αντανακλά την πραγματικότητα ότι η εισοδηματική ανισότητα και η σχετική φτώχεια έγιναν χειρότερες στις περισσότερες χώρες του κόσμου μετά τη δεκαετία του 1980 (Harrison A, 2011). Στις αναπτυσσόμενες χώρες η ανησυχία για τις αρνητικές επιπτώσεις του διεθνούς εμπορίου και των κινήσεων κεφαλαίων στην κατανομή του εισοδήματος προέκυψε από τη δεκαετία του 1980, όταν το μισθολογικό χάσμα διευρύνθηκε γρήγορα με την αύξηση της εξειδίκευσης της εργασίας. Πολλές ανεπτυγμένες χώρες μεταξύ των οποίων και οι ΗΠΑ, σημείωσαν αύξηση στους συντελεστές Gίνι, μετά την περίοδο αυτή. Αυτό φαίνεται να συνάδει με το θεώρημα Hecksher-Ohlin ότι το διεθνές εμπόριο θα μείωνε το μερίδιο των εργαζομένων σε προηγμένες χώρες όπου τα κεφαλαιουχικά αγαθά είναι σχετικά άφθονα. Αν και οι περισσότεροι υποστηρίζουν ότι οι επιπτώσεις της τεχνολογικής προόδου ήταν πολύ μεγαλύτερες, οι επιπτώσεις της παγκοσμιοποίησης στην ανισότητα θα μπορούσαν να είναι σημαντικές δεδομένου ότι η τεχνολογική πρόοδος θα μπορούσε να επηρεαστεί από τον διεθνή ανταγωνισμό τον οποίο προκαλεί η παγκοσμιοποίηση. Η παγκοσμιοποίηση θα μπορούσε να επιδεινώσει την εισοδηματική ανισότητα, δεδομένου ότι η διαδικασία παραγωγής κατανέμεται και κάποιο μέρος μεταφέρεται σε ξένες χώρες με τη διαδικασία της εξωτερικής ανάθεσης τμήματος της παραγωγής (Feenstra, 1999). Επιπλέον, τα αποτελέσματα των απειλών που συνδέονται με τη μετακίνηση των εργοστασίων παραγωγής σε τρίτες χώρες, θα μπορούσαν να αποδυναμώσουν τη διαπραγματευτική ισχύ των εργαζομένων σ' αυτά (Burke και Epstein, 2001). Η νεοφιλελεύθερη οικονομική πολιτική, όπως η ευελιξία της αγοράς εργασίας και η μείωση της κοινωνικής ευημερίας παράλληλα με την παγκοσμιοποίηση, συνέβαλαν στην αύξηση των εισοδηματικών ανισοτήτων (Comia και Kiskí, 2001). Οι ανισότητες της χρηματοπιστωτικής παγκοσμιοποίησης στις ανεπτυγμένες Χώρες είναι πολύ πιθανό να αποδειχθούν αρνητικές, διότι οι εξαγωγές κεφαλαίων και η χρηματοοικονομική ρευστότητα επηρεάζονται αρνητικά από την εισοδηματική κατανομή.

Οι αναπτυσσόμενες χώρες έχουν πληγεί από την επίμονη φτώχεια και την αυξανόμενη ανισότητα μαζί με την παγκοσμιοποίηση, η οποία απορρίπτει την απλή θεωρία της κλασικής εξέλιξης του εμπορίου. Η εισοδηματική ανισότητα έγινε πιο σοβαρή μαζί με την παγκοσμιοποίηση και τη στασιμότητα της ανάπτυξης στις περισσότερες αφρικανικές και λατινοαμερικανικές χώρες μετά τη δεκαετία του 1980. Αυτό ήταν ένα επίσης χαρακτηριστικό των χωρών της Ανατολικής Ευρώπης στις αρχές της δεκαετίας του 1990 όταν και αυτές βίωναν την δική τους οικονομική μετάβαση και προσπαθούσαν να ενταχθούν στο παγκόσμιο μετά-κομμουνιστικό

οικονομικό σύστημα. Η εισοδηματική ανισότητα στην Ανατολική Ασία ήταν ιδιαίτερα έντονη, παρά την αύξηση των εξαγωγών των κρατών της περιοχής και της προσέλκυσης σημαντικών παραγωγικών επενδύσεων από το εξωτερικό και ενισχύθηκε περαιτέρω μετά την χρηματοοικονομική κρίση του 1997 η οποία έπληξε το σύνολο σχεδόν των χωρών της περιοχής (Jamo, 2006). Η Κίνα έχει επίσης βιώσει και βιώνει το διευρυνόμενο χάσμα μεταξύ του εισοδήματος των πολιτών της αν και σημείωσε ταχεία ανάπτυξη μετά τη δεκαετία του 1980. Αρκετές θεωρητικές εξηγήσεις έχουν υποστηριχθεί σχετικά με την αύξηση της εισοδηματικής ανισότητας στις αναπτυσσόμενες χώρες και οι οποίες συνδέονται με την παγκοσμιοποίηση (Goldberg και Pavcnik 2007). Πρώτον, οι αναπτυσσόμενες χώρες αντιμετωπίζουν έντονο διεθνή ανταγωνισμό με άλλες χώρες μετά τη δεκαετία του 1980, όταν σχεδόν όλα τα κράτη άρχισαν να συμμετέχουν στη διαδικασία της παγκοσμιοποίησης. Αυτό καθιστά, τα αποτελέσματα που προβλέπονται από τη διεθνή εμπορική θεωρία, να επικεντρώνονται στις διαφορές των αρχικών προβλέψεων που σχετίζονται με την παγκόσμια εξωτερική ανάθεση παραγωγικών δραστηριοτήτων και το εμπόριο ενδιάμεσων αγαθών. Οι σχετικά υψηλής ειδίκευσης και καλά αμειβόμενοι εργαζόμενοι στις αναπτυγμένες χώρες παράγουν αγαθά τα οποία έχουν ως βάση παραγωγής αγαθά από εργαζόμενους με χαμηλή ειδίκευση στις αναπτυσσόμενες χώρες. Η ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου και της εξωτερικής ανάθεσης της παραγωγικής διαδικασίας θα μπορούσε να επιδεινώσει την κατάσταση των ειδικευμένων εργαζομένων στις ανεπτυγμένες χώρες ενώ θα μπορούσε να κάνει το αντίθετο με τους εργαζόμενους υψηλής ειδίκευσης στις αναπτυσσόμενες χώρες, οδηγώντας σε αύξηση της εισοδηματικής ανισότητας και στις δύο περιπτώσεις (Feenstra, 2003). Η αύξηση των ΑΞΕ και η αύξηση των εισαγωγών κεφαλαιουχικών αγαθών στις αναπτυσσόμενες χώρες παράγουν το ίδιο αποτέλεσμα δεδομένου ότι αυτά σχετίζονται με την παραγωγή που χρειάζεται σχετικά υψηλά ειδικευμένους εργαζόμενους. Επιπλέον, οι κυβερνήσεις αναπτυσσόμενων τρίτων χωρών προστάτευαν τις ευάλωτες βιομηχανίες με κυρίως χαμηλής ειδίκευσης εργαζόμενους και ως εκ τούτου, η ελευθέρωση και το άνοιγμα ενδέχεται να έχουν αρνητικές επιπτώσεις στους φτωχούς εργαζομένους.

Η χρηματοπιστωτική παγκοσμιοποίηση και οι διεθνείς κινήσεις κεφαλαίων θα μπορούσαν επίσης να επηρεάσουν αρνητικά τη διανομή εισοδήματος στις αναπτυσσόμενες χώρες. Το οικονομικό άνοιγμα στις αναπτυσσόμενες χώρες συχνά οδήγησε σε οικονομική αστάθεια λόγω των ασταθών βραχυπρόθεσμων κινήσεων κεφαλαίων. Η εισοδηματική ανισότητα και η φτώχεια συνήθως χειροτέρευαν μετά τις οικονομικές κρίσεις. Οι ΑΞΕ ενδέχεται να σχετίζονται με την αύξηση των ανισοτήτων μέσω της εκροής κερδών, της μείωσης των δικαιωμάτων των εργαζομένων και της υποβάθμισης των βιομηχανιών της χώρας στην οποία πραγματοποιούνται. Οι προσπάθειες των αναπτυσσόμενων χωρών να προσελκύσουν ΑΞΕ μπορεί να προκαλέσουν την αποκαλούμενη "κούρσα προς τον πυθμένα" και να επιδεινωθούν οι συνθήκες ζωής των εργαζομένων. Εκτός αυτού, η μείωση των δημοσιονομικών δαπανών μαζί με τις διαρθρωτικές

μεταρρυθμίσεις μείωσε τις δαπάνες για τη δημόσια εκπαίδευση και υγεία προξενώντας προβλήματα στη ζωή των φτωχότερων κοινωνικών στρωμάτων (Chossudovsky, 1999). Η απελευθέρωση της αγοράς εργασίας με τη νεοφιλελεύθερη μεταρρύθμιση αύξησε τους ανέργους και το ποσοστό της αποκαλούμενη «μαύρης εργασίας», γεγονός που οδήγησε σε αύξηση των μισθολογικών ανισοτήτων (Rama, 2003). Όλα τα παραπάνω ήταν αποτελέσματα πολιτικών του ΔΝΤ και των προγραμμάτων του σε χώρες στις οποίες αυτά εφαρμόστηκαν. Όλα αυτά τα επιχειρήματα αποδεικνύουν ότι η παγκοσμιοποίηση θα μπορούσε να αυξήσει την εισοδηματική ανισότητα στις αναπτυσσόμενες χώρες. Ωστόσο, οι επιπτώσεις της παγκοσμιοποίησης στην κατανομή του εισοδήματος θα μπορούσαν να είναι υπό όρους διαχειρίσιμες, δεδομένου ότι οι αρνητικές επιπτώσεις μπορεί να ποικίλλουν ανάλογα με τις διαφορές συνθήκες και την ικανότητα απορρόφησης των κραδασμών που προκαλεί.

1.3. Επισκόπηση της σχέσης παγκοσμιοποίησης και ανισότητας

Από τα παραπάνω έχει γίνει κατανοητή η πολυδιάστατη αύξηση της ανισότητας από τη δεκαετία του 1980 στις ανεπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες. Ένας μεγάλος όγκος βιβλιογραφίας έχει εξετάσει το ρόλο που έπαιξε η παγκοσμιοποίηση και το διεθνές εμπόριο πιο συγκεκριμένα στην επιρροή αυτών των τάσεων. Τα δεδομένα για την ανισότητα στο κορυφαίο εισοδηματικά 1% του πλανήτη είναι κατάλληλα για ανάλυση της ανισότητας σε μεγάλους χρονικούς ορίζοντες. Για ορισμένες χώρες, αυτά τα δεδομένα περιέχουν επαρκείς πληροφορίες για να εξεταστεί εάν οι παρατηρούμενες αλλαγές στην ανισότητα οφείλονται σε αλλαγές στα μισθολογικά κέρδη ή στο εισόδημα κεφαλαίου. Οι Atkinson et al. (2011) ανέλυσαν πώς η εξέλιξη του εισοδηματικά κορυφαίου 1% σε διάφορες χώρες από τη δεκαετία του 1920 διαμορφώθηκε από πολιτικές αλλαγές, πολέμους, μακροοικονομικές και χρηματοοικονομικές κρίσεις, παγκόσμιους παράγοντες και φορολογία.

Σύμφωνα με τους Atkinson et al. (2011), η πτώση της ανισότητας μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο που σημειώθηκε στις περισσότερες χώρες μπορεί να αποδοθεί στη μείωση του μεριδίου κεφαλαίου του εισοδήματος που προκλήθηκε από τη Μεγάλη Ύφεση και τους πολέμους μέσω φυσικής καταστροφής, υπερπληθωρισμού και χρεοκοπίας, μεταξύ άλλων. Η πτώση της ανισότητας είναι ακόμη πιο σημαντική για το εισοδηματικά κορυφαίο 1%, επειδή τα εισοδήματα αυτής της ομάδας είναι ακόμη πιο συγκεντρωμένα σε πηγές κεφαλαίων. Είναι ενδιαφέρον ότι το μερίδιο του εισοδηματικά κορυφαίου 4% ή του 9% δεν μειώνεται τόσο πολύ επειδή αυτές οι ομάδες βασίζονται περισσότερο στο εισόδημα από την εργασία, το οποίο δεν επηρεάστηκε ουσιαστικά από τους παραπάνω κλυδωνισμούς. Μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, η ανισότητα δεν ανέκαμψε.

Αυτό αποδίδεται στη στασιμότητα στην ανισότητα λόγω της εισαγωγής της προοδευτικής φορολογίας και των φόρων ακίνητης περιουσίας, που απέκλεισαν την ανάκτηση του εισοδήματος κεφαλαίου σε αρκετές ανεπτυγμένες χώρες.

Ο βαθύτερος λόγος για τις διαφορές στην αύξηση στο μερίδιο του εισοδηματικά κορυφαίου 1% μεταξύ των χωρών από τη δεκαετία του 1980 συνεχίζει να αποτελεί θέμα ακαδημαϊκής συζήτησης (βλ. Atkinson et al., 2011). Εικάζεται ότι οι αποκλίνουσες εμπειρίες στην εξέλιξη του κορυφαίου εισοδηματικά 1% στο δεύτερο μέρος του εικοστού αιώνα θα μπορούσαν ενδεχομένως να εξηγηθούν από τις διαφορές στην προοδευτική φορολογία, τους θεσμούς της αγοράς εργασίας και τις αμοιβές στελεχών μεταξύ των χωρών. Για παράδειγμα, η πρόσφατη αύξηση στο μερίδιο του κορυφαίου εισοδηματικά 1% στις αγγλόφωνες χώρες οφείλεται στην αύξηση του εισοδήματος από μισθούς μεταξύ εκείνων που βρίσκονται στην κορυφή της κατανομής εισοδήματος, την οποία οι μελέτες συνδέουν με αυξήσεις στις αποδοχές κορυφαίων στελεχών. Ορισμένοι υποστηρίζουν ότι το πιο προοδευτικό φορολογικό σύστημα σε χώρες όπως η Γαλλία και η Ολλανδία, σε σχέση με τις Ηνωμένες Πολιτείες, εξηγεί την έλλειψη αύξησης του μεριδίου του κορυφαίου εισοδηματικά 1% σε αυτές τις χώρες σε σύγκριση με τις Ηνωμένες Πολιτείες από τη δεκαετία του 1980. Ωστόσο, παράγοντες όπως οι διαφορές στη ρύθμιση της αγοράς εργασίας και οι κοινωνικοί κανόνες σχετικά με την ανισότητα των αποδοχών μεταξύ των χωρών ενδέχεται επίσης να διαδραματίσουν ρόλο. Αυτά τα θέματα πιθανότατα θα αποτελέσουν αντικείμενο περαιτέρω έρευνας.

Συχνά υπογραμμίζεται ο πιθανός ρόλος της παγκοσμιοποίησης στην εξέλιξη των κορυφαίων εισοδημάτων σε διάφορες διαστάσεις. Ορισμένες από τις αλλαγές στο του κορυφαίου εισοδηματικά 1% σε αρκετές αναπτυσσόμενες χώρες αποδίδονται σε αλλαγές στις τιμές των εμπορευμάτων στις παγκόσμιες αγορές. Για παράδειγμα, η Αργεντινή παρατήρησε μια αύξηση στο μερίδιο του κορυφαίου εισοδηματικά 1% κατά τη διάρκεια των παγκοσμίων πολέμων λόγω της αυξημένης ζήτησης για τις εξαγωγές τροφίμων της, λόγω των πολέμων. Η παγκοσμιοποίηση θα μπορούσε επίσης να παίξει ρόλο στην εξήγηση της πρόσφατης αύξησης στο μερίδιο του κορυφαίου εισοδηματικά 1% μέσω του εισοδήματος από μισθούς σε αγγλόφωνες χώρες όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες. Μια πιθανή εξήγηση για την αύξηση είναι ότι η τεχνολογική αλλαγή και η παγκοσμιοποίηση δημιούργησαν μια παγκόσμια αγορά για κορυφαία στελέχη (Atkinson et al., 2011), η οποία αύξησε την παγκόσμια ζήτηση και τα κέρδη για τα πιο ταλαντούχα άτομα. Ενώ αυτές οι εξηγήσεις είναι συνεπείς με την παρατηρούμενη εξέλιξη του μεριδίου του κορυφαίου εισοδηματικά 1% , απαιτείται μελλοντική έρευνα για να εξεταστούν λεπτομερέστερα αυτές οι εικασίες και να αξιολογηθεί ο σχετικός ρόλος της παγκοσμιοποίησης.

Ουσιαστικά η περισσότερη έρευνα έχει εξετάσει το ρόλο της παγκοσμιοποίησης για τις πιο πρόσφατες αλλαγές στην ανισότητα από τη δεκαετία του 1980. Στο επόμενο κεφάλαιο θα εξεταστεί ο ρόλος του διεθνούς

εμπορίου και το πώς αυτό συνέβαλε στις παρατηρούμενες αυξήσεις της ανισότητας στις ανεπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες από τη δεκαετία του 1980.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ: ΑΝΙΣΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΜΠΟΡΙΟ

2.1. Η σχέση του Διεθνούς Εμπορίου με την ανάπτυξη των κρατών

Το διεθνές εμπόριο μπορεί να έχει σημαντικά θετικά αποτελέσματα στην οικονομική άνοδο και ανάπτυξη. Τον 18ο αιώνα, τεχνολογικά ξεσπάσματα έβαλαν τη Βρετανία στο μονοπάτι να γίνει η πρώτη αληθινά μοντέρνα οικονομία. Μεταξύ 1870-1950, ο πληθυσμός του Ηνωμένου Βασιλείου (ΗΒ) σχεδόν διπλασιάστηκε. Διάφορες πόλεις γιγαντώθηκαν. Ο μέσος όρος του εισοδήματος αυξήθηκε περισσότερο από το κανονικό και η αγροτική συμμετοχή στη διαμόρφωση του ΑΕΠ, έπεσε κάτω από το μισό και λιγότερο από το ένα πέμπτο της συνολικής βιομηχανικής παραγωγής στα τέλη του 20^{ου} αι.. Υπήρχαν πολλά κοινωνικά, γεωγραφικά και πολιτικά γεγονότα τα οποία προκάλεσε η βιομηχανική επανάσταση αλλά το εμπόριο του ΗΒ με τους «γείτονες» και με τις αποικίες έπαιξε αποφασιστικό ρόλο στην τροφοδότηση της νέας βιομηχανικής δραστηριότητας και της εξάπλωσης της ευημερίας στις άλλες χώρες και όλα αυτά, πριν οι μεγάλες πόλεις του ΗΒ γίνουν εργοστάσια του κόσμου εισάγοντας τεράστιες ποσότητες τροφίμων και πρώτων υλών και εξάγοντας επεξεργασμένα προϊόντα σε ΗΠΑ, Ασία και Αφρική (Harrison A, 2011).

Στην Άπω Ανατολή η ραγδαία βιομηχανοποίηση της Ιαπωνίας στις αρχές του 20ου αιώνα ήταν το αποτέλεσμα του συνδυασμού εγχώριων και διεθνών παραγόντων. Οι Ιάπωνες ηγέτες εγκατέστησαν σταθερούς πολιτικούς θεσμούς που γρήγορα προσαρμόστηκαν στη Δυτική τεχνολογία την οποία κατά την διάρκεια των αποστολών στην Ευρώπη και στις ΗΠΑ το 1870 είχαν μάθει καλά. Αυτοί εγκατέστησαν νέο εκπαιδευτικό σύστημα για τους νέους ανθρώπους στέλνοντας μαθητές στις ΗΠΑ και την ΕΕ, δίνοντας έμφαση στις μοντέρνες επιστήμες, τα μαθηματικά, την τεχνολογία και τις ξένες γλώσσες. Η κυβέρνηση έχτισε σιδηρόδρομους βελτιώνοντας το οδικό δίκτυο και επιδίωξε την βελτίωση και εκσυγχρονισμό του αγροτικού τομέα ώστε να συμβάλλει στον μετασχηματισμό της οικονομίας. Η διαθεσιμότητα των εμπορικών ευκαιριών ήταν επίσης πολύ σημαντική. Είναι δύσκολο να φανταστεί κανείς τη βιομηχανοποίηση να λαμβάνει χώρα αν η Ιαπωνία δεν είχε τα εφόδια να εισάγει τεράστιες ποσότητες μηχανημάτων, εξοπλισμού, μεταφοράς και άλλων κεφαλαιουχικών αγαθών από τη Δύση σε αντίθεση με τις εξαγωγές των φτηνών ρούχων, παιχνιδιών και προϊόντων εντάσεως εργασίας. Το εμπόριο θα ήταν αδύνατο αν δεν υπήρχε σταθερή πορεία των τροφίμων και των πρώτων υλών να φτάνουν στην Ιαπωνία από τις αποικίες της Κορέας και της Ταϊβάν (Harrison A, 2011).

Παρομοίως, το διεθνές εμπόριο έπαιξε σημαντικό ρόλο στην βιομηχανική ανάπτυξη της Β. Αμερικής και της Αυστραλίας τον 19ο αιώνα. Αυτά τα παραδείγματα μαζί με πολλές περιπτώσεις όπου η ανάπτυξη δεν πραγματοποιήθηκε με τον παραπάνω τρόπο δείχνει ότι το εμπόριο ήταν απαραίτητο για τη σταθερή βιομηχανική ανάπτυξη των κρατών αλλά δεν ήταν απαραίτητα και αποτελεσματικό (Jayadev A, 2007). Η απελευθέρωση του

εμπορίου δημιούργησε ευκαιρίες για οικονομική ανάπτυξη αλλά ταυτόχρονα όξυνε τις ανισότητες εντός και μεταξύ των κρατών. Η αντίληψη ότι το ελεύθερο εμπόριο δίχως κυβερνητικούς περιορισμούς μπορεί να φέρει την ευημερία στην οικονομία, αποτελεί ένα από πλέον σημαντικά δόγματα των οικονομικών μοντέλων με αναφορά στον Άνταμ Σμίθ.

Το θέμα το οποίο αντιμετώπισαν πολλές χώρες δεν ήταν η κύρια επιλογή της αυτάρκειας για ελεύθερο εμπόριο αλλά η επιλογή μέσα από ένα φάσμα εμπορικών νόμων με διάφορες πτυχές της απελευθέρωσης. Σχεδόν κάθε χώρα σήμερα θέτει κάποιους εμπορικούς περιορισμούς και φόρους. Από τον Β ΠΠ ο κόσμος και τα κράτη έχουν υποστηρίξει σταδιακά στη μείωση των φόρων και των περιορισμών στο διεθνές εμπόριο. Κάποιες από τις ανεπτυγμένες χώρες έχουν γίνει από τους πιο ένθερμους υποστηρικτές της απελευθέρωσης όμως η συμβολή τους στην οικονομική ανάπτυξη των χωρών χαμηλού εισοδήματος μέσω του διεθνούς εμπορίου είναι πραγματικά πολύ μικρή, με αποτέλεσμα να εντείνονται οι ανισότητες μεταξύ των κρατών.

Τα ανεπτυγμένα κράτη έχουν διαπραγματευτεί τη μείωση των δασμών και τον αποκλεισμό των επιδοτήσεων για τα αγαθά στα οποία έχουν το συγκριτικό πλεονέκτημα αλλά είναι πολύ διστακτικές στο να ανοιχτούν σε νέες αγορές και να εξαλείψουν τις δικές τους επιδοτήσεις σε άλλες περιοχές όπου οι αναπτυσσόμενες χώρες μπορούν να τις ανταγωνιστούν. Αυτό σημαίνει ότι έχουμε ένα διεθνές εμπορικό καθεστώς το οποίο σε πολλές περιπτώσεις είναι κακό για τις αναπτυσσόμενες χώρες. Στον κόσμο όπου η φτώχεια και η εισοδηματική ανισότητα είναι εμφανής, υπολογίζεται ότι υπάρχουν περισσότερα από 2 δις ανθρώπων οι οποίοι επιβιώνουν με λιγότερο από ένα δολάριο ημερησίως (Jayadev A, 2007).

Πολλά από αυτά τα ανεπτυγμένα κράτη έχουν στρέψει την κοινή γνώμη υπέρ τους, προτείνοντας τη μείωση των δασμών από τις αναπτυσσόμενες χώρες ώστε αυτές να μπορέσουν να αυξήσουν την συμμετοχή τους στο διεθνές εμπόριο, να ανταγωνιστούν ευκολότερα μεγαλύτερα και πιο εύρωστα οικονομικά κράτη πετυχαίνοντας με τον τρόπο αυτό την αύξηση της ευημερίας τους και την μείωση των οικονομικών ανισοτήτων στο εσωτερικό τους (Jayadev A, 2007). Δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις στις οποίες προτείνουν στα αναπτυσσόμενα κράτη να προχωρούν σε διακρατικές συμφωνίες με τα ανεπτυγμένα κράτη, και εκτός του πλαισίου του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου (ΠΟΕ), πείθοντάς τα ότι είναι ο μόνος τρόπος για να μεγιστοποιήσουν τα οφέλη τους από το εμπόριο και να βελτιώσουν την οικονομική τους ευμάρεια.

Ο κόσμος μεταπολεμικά δέχτηκε πειραματισμούς στις τακτικές διαχείρισης του εμπορίου. Σε πολλές περιπτώσεις συγκεκριμένες χώρες ανέλαβαν παρόμοιες τακτικές σε παρόμοιους χρόνους και είχαν παραπλήσια αποτελέσματα (Deng, W-S, 2013). Οι οικονομολόγοι έχουν προσπαθήσει να βγάλουν κάποια συμπεράσματα για τις τακτικές του εμπορίου μέσα από αυτές τις εμπειρίες αλλά αυτό είναι

δύσκολο επειδή κάθε χώρα επεδίωξε μια ατζέντα πολύπλευρης οικονομικής πολιτικής από την οποία είναι δύσκολο να απομονωθεί η συνεισφορά των εμπορικών πολιτικών στην οικονομική αποτυχία ή επιτυχία και στην αντιμετώπιση των ανισοτήτων. Η επιτυχία της Ν.Α Ασίας ξεκινά στην Ιαπωνία όπου μετά τον Β'ΠΠ είχε αναδειχθεί ως η δεύτερη μεγαλύτερη οικονομία του κόσμου. Η επιτυχία αυτή ακολουθήθηκε από Νότια Κορέα, Σιγκαπούρη, Ταϊλάνδη και Κίνα. Συγκεκριμένα η Ιαπωνία και άλλες χώρες πλησίον της απαρνήθηκαν δυο από τις κλασικές προτάσεις για την επίτευξη της οικονομικής ανάπτυξης. Πρώτων, παρατηρήθηκε πως η ανισότητα δεν ήταν απαραίτητη στην επίτευξη της ανάπτυξης ενώ προηγουμένως ήταν πιστευτό πως μόνο μέσο της ανισότητας μπορεί να δημιουργηθούν οι απαιτούμενοι υψηλοί ρυθμοί αποταμίευσης. Δεύτερον, οι χώρες απέδειξαν ότι τα στάδια της ανάπτυξης δεν σχετίζονταν με την αύξηση της ανισότητας. Αντιθέτως, η νέα ευημερία ήταν ευρέως διαδεδομένη μεταξύ του πληθυσμού που ξέφυγε από τη φτώχεια. Για παράδειγμα, στη Μαλαισία και την Ταϊλάνδη το φαινόμενο της φτώχειας μειώθηκε από 50% το 1960 σε λιγότερο από 20% μέχρι το τέλος του αιώνα. Το βιομηχανικό μοντέλο της Κορέας και της Ιαπωνίας επικεντρώθηκε στους μεγάλους εγχώριους συνεργάτες και στις άμεσες εξωτερικές επενδύσεις (Deng, W-S ,2013).

Οι άμεσες εξωτερικές επενδύσεις σε αυτές τις χώρες έφτασαν περισσότερο από 30% του ΑΕΠ το 1992. Οι Ασιατικές χώρες έχουν πολλά κοινά να μοιραστούν. Είχαν υψηλά επίπεδα επενδύσεων σε φυσικούς πόρους και ανθρώπινο κεφάλαιο, καθώς και ραγδαία ανάπτυξη της αγροτικής παραγωγικότητας. Αυτοί οι παράγοντες ήταν σίγουρα ευνοϊκοί για την ανάπτυξη, άλλα ήταν μακριά από την επίτευξη του στόχου της μείωσης της εσωτερικής και εξωτερικής ανισότητας. Οι οικονομικές πολιτικές των χωρών της Ασίας δεν ταίριαζαν στο ορθόδοξο πλαίσιο. Ο πυρήνας της επιτυχίας ήταν οι επιχειρήσεις, όμως βοήθησε και η κυβέρνηση. Οι κυβερνήσεις έπαιξαν το ρόλο του καταλύτη και βοήθησαν τις αγορές παρέχοντας τους τις απαιτούμενες φυσικές υποδομές, διόρθωσαν αποτυχίες των αγορών και προώθησαν την τεχνολογία και την αποταμίευση (Dollar D, 2002).

Οι επίπονες συμφωνίες απαιτούσαν από την Ιαπωνία να μειώσει τους δασμούς και ενθάρρυνε την τροποποίηση στην παροχή υποστήριξης στις εγχώριες βιομηχανίες, περιλαμβάνοντας επιδοτούμενα δάνεια από τις κρατικές τράπεζες. Το ασάλι, το αλουμίνιο, η αυτοκινητοβιομηχανία και ο ναυπηγικός κλάδος έλαβαν υποστήριξη μεταπολεμικά (Dollar D, 2002). Επιπλέον, οι βιομηχανικές τακτικές ενός τομέα βελτίωναν την παραγωγικότητα σε άλλους τομείς. Ακόμη, μερικοί οικονομολόγοι λογομαχούν ότι η ανάπτυξη θα ήταν μεγαλύτερη αν οι κυβερνήσεις δεν είχαν εμπλακεί.

Οι ανεπτυγμένες χώρες διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην πολιτική των παγκόσμιων εμπορικών διαπραγματεύσεων και είναι υπεύθυνες για πολλά από τα δεινά του ΠΟΕ. Οι ανεπτυγμένες χώρες έχουν ευθύνη να σχεδιάσουν μια νέα αρχιτεκτονική παγκοσμίου εμπορίου κατά τέτοιον τρόπο που θα ενισχύεται η

συμμετοχή των αναπτυσσομένων χωρών και να μειώνονται με τον τρόπο αυτό η μεταξύ τους ανισότητες.

2.2. Μια σχέση ανισότητας: Αναπτυσσόμενες χώρες και Διεθνές Εμπόριο

Ο τελευταίος γύρος απελευθέρωσης του εμπορίου, ο γύρος της Ντόχα, ήταν ο ένατος σε μια σειρά διαπραγματεύσεων οι οποίες ξεκίνησαν στη Γενεύη το 1947. Οι πρώτοι οκτώ από αυτούς πραγματοποιήθηκαν υπό την αιγίδα του προκατόχου του ΠΟΕ, της ΓΣΔΕ (Γενική Συμφωνία Δασμών και Εμπορίου), η οποία ιδρύθηκε σε προσωρινή βάση μετά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο σαν προσχέδιο για το Διεθνή Οργανισμό Εμπορίου (ΔΟΕ). Ο ΔΟΕ απέτυχε - δεν επικυρώθηκε ποτέ από το Αμερικανικό Κογκρέσο και άλλα εθνικά νομοθετικά σώματα - αλλά η ΓΣΔΕ συνέχισε να κυβερνά το παγκόσμιο εμπόριο με τη μορφή μιας πολύπλευρης συμφωνίας από το 1948 μέχρι τη δημιουργία του ΠΟΕ το 1995 (Dollar D, 2002).

Η ΓΣΔΕ εισήγαγε τις αρχές υπό τις οποίες οι υπογράφωντες, με βάση την αμοιβαιότητα και το κοινό συμφέρον, θα διαπραγματεύονταν μια σημαντική μείωση δασμών των τελωνείων και άλλων εμποδίων προς το εμπόριο, και την εξάλειψη διακρίσεων στο διεθνές εμπόριο. Καθώς περισσότερες χώρες εισήλθαν, η ΓΣΔΕ κυβερνούσε σχεδόν όλο το παγκόσμιο εμπόριο εκτός από αυτό κομμουνιστικών χωρών. Παρά το δυσοίωνα ξεκίνημα και την προσωρινή της φύση, η ΓΣΔΕ προωθούσε επιτυχώς την απελευθέρωση ενός σεβαστού ποσοστού του εμπορίου και συνεισέφερε στη σημαντική ανάπτυξη του παγκοσμίου εμπορίου κατά την μεταπολεμική εποχή (Deng, W-S ,2013). Μέσω των αρχών διαφάνειας, μη διάκρισης, και αμοιβαιότητας, η ΓΣΔΕ, έδωσε προβλεψιμότητα στο παγκόσμιο εμπόριο και προσέφερε μια ικανοποιητικώς ανοιχτή συζήτηση για αμοιβαία ανταλλαγή υποχωρήσεων απελευθέρωσης και την επίλυση διαφωνιών για σχεδόν μισό αιώνα.

Οι αναπτυσσόμενες χώρες έπαιξαν μικρό ρόλο στους επτά γύρους διαπραγματεύσεων για το εμπόριο τα πρώτα 20 χρόνια της ΓΣΔΕ. Στο βαθμό που συμμετείχαν, ζητούσαν ειδική μεταχείριση. Αυτό πήρε τη μορφή προνομιακής πρόσβασης στις αγορές των πλούσιων χωρών με δασμούς χαμηλότερους από τους ισχύοντες για άλλες χώρες (που τελικά κατοχυρώθηκαν στο Γενικευμένο Σύστημα Προτιμήσεων) και εξαιρέσεις από τους κανόνες της ΓΣΔΕ. Το Άρθρο XVIII των κανόνων της ΓΣΔΕ έδινε στις αναπτυσσόμενες χώρες διαφορετική μεταχείριση. Ανάμεσα σε άλλες εξαιρέσεις, επέτρεπε στις οικονομίες που μπορούν να υποστηρίξουν μόνο χαμηλά επίπεδα διαβίωσης και είναι στα πρώιμα στάδια ανάπτυξης να εφαρμόσουν προγράμματα και πολιτικές οικονομικής ανάπτυξης

σχεδιασμένες να βελτιώσουν το γενικό επίπεδο διαβίωσης των ανθρώπων τους, να πάρουν προστατευτικά ή άλλα μέτρα τα οποία επηρεάζουν τις εισαγωγές (Deng, W-S ,2013). Αυτό αναγνώρισε το δικαίωμα των αναπτυσσόμενων χωρών να επιβάλλουν ποσοτικούς και άλλους περιορισμούς, ώστε να προστατεύσουν τις νεοσύστατες επιχειρήσεις τους. Εξαιτίας του άρθρου XVIII, οι αναπτυσσόμενες χώρες μπορούσαν ταυτόχρονα να είναι μέλη της ΓΣΔΕ και να αποφεύγουν τις υποχρεώσεις των ανεπτυγμένων χωρών.

Αυτή η ειδική κατάσταση έδωσε στις αναπτυσσόμενες χώρες περισσότερη ελευθερία να αποφασίζουν τις δικές τους πολιτικές ανάπτυξης, αλλά ταυτόχρονα επέτρεψε να περιθωριοποιηθούν στις ουσιαστικές διαπραγματεύσεις. Ακόμα και εν απουσία της ειδικής καταστάσεως τους, οι διαπραγματεύσεις δασμών δεν προσφέρουν ιδιαίτερα κίνητρα για ενεργή συμμετοχή στις μικρότερες οικονομίες, επειδή έχουν λίγα να προσφέρουν σε μεγάλες αγορές στις αμοιβαίες διαπραγματεύσεις. Αλλά όταν οι εξαιρέσεις απελευθέρωσαν τις αναπτυσσόμενες χώρες από τις υποχρεώσεις της αμοιβαιότητας, οι "δεσμεύσεις" τους έγιναν σχεδόν ανούσιες, επειδή ήταν ελεύθερες από τις ειδικές ρυθμίσεις να αυξήσουν τους δασμούς ή να εισάγουν άλλα προστατευτικά μέτρα υπό τη δική τους ευχέρεια. Είχαν επομένως σχετικά λίγη διαπραγματευτική δύναμη στους γύρους διαπραγματεύσεως της ΓΣΔΕ, επειδή οι παραχωρήσεις τους ήταν αμφιβόλου αξίας (Dollar D, 2002).

Μια παθητική στρατηγική στις διαπραγματεύσεις της ΓΣΔΕ συνέφερε κάποιες από τις μεγαλύτερες αναπτυσσόμενες χώρες (ειδικά Κίνα, Ινδία και Βραζιλία) οι οποίες, μέχρι τη δεκαετία του 1980, δεν έβλεπταν το διεθνές εμπόριο σαν την κύρια μηχανή ανάπτυξης τους. Αντ' αυτού επεδίωξαν πολιτικές "υποκατάστασης εισαγωγών" οι οποίες απομόνωναν τις οικονομίες τους από τον υπόλοιπο κόσμο. Αυτές οι χώρες αναζητούσαν οικονομική ανάπτυξη από εσωτερικές πηγές και είχαν μόνο ένα μικρό κίνητρο να επιδιώξουν πρόοδο σε πολύπλευρες απελευθερώσεις υπό το καθεστώς της ΓΣΔΕ (Dollar D, 2002).

Οι ανεπτυγμένες χώρες ήταν πολύ πιο ενδιαφερόμενες στις μεταξύ τους αγορές από εκείνες των αναπτυσσόμενων χωρών. Ο Bergsten (1998) περιγράφει την ιστορία του μεταπολεμικού πολύπλευρου συστήματος εμπορίου σε όρους δυναμικής σχέσεων μεταξύ των πλούσιων χωρών, ειδικά ΕΕ και ΗΠΑ. Υποστηρίζει ότι η αρχική δημιουργία της Κοινής Ευρωπαϊκής Αγοράς στο τέλος της δεκαετίας του 1950 ήταν ένα από τα κύρια κίνητρα για την Αμερικανική πρωτοβουλία να ξεκινήσουν το γύρο διαπραγματεύσεων του Kennedy στις αρχές τις δεκαετίες του 1960. Οι ΗΠΑ ήθελαν να μειώσουν την πρόσφατα δημιουργημένη διάκριση ενάντια στις Αμερικανικές εξαγωγές, και επίσης να οικοδομήσουν τη "νέα Ατλαντική συμμαχία" εκφρασμένη από τον Πρόεδρο Kennedy (Dollar D, 2002).

Όμοια, η επέκταση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας ώστε να συμπεριλάβει το Ηνωμένο Βασίλειο και άλλες χώρες, με την επέκταση των διακρίσεων της σε σημαντικές νέες αγορές, ήταν ένας σημαντικός παράγοντας στην Αμερικανική

απόφαση να επιμείνει στο γύρο διαπραγματεύσεων του Tokyo τη δεκαετία του 1970. Επομένως, η κύρια ανησυχία των ανεπτυγμένων χωρών ήταν να κερδίσουν πρόσβαση σε άλλες ανεπτυγμένες αγορές και στην ατζέντα μεταρρυθμίσεων η οποία επικεντρωνόταν στις προσπάθειες απελευθέρωσης αυτών των αγαθών, τα οποία ανταλλάσσονταν εντατικά μεταξύ ανεπτυγμένων χωρών (Bergh A, 2010).

Μαζί αυτοί οι παράγοντες εξηγούν τον περιφερειακό ρόλο των αναπτυσσόμενων χωρών στις περισσότερες από τις διαπραγματεύσεις της ΓΣΔΕ. Σαν συνέπεια, μετά από διάφορους γύρους συμφωνιών, το παγκόσμιο σύστημα εμπορίου ήταν προσαρμοσμένο στα ενδιαφέροντα των ανεπτυγμένων χωρών, που συμμετείχαν εντατικά στις διαπραγματεύσεις. Η προστασία σταδιακά μειώθηκε στα αγαθά με εξαγωγικό ενδιαφέρον σε ανεπτυγμένες χώρες, αλλά παρέμεινε στα αγαθά που εξάγονται εντατικά από αναπτυσσόμενες χώρες. Δεν ήταν έκπληξη ότι η ΓΣΔΕ κατέληξε να καλύπτει το εμπόριο σε όλα τα αγαθά εκτός από γεωργικά και υφάσματα - και τα δύο ενδιαφέροντος αναπτυσσόμενων χωρών - τα οποία ήταν το θέμα διαφορετικών συμφωνιών των οποίων οι προβλέψεις ήταν λιγότερο φιλελεύθερες από εκείνες της ΓΣΔΕ. Τα υφάσματα καλύπτονταν από τη συμφωνία Multifiber Arrangement (MFA), μέσω της οποίας οι αναπτυσσόμενες χώρες διαπραγματευόντουσαν διμερώς ώστε να καθιερώσουν ποσοστώσεις στις ποσότητες των εξαγωγών που θα μπορούσαν να εξάγουν σε ανεπτυγμένες χώρες (Bergh A, 2010). Η διάκριση έγινε μόνο εναντίον των αναπτυσσόμενων χωρών: οι ανεπτυγμένες χώρες δεν επέβαλλαν κανένα περιορισμό στις εισαγωγές υφασμάτων από άλλες ανεπτυγμένες χώρες. Παρομοίως, το γεωργικό εμπόριο εξαιρέθηκε από τη ΓΣΔΕ και οι ανεπτυγμένες χώρες ακόμη συνεχίζουν να επιδιώκουν προστατευτικές γεωργικές πολιτικές οι οποίες στρεβλώνουν το εμπόριο και βλάπτουν τους παραγωγούς των αναπτυσσόμενων χωρών εντείνοντας τις εισοδηματικές ανισότητες σ' αυτές τα τελευταία 20 χρόνια. Ήδη από τα μέσα της δεκαετίας του 1960, το παγκόσμιο σύστημα εμπορίου είχε αναγνωριστεί ως άδικο: "Κατά μια σημαντική έννοια οι πολιτικές εμπορίου των ανεπτυγμένων χωρών μπορεί να ειπωθεί ότι κάνουν διακρίσεις σε βάρος των λιγότερο ανεπτυγμένων χωρών. Ενώ γενικά δεν κάνουν διακρίσεις εις βάρος αυτών των χωρών στη μορφή της απαγόρευσης σύμφωνα με την αρχή του πιο ευνοημένου κράτους, οι πολιτικές τους κάνουν ουσιαστικά διακρίσεις δεδομένου ότι τα σημαντικότερα εμπόδια υψώνονται σε αγαθά στην παραγωγή των οποίων οι λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες έχουν συνήθως ένα συγκριτικό πλεονέκτημα - γεωργικά αγαθά επεξεργασμένα ή μη, και μη προηγμένα τεχνολογικά καταναλωτικά αγαθά, τα οποία απαιτούν εντατική εργασία." (Johnson, 1967:79)

Στη δεκαετία του 1980, οι αναπτυσσόμενες χώρες κατέληξαν να παίζουν ένα μεγαλύτερο ρόλο στις διεθνείς πολιτικές εμπορίου. Κάθε ένα από τα εμπόδια συμμετοχής τους είχε μειωθεί. Πρώτον, η αυξημένη σημαντικότητα του εμπορίου των αναπτυσσόμενων χωρών - ειδικά των προσφάτως βιομηχανοποιημένων χωρών της Ανατολικής Ασίας - αύξησε το ενδιαφέρον των ανεπτυγμένων χωρών για τις αγορές τους οδήγησε σε κάλεσμα να σταματήσουν την "ελεύθερη

πρόσβαση" και να εισαχθούν στο σύστημα (Bergh A, 2010). Στον ίδιο χρόνο, οι αναπτυσσόμενες χώρες επένδυσαν περισσότερο στη δυνατότητα ανάπτυξης του εμπορίου, καθώς πολλές από αυτές απομακρύνθηκαν από πολιτικές υποκατάστασης εισαγωγών. Καθώς έκαναν αυτό, αυτοί που έθεταν τις πολιτικές στις πρόσφατα ανοιγμένες αναπτυσσόμενες χώρες αναγνώρισαν τη σημαντικότητα της συμμετοχής στις εμπορικές διαπραγματεύσεις. Ως αποτέλεσμα, σε αντίθεση με τους γύρους διαπραγματεύσεων του Tokyo και του Kennedy, οι αναπτυσσόμενες χώρες έλαβαν ενεργά μέρος στις συζητήσεις που οδήγησαν στο γύρο διαπραγματεύσεων της Ουρουγουάης: ο μεγάλος αριθμός εντάξεων ή αιτήσεων εντάξεως στη ΓΣΔΕ από τέτοιες χώρες τότε (συμπεριλαμβανομένων του Μεξικού και της Κίνας) έδειχνε ότι τα θέματα στο τραπέζι λαμβάνονταν σοβαρά υπόψιν από ένα αυξανόμενο αριθμό αναπτυσσόμενων χωρών.

Ο γύρος διαπραγματεύσεων της Ουρουγουάης το 1986 σηματοδοτούσε μια αλλαγή στην ιστορία των εμπορικών διαπραγματεύσεων (Dollar D, 2002). Οι μεγαλύτερες βιομηχανικές χώρες, οδηγούμενες από τις ΗΠΑ, προσπάθησαν να επεκτείνουν το σύστημα της ΓΣΔΕ ώστε να καλύψουν υπηρεσίες όπως και νέες περιοχές εσωτερικής πολιτικής, οι οποίες θεωρήθηκαν σχετικές με το εμπόριο. Παρά την αρχική αντίσταση από κάποιες αναπτυσσόμενες χώρες, συμφωνήθηκε μια ατζέντα στην Punta del Este της Ουρουγουάης το Σεπτέμβριο του 1986. Η συμφωνία ήταν ότι οι αναπτυσσόμενες χώρες θα διαπραγματεύονταν για τα νέα θέματα υπηρεσιών, Θέματα Ιδιοκτησίας Πνευματικών Δικαιωμάτων Σχετικά με το Εμπόριο (TRIPS), και Επενδυτικά Μέτρα Σχετικά με το Εμπόριο (TRIMS). Σε αντάλλαγμα, θα έπαιρναν καλύτερη πρόσβαση στις αγορές για την εξαγωγή των προϊόντων τους. Ο γύρος διαπραγματεύσεων της Ουρουγουάης, με όλα τα σφάλματα και τις ανισορροπίες τους, ήταν οι πιο φιλόδοξες εμπορικές διαπραγματεύσεις που έγιναν ποτέ. Κάλυψε μειώσεις στα εμπόδια σχετικά με δασμούς και μη σε βιομηχανικά και γεωργικά προϊόντα, όπως και σε υφάσματα και ρουχισμό, και προσπάθησε να επεκτείνει τους πολύπλευρους κανόνες σε νέες περιοχές, με πιο αξιοσημείωτες τις υπηρεσίες και την πνευματική ιδιοκτησία (Bergh A, 2010).

Η λήψη μόνο ενός μικρού μεριδίου των κερδών της συμφωνίας της Ουρουγουάης από τις αναπτυσσόμενες χώρες ενώ αυτές δέχονταν ένα μεγάλο εύρος από υποχρεώσεις και ευθύνες προκαλούσε προβληματισμό. Νέοι εμπορικοί και εσωτερικοί κανόνες συστάθηκαν, αλλά και αυτοί αντανάκλασαν τις προτεραιότητες και ανάγκες των ανεπτυγμένων χωρών περισσότερο από των αναπτυσσόμενων (π.χ. επιδοτήσεις επετράπησαν για τη γεωργία, αλλά όχι για τα βιομηχανικά προϊόντα). Πολλοί από τους κανόνες έθεταν περιορισμούς στις επιλογές πολιτικής (όπως στις βιομηχανικές πολιτικές) των αναπτυσσόμενων χωρών, σε κάποιες περιπτώσεις απαγορεύοντας τη χρήση των μέσων που είχαν χρησιμοποιηθεί από ανεπτυγμένες χώρες σε συγκρίσιμα στάδια της ανάπτυξης τους. Πολλές από τις νέες υποχρεώσεις έθεταν σημαντικά εμπόδια στις αναπτυσσόμενες χώρες και αποτέλεσαν αιτία αύξησης των ανισοτήτων μεταξύ

των κρατών. Σε αντάλλαγμα, στις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες υποσχέθηκαν οικονομική βοήθεια με κόστη υλοποίησης και επεκτάσεις των διακρίσεων για πρόσβαση στις αγορές. Το κοινό χαρακτηριστικό αυτών των υποσχέσεων ήταν ότι δεν ήταν δεσμευτικές για τις ανεπτυγμένες χώρες. Συνεπώς, οι αναπτυσσόμενες χώρες βρέθηκαν στο έλεος της καλής θέλησης των ανεπτυγμένων χωρών. Όπως οι Finger και Schuler (2000) ορθώς σημειώνουν: «οι αναπτυσσόμενες χώρες δέχτηκαν να υλοποιήσουν δεσμεύσεις σε αντάλλαγμα για μη-δεσμεύσεις από τις ανεπτυγμένες χώρες για βοήθεια. Ανεπαρκής προσοχή δόθηκε στις τεράστιες μεταγενέστερες απαιτήσεις από τις αναπτυσσόμενες χώρες για την υλοποίηση των αποφάσεων της συμφωνίας της Ουρουγουάης. Συμφωνίες σχετικά με την πνευματική ιδιοκτησία, την αποτίμηση των δασμών, τα τεχνικά εμπόδια για το εμπόριο, και η ασφάλεια των γεωργικών τροφών υπήρξαν στόχοι κριτικής κατά αυτή την έννοια».

Επομένως, στα χρόνια μετά την ολοκλήρωση των διαπραγματεύσεων της Ουρουγουάης, οι αναπτυσσόμενες χώρες γινόντουσαν αυξανόμενα απογοητευμένοι με τα αποτελέσματα της εμπορικής απελευθέρωσης. Υπήρχαν συνεχή εμπόδια σχετικά με δασμούς και μη από τις πλούσιες χώρες προς τις εξαγωγές των αναπτυσσομένων χωρών και οι αναπτυσσόμενες χώρες έπρεπε να υλοποιήσουν τις δικές τους υποχρεώσεις κάτω από τις νέες συμφωνίες, όπως για τη γεωργία, το TRIPS και το TRIMS. Τα υποσχεθέντα οφέλη από την απελευθέρωση δεν είχαν γίνει πραγματικότητα και οι οικονομικές ανισότητες άρχισαν να εντείνονται. Το 1999, σε απόκριση των ανησυχιών που εκφράστηκαν από πολλές αναπτυσσόμενες χώρες ότι η συμφωνία της Ουρουγουάης είχε ένα άνισο αποτέλεσμα, ο Ευρωπαίος Επίτροπος Εμπορίου, κ. Leon Brittan, είπε: «ο μόνος τρόπος να αντιμετωπίσουμε το ζήτημα είναι μέσω ενός νέου γύρου διαπραγματεύσεων. Πράγματι, θα ρωτούσα όλα τα μέλη του ΠΟΕ, συμπεριλαμβανομένων των αναπτυσσομένων χωρών, αν είναι χαρούμενα με το παρόν σύστημα εμπορίου. Αν η απάντηση είναι όχι, είναι ξεκάθαρο ότι ο μόνος τρόπος για τη βελτίωση του συστήματος είναι ένας νέος γύρος διαπραγματεύσεων» (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2007).

2.3. Το κόστος ανισότητας από την προσαρμογή στους κανόνες του ελεύθερου εμπορίου

Η απελευθέρωση του εμπορίου δημιουργεί κόστη προσαρμογής, καθώς πόροι μετακινούνται από τον ένα τομέα στον άλλο κατά την διαδικασία μετάβασης. Όταν οι δασμοί μειώνονται, οι εταιρείες εισαγωγών μπορεί να μειώνουν την παραγωγή τους στο ενδεχόμενο νέου ανταγωνισμού, προκαλώντας σε κάποιους από τους εργαζομένους τους και σε μέρος του κεφαλαίου απώλειες για κάποιο χρονικό διάστημα. Οι απολυμένοι από την εταιρεία εργαζόμενοι θα υποστούν κόστος καθώς θα αναζητούν για νέα δουλειά και ίσως χρειαστεί να επενδύσουν και σε επανεκπαίδευση. Οι κυβερνήσεις θα κληθούν να παράσχουν βοήθεια στους άνεργους ενώ παράλληλα θα δημιουργούν και επιπλέον κόστος κατά την εφαρμογή των νέων συστημάτων της μετάβασης προκειμένου να εκμεταλλευτούν τις ευκαιρίες που προσφέρονται από την αναβαθμισμένη συμμετοχή στις διεθνείς αγορές και έτσι οι αναπτυσσόμενες χώρες θα χρειαστεί να προβούν σε επενδύσεις στην βιομηχανία μέσω του κράτους και σε νέες τεχνολογίες μέσω των εξαγωγών προτού καταφέρουν να κεφαλαιοποιήσουν τα οφέλη από την συμμετοχή τους στις διεθνείς αγορές (Dollar D, 2002).

Η απελευθέρωση του εμπορίου μειώνει επίσης τα έσοδα από τους δασμούς καθώς οι εναλλακτικές πηγές εσόδων είναι πολύ περιορισμένες και το κόστος απώλειας εσόδων είναι ακόμα πολύ μεγαλύτερο. Για αυτό τον λόγο, είτε οι δημόσιες δαπάνες θα πρέπει να μειωθούν, είτε η φορολογία να αυξηθεί, μέτρα τα οποία όμως μπορούν να έχουν υφεσιακό αντίκτυπο στην οικονομία. Η απελευθέρωση του εμπορίου μπορεί να δημιουργήσει επιπλέον κόστη: η μετάβαση σε ένα μεταρρυθμισμένο σύστημα δασμών μπορεί να εκθέσει πολλές χώρες σε κινδύνους. Αναπτυσσόμενες χώρες με αδύναμο κοινωνικό δίκτυο ασφαλείας θα πρέπει να αφιερώσουν περισσότερους πόρους προκειμένου να ενισχύσουν αυτές τις 'δικλείδες' ασφάλειας προκειμένου να περιορίσουν τους επιπλέον κινδύνους. Τα επιπλέον αυτά κόστη μπορούν να συμπεριληφθούν στα κόστη απελευθέρωσης του εμπορίου (Dollar D, 2002).

Υπό μια έννοια αυτά τα κόστη προσαρμογής μπορούν να θεωρηθούν ως το 'αντίτιμο' που πρέπει να πληρωθεί για τα οφέλη της πολύπλευρης δασμολογικής μείωσης. Μαζί αυτά τα κόστη προσαρμογής και τα εμπορικά οφέλη ορίζουν το καθαρό όφελος της κάθε χώρας από την απελευθέρωση του εμπορίου δίκαια μεταξύ των αναπτυγμένων χωρών. Ωστόσο, λιγότερη έμφαση δίνεται στην κατανομή του κόστους προσαρμογής στις εκάστοτε χώρες.

Εμπειρικές μελέτες έχουν προσπαθήσει να ορίσουν και ποσοτικοποιήσουν το κόστος προσαρμογής. Αυτές οι μελέτες έχουν δείξει ότι η εργασία «κουβαλάει» το μεγαλύτερο μέρος του κόστους προσαρμογής, όμως για τις αναπτυγμένες χώρες, το κόστος προσαρμογής της εργασίας είναι πολύ μικρό σε σχέση με τα οφέλη. Οι Baldwin, Mutti και Richardson (1980) αναλύουν το κόστος προσαρμογής για την Αμερική από μια περικοπή των δασμών της τάξης του 50%.

Επικεντρώνονται στην προσαρμογή του αποθέματος κεφαλαίου και του κόστους των απολυμένων εργαζομένων. Αντιλαμβάνονται ότι το 90% του κόστους προσαρμογής προέρχεται από την εργασία και τους ανέργους. Στο τέλος καταλήγουν ότι το κόστος προσαρμογής αντιστοιχεί στο 4% των οφελών της απελευθέρωσης του εμπορίου. Οι De Mello και Tarr (1990) χρησιμοποίησαν ένα μοντέλο ισορροπίας προκειμένου να υπολογίσουν και να αναλύσουν την απώλεια κοινωνικής ευημερίας που επιφέρει η κατάργηση των *quotas* (δασμών) στα υφάσματα, ατσάλι. Στο μοντέλο τους μετράνε το κόστος προσαρμογής κυρίως ως τα απολεσθέντα έσοδα από τους απολυμένους εργαζομένους. Υπολόγισαν ότι το κόστος προσαρμογής είναι περίπου 1.5% των οφελών από την απελευθέρωση του εμπορίου. Οι Winters και Takacs(1991) ανακάλυψαν ότι η Βρετανική βιομηχανία υποδημάτων υπέστη την απώλεια 1000 θέσεων εργασίας από την αφαίρεση των *quotas* στα τέλη του 1970, οι οποίοι εργαζόμενοι παρέμειναν άνεργοι για χρόνο από 5 έως 21 εβδομάδες. Η έρευνα ολοκληρώνει υποστηρίζοντας ότι το εισόδημα που χάθηκε από την αφαίρεση των ποσοστών ήταν της τάξεως του 0,5% και 1,5% των οφελών των καταναλωτών από τις χαμηλότερες τιμές στα υποδήματα. Όσο αφορά τις αναπτυσσόμενες χώρες, υπάρχουν πολύ λιγότερα στοιχεία σχετικά με το κόστος προσαρμογής το οποίο σίγουρα θα είναι πολύ μικρότερο από ότι στις αναπτυσσόμενες χώρες. Αρχικά, το μεγαλύτερο μέρος της βιομηχανικής βάσης των αναπτυσσόμενων χωρών είναι συγκεντρωμένη σε λίγες βασικές βιομηχανίες. Σε μια πόλη της « μιας βιομηχανίας», το κόστος προσαρμογής είναι πολύ μεγαλύτερο αν οι εργαζόμενοι απολυθούν. Για παράδειγμα, η απελευθέρωση των κάσιους (φιστίκια) στην Μοζαμβίκη στα τέλη του 1990 οδήγησε στην απώλεια του 85% του εργατικού δυναμικού στην παραγωγή κάσιους. Τελευταίες έρευνες έδειξαν πιθανό ότι ολόκληρες πόλεις έκλεισαν από το κλείσιμο των εργοστασίων.

Τα κόστη προσαρμογής είναι πιθανό να αυξάνονται σε τέτοιες χώρες λόγω και της περιορισμένης πιστοληπτικής ικανότητας που έχουν. Αν η πιστωτική αγορά είναι αδύναμη τότε εταιρείες είναι πιθανό να μην καταφέρουν να βρουν τα απαραίτητα κεφάλαια ώστε να επαναεκπαιδευτούν οι εργαζόμενοι και να βρουν μια καινούργια δουλειά. Σε πολλές αναπτυσσόμενες χώρες τα ποσοστά ανεργίας είναι πολύ υψηλά και συνεπώς ο χρόνος μετακίνησης του εργαζομένου από την μια δουλειά στην άλλη θα είναι πολύ μεγάλος. Έρευνα στις ΗΠΑ έδειξε ότι το κόστος προσαρμογής των εργαζομένων ήταν μικρότερο όταν αυτοί ήταν τριτοβάθμιας εκπαίδευσης- αναλογιζόμενοι το γεγονός ότι μπορούν να προσαρμόζονται πιο γρήγορα και συνεπώς να είναι πιο ευέλικτοι στη αγορά εργασίας. Με το επίπεδο εκπαίδευσης χαμηλότερο στις αναπτυσσόμενες χώρες κάποιος μπορεί εύκολα να προβεί στο συμπέρασμα ότι και οι εργαζόμενοι θα είναι λιγότερο ευέλικτοι και συνεπώς και το κόστος προσαρμογής μεγαλύτερο.

Υπάρχουν και άλλοι λόγοι για τους οποίους οι αναπτυσσόμενες χώρες υποκινούνται σε μεγαλύτερο κόστος προσαρμογής. Συγκεκριμένα, η μείωση των εμπορικών δασμών θα οδηγήσει στην διάβρωση του περιθωρίου προτιμήσεων

που προς στιγμήν ωφελεί τις εξαγωγές των λιγότερο ανεπτυγμένων χωρών. Επίσης, η μείωση των δασμών έχει σημαντικές δημοσιονομικές συνέπειες για τις αναπτυσσόμενες χώρες. Πάνω από 30 χώρες – κυρίως μικρές και φτωχές – λαμβάνουν περισσότερο από το 25% των συνολικών τους εσόδων από τους δασμούς. Σε περιπτώσεις τέτοιων χωρών απαιτούνται μεγάλες αλλαγές στην φορολογία προκειμένου να αποφευχθούν δημοσιονομικές κρίσεις.

Τέλος, οι αναπτυσσόμενες χώρες αντιμετωπίζουν δυσανάλογα μεγάλα κόστη για την εφαρμογή των κατευθυντήριων γραμμών της εμπορικής Συμφωνίας της Σιγκαπούρης. Ρυθμιστικές συμφωνίες σε περιοχές με εγκαταστάσεις εμπορικών δραστηριοτήτων απαιτούν δημόσιες δαπάνες σχετικά με την θέσπιση νέων νόμων, συστημάτων και διοίκησης. Εμπειρικά στοιχεία για το κόστος εφαρμογής των ρυθμιστικών αλλαγών που σχετίζονται με τον γύρο διαπραγματεύσεων της Ουρουγουάης, δείχνουν ότι το εν λόγω κόστος είναι υψηλό. Για τις αναπτυσσόμενες χώρες των οποίων το θεσμικό πλαίσιο κρατικής λειτουργίας είναι ασθενέστερο και χρήζει μεταρρύθμισης και ενίσχυσης προκειμένου να ικανοποιούν τα παγκόσμια Standards, το κόστος εφαρμογής των μεταρρυθμίσεων είναι ακόμα μεγαλύτερο (Dollar D, 2002). Συνεπώς, παρατηρούμε ότι συμμετρικά μετρά δεν επιφέρουν και συμμετρικά αποτελέσματα κοινής προσαρμογής για όλες τις χώρες. Για αυτό τον λόγο ένας γύρος εμπορικών διαπραγματεύσεων θα πρέπει να προσφέρει ρεαλιστικά υλοποιήσιμους κανόνες στις διεθνείς αγορές ενώ παράλληλα να επιλύσει και ζητήματα αξιοκρατίας σχετικά με τα κόστη προσαρμογής ώστε να πετύχει μια δίκαιη συμφωνία για τις αναπτυσσόμενες χώρες χωρίς να οξύνει τις ανισότητες τις οποίες περιγράψαμε.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ: ΤΑ ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΝΙΣΟΤΗΤΑΣ

3.1 Το μοντέλο Stolper–Samuelson

Αυτό το μοντέλο απεικονίζει το εμπόριο τελικών αγαθών μεταξύ χωρών που διαφέρουν στο βαθμό προικοδοτήσεων των παραγόντων τους, όπως η ύπαρξη μορφωμένων και λιγότερο μορφωμένων εργαζομένων. Μια απλή εκδοχή αυτού του μοντέλου με δύο χώρες, δύο αγαθά και δύο συντελεστές παραγωγής υποδηλώνει ότι οι χώρες που είναι καλά προικισμένες με μορφωμένο εργατικό δυναμικό θα πρέπει να ειδικεύονται στην παραγωγή αγαθών που χρησιμοποιούν εκπαιδευμένο εργατικό δυναμικό σχετικά πιο εντατικά, ενώ οι χώρες που είναι καλά προικισμένες με λιγότερο μορφωμένο εργατικό δυναμικό θα ειδικεύονται και θα εξάγουν αγαθά των οποίων η παραγωγή απαιτεί σχετικά λιγότερο μορφωμένο εργατικό δυναμικό. Αυτό το εμπόριο θα αυξήσει τη σχετική ζήτηση για μορφωμένο εργατικό δυναμικό και έτσι θα αυξήσει το μισθολογικό χάσμα μεταξύ μορφωμένου και λιγότερο μορφωμένου εργατικού δυναμικού σε χώρες με άφθονη σχετικά μορφωμένη εργασία (όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες).

Από την άλλη πλευρά, η σχετική ζήτηση για λιγότερο εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό σε χώρες με άφθονη ανειδίκευτη εργασία θα μειωθεί, μειώνοντας έτσι την μισθολογική ανισότητα μεταξύ μορφωμένων και λιγότερο μορφωμένων εργαζομένων εκεί. Η αύξηση της μισθολογικής ανισότητας μεταξύ μορφωμένων και λιγότερο μορφωμένων σε χώρες όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980 και του 1990 συνέπεσε με τις εμπορικές μεταρρυθμίσεις που εφαρμόστηκαν σε πολλές λιγότερο ανεπτυγμένες οικονομίες. Αυτές οι μεταρρυθμίσεις, με τη σειρά τους, οδήγησαν σε αύξηση του εμπορίου μεταξύ φτωχών και πλούσιων χωρών. Ωστόσο, οι μηχανισμοί που επισημαίνονται παραπάνω πιθανότατα δεν αντιπροσωπεύουν μεγάλο μέρος της παρατηρούμενης αύξησης της ανισότητας από τη δεκαετία του 1980. Ένας μεγάλος όγκος ερευνών σχετικά με αυτό το θέμα βρίσκει ελάχιστη υποστήριξη ότι το διεθνές εμπόριο τελικών αγαθών, λόγω των σχετικών διαφορών των παραγόντων, μπορεί να ευθύνεται για μεγάλο μέρος της παρατηρούμενης αύξησης των πριμοδοτήσεων δεξιοτήτων στις ανεπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες. Αυτά τα στοιχεία συζητούνται λεπτομερώς σε αρκετές μελέτες (Lawrence and Slaughter, 1993; Berman et al., 1998; Autor and Katz, 1999; Harrison and Hanson, 1999; Wood, 1999; Goldberg and Pavcnik, 2007), επομένως αυτή η ενότητα συνοψίζει τα κύρια επιχειρήματα μόνο εν συντομία.

Πρώτον, ο μηχανισμός Stolper–Samuelson προτείνει ότι η αυξημένη σχετική ζήτηση για ειδικευμένο εργατικό δυναμικό σε χώρες με άφθονη εξειδικευμένη εργασία εμφανίζεται ως αποτέλεσμα των μετατοπίσεων στη σχετική ζήτηση για ειδικευμένο εργατικό δυναμικό μεταξύ των βιομηχανιών. Οι βιομηχανίες που χρησιμοποιούν εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό επεκτείνονται και εκείνες που

χρησιμοποιούν συμβάσεις ανειδίκευτου εργατικού δυναμικού συρρικνώνονται, με όλους τους κλάδους που απασχολούν αυξανόμενο μερίδιο λιγότερο ειδικευμένου εργατικού δυναμικού. Ωστόσο, οι μετατοπίσεις της απασχόλησης μεταξύ των βιομηχανιών δεν ήταν αρκετά μεγάλες ώστε να εξηγήσουν τη μεγάλη αύξηση της μισθολογικής ανισότητας. Το μεγαλύτερο μέρος της παρατηρούμενης αύξησης της ζήτησης για εκπαιδευμένο εργατικό δυναμικό σε χώρες όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες οφείλεται στην αυξημένη σχετική ζήτηση για ειδικευμένο εργατικό δυναμικό στις βιομηχανίες. Για παράδειγμα, το μερίδιο των μισθών και της απασχόλησης των ειδικευμένων εργαζομένων αυξήθηκε σχεδόν σε όλους τους κλάδους κατά τη διάρκεια των δεκαετιών του 1980 και του 1990 στις Ηνωμένες Πολιτείες, συμπεριλαμβανομένων των μη εμπορεύσιμων τομέων (Lawrence and Slaughter, 1993• Autor and Katz, 1999), κάτι που είναι σε αντίθεση με τον μηχανισμό Hecksher–Ohlin. Οι Berman et al. (1998) βρίσκουν στοιχεία για μια μετατόπιση εντός του κλάδου στη σχετική ζήτηση για ειδικευμένους εργάτες για αρκετές χώρες του ΟΟΣΑ.

Επιπλέον, μελέτες έχουν τεκμηριώσει ότι, σε αντίθεση με τις προβλέψεις του απλού μοντέλου Hecksher-Ohlin, πολλές αναπτυσσόμενες χώρες που απελευθέρωσαν το εμπόριο τους κατά τη διάρκεια των δεκαετιών του 1980 και του 1990 παρατήρησαν επίσης αύξηση, αντί μείωση, της μισθολογικής ανισότητας μεταξύ των εκπαιδευτικών ομάδων (Robbins , 1996• Harrison and Hanson, 1999• Wood, 1999• Goldberg and Pavcnik, 2007). Ορισμένες αναπτυσσόμενες χώρες όπως η Κολομβία και το Μεξικό έτειναν να προστατεύουν τις βιομηχανίες που χρησιμοποιούν εντατικά ανειδίκευτο εργατικό δυναμικό, επομένως οι μειώσεις των τιμών λόγω δασμών αναμένεται να είναι οι μεγαλύτερες σε αυτούς τους τομείς. Ως αποτέλεσμα, η παρατηρούμενη αύξηση της μισθολογικής ανισότητας ήταν καταρχήν συνεπής με τον μηχανισμό Stolper-Samuelson (Hanson and Harrison, 1999; Goldberg and Pavcnik, 2007). Ωστόσο, όπως και στις ανεπτυγμένες οικονομίες, η αυξημένη σχετική ζήτηση για ειδικευμένο εργατικό δυναμικό σε πολλές αναπτυσσόμενες χώρες οφειλόταν κυρίως στην αύξηση της σχετικής ζήτησης για ειδικευμένο εργατικό δυναμικό εντός των βιομηχανιών και όχι μεταξύ των βιομηχανιών. Το μερίδιο των μισθών ή το μερίδιο απασχόλησης των ειδικευμένων εργαζομένων αυξήθηκε στους περισσότερους κλάδους που αποτελούν αντικείμενο εμπορίου και μη εμπορεύσιμων βιομηχανιών κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου στις χώρες που μελετήθηκαν (Goldberg και Pavcnik, 2007).

Ο Krugman (2008) πρότεινε πρόσφατα ότι το διεθνές εμπόριο αντιπροσωπεύει μεγαλύτερο μερίδιο της αύξησης της μισθολογικής ανισότητας στις Ηνωμένες Πολιτείες τις δεκαετίες του 1990 και του 2000 λόγω της ταχείας αύξησης του μεριδίου των εισαγωγών που προέρχονται από χώρες με χαμηλούς μισθούς όπως η Κίνα και η Ινδία κατά την περίοδο αυτή. Αυτή η άποψη δεν συμμαρίζεται από ερευνητές όπως οι Irwin (2008) και Katz (2008), οι οποίοι χρησιμοποιούν τα παραπάνω στοιχεία καθώς και στοιχεία σχετικά με την πώλωση

του εργατικού δυναμικού των ΗΠΑ από τους Autor et al. (2008) και Autor (2010) για να αντιμετωπίσουν το επιχείρημα του Krugman στα σχόλιά τους στον Krugman (2008). Οι Michaels et al. (2010) εξετάζουν εάν οι τεχνολογίες πληροφοριών και επικοινωνιών (ΤΠΕ) μπορούν να εξηγήσουν αυτή την πώληση των αγορών εργασίας σε πολλές χώρες του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ), όπου η ζήτηση για εργαζόμενους μεσαίας ειδίκευσης μειώνεται σε σχέση με τη ζήτηση για εργαζόμενους υψηλής και χαμηλής ειδίκευσης. Χρησιμοποιώντας δεδομένα από το 1980 έως το 2004, οι Michaels et al. (2010) βρίσκουν στοιχεία ότι οι βιομηχανίες που αυξάνουν τη χρήση των ΤΠΕ παρατηρούν μεγαλύτερες αυξήσεις στη ζήτηση για εργαζόμενους υψηλής ειδίκευσης και μεγαλύτερη σχετική πτώση της ζήτησης για εργαζόμενους με μεσαίο επίπεδο δεξιοτήτων. Είναι ενδιαφέρον ότι το εμπόριο (όπως μετράται από τις εισαγωγές και τις εξαγωγές ως μερίδιο της συνολικής παραγωγής του κλάδου) παίζει επίσης ρόλο, αλλά η επίδραση του εμπορίου δεν είναι ισχυρή στους ελέγχους για διαφορές στην ένταση έρευνας και ανάπτυξης (E&A) μεταξύ των βιομηχανιών. Η μελέτη καταλήγει στο συμπέρασμα ότι οι ΤΠΕ μπορούν να αντιπροσωπεύουν το ένα τέταρτο της αύξησης της σχετικής ζήτησης για εργαζόμενους με πανεπιστημιακή εκπαίδευση μεταξύ 1980 και 2004 σε αυτές τις χώρες.

Η έλλειψη στοιχείων για τις αυξήσεις της μισθολογικής ανισότητας που προκαλείται από τους μηχανισμούς τύπου Heckscher-Ohlin θεωρείται συχνά ως επιβεβαίωση της τεχνολογικής αλλαγής με βάση τις δεξιότητες (SBTC) ως ο κύριος μοχλός της αυξανόμενης μισθολογικής ανισότητας (Berman et al., 1998; Autor και Katz, 1999). Ενώ πολλοί οικονομολόγοι της εργασίας και του εμπορίου συμφωνούν τώρα ότι η SBTC διαδραματίζει κυρίαρχο ρόλο στην καταγραφή των τάσεων της μισθολογικής ανισότητας στις ανεπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες κατά τις δεκαετίες του 1980 και του 1990, πρόσφατη έρευνα έδειξε πως υπάρχουν κι άλλοι μηχανισμοί εκτός από τον μηχανισμό Stolper-Samuelson μέσω του οποίου το εμπόριο θα μπορούσε να έχει συμβάλει στην ανισότητα των μισθών. Ειδικότερα, η πρόσφατη βιβλιογραφία για το εμπόριο με ετερογενείς επιχειρήσεις υποδηλώνει ότι το εμπόριο θα μπορούσε να συμβάλει στην ανισότητα των μισθών μέσω της υπολειπόμενης ανισότητας των μισθών, επηρεάζοντας τις διαφορές στους μισθούς που καταβάλλονται στους εργαζόμενους μεταξύ ετερογενών επιχειρήσεων. Επιπλέον, το αυξανόμενο ασφάλιστρο δεξιοτήτων στις ανεπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες θα μπορούσε να οφείλεται στην αύξηση της υπεράκτιας εξωτερικής ανάθεσης της παραγωγής προϊόντων.

3.2 Οι μισθολογικές ανισότητες μεταξύ των κρατών

Οι πρόσφατες αυξήσεις της μισθολογικής ανισότητας οφείλονται εν μέρει στην αυξημένη ανισότητα στους μισθούς μεταξύ ατόμων με τα ίδια χαρακτηριστικά, τη λεγόμενη υπολειπόμενη μισθολογική ανισότητα. Αυτή η υποενότητα εξετάζει τα εμπειρικά στοιχεία σχετικά με τα κανάλια μέσω των οποίων το εμπόριο θα μπορούσε να επηρεάσει αυτό το στοιχείο της μισθολογικής ανισότητας, δηλαδή τις διαφορές στους μισθούς των εργαζομένων μεταξύ βιομηχανιών και επιχειρήσεων.

Το διεθνές εμπόριο θα μπορούσε να επηρεάσει την υπολειπόμενη μισθολογική ανισότητα μέσω της επίδρασής του στα ασφάλιστρα των μισθών του κλάδου. Τα ασφάλιστρα των μισθών του κλάδου είναι το μέρος των αποδοχών των εργαζομένων που δεν μπορεί να εξηγηθεί από τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των εργαζομένων (όπως εκπαίδευση, ηλικία, φύλο κ.λπ.), αλλά μπορεί να αποδοθεί στην υπαγωγή των εργαζομένων στον κλάδο. Αυτές οι ειδικές μισθολογικές διαφορές για τους εργαζομένους θεωρητικά ισοδύναμους θα μπορούσαν να αντικατοπτρίζουν το ανθρώπινο κεφάλαιο για τον κλάδο, τα ενοίκια του κλάδου, τους μισθούς αποδοτικότητας ή τις αντισταθμιστικές διαφορές.

Οι Goldberg και Pavcnik (2007) παρέχουν μια λεπτομερή συζήτηση των καναλιών μέσω των οποίων το διεθνές εμπόριο θα μπορούσε να επηρεάσει τα ασφάλιστρα των μισθών της βιομηχανίας, την οποία συνοψίζω παρακάτω. Στα μοντέλα όπου η κινητικότητα του εργατικού δυναμικού είναι περιορισμένη μεταξύ των βιομηχανιών, όπως το μοντέλο Ricardo Viner, οι μειώσεις των δασμών που αφορούν τον κλάδο θα οδηγούσαν σε αναλογικές μειώσεις των σχετικών κερδών σε κλάδους με μεγαλύτερες μειώσεις των τιμολογίων. Υπάρχει μεγάλος όγκος στοιχείων ότι η κινητικότητα του εργατικού δυναμικού είναι περιορισμένη μεταξύ των βιομηχανιών και των περιφερειών αρκετά χρόνια μετά τις εμπορικές μεταρρυθμίσεις στις αναπτυσσόμενες χώρες, επομένως αυτό είναι δυνητικά σημαντικός διάυλος. Στο βαθμό που τα ασφάλιστρα μισθών του κλάδου αντικατοπτρίζουν τα ενοίκια που μοιράζονται με το εργατικό δυναμικό οι κερδοφόρες επιχειρήσεις σε κλάδους με ατελές ανταγωνισμό, η εξάλειψη των εμπορικών φραγμών θα μπορούσε να μειώσει τους μισθούς του κλάδου μέσω της αύξησης του ανταγωνισμού στην αγορά προϊόντων. Τα προαναφερθέντα κανάλια υποδηλώνουν και τα δύο αναλογικές μειώσεις στα ασφάλιστρα των μισθών με μεγαλύτερες μειώσεις στην προστασία του κλάδου. Σε ένα περιβάλλον όπου οι μισθοί είναι αποτέλεσμα συνδικαλιστικών διαπραγματεύσεων, τα υψηλότερα τιμολόγια μπορεί να συνδέονται με χαμηλότερους μισθούς, εάν τα συνδικάτα προτιμούν την προστασία της απασχόλησης και τη σταθερότητα (που επιτυγχάνεται μέσω υψηλότερης προστασίας) από τους υψηλότερους μισθούς. Ένα τέταρτο κανάλι μέσω του οποίου το εμπόριο θα μπορούσε να επηρεάσει τα ασφάλιστρα των μισθών του κλάδου είναι η παραγωγικότητα της εργασίας. Η βιβλιογραφία για το εμπόριο και την παραγωγικότητα έχει βρει σχετικές βελτιώσεις παραγωγικότητας σε επιχειρήσεις σε βιομηχανίες που αντιμετωπίζουν

μεγαλύτερες μειώσεις δασμών (βλ. Tybout, 2003 και Syverson, 2010 για μια έρευνα). Οι επιχειρήσεις σε απελευθερωμένες βιομηχανίες μεταβιβάζουν ορισμένες από αυτές τις βελτιώσεις παραγωγικότητας στους εργαζόμενους με τη μορφή υψηλότερων μισθών. Στην περίπτωση αυτή, οι μειώσεις των δασμών του κλάδου θα συσχετιστούν με αυξήσεις στα ασφάλιστρα των μισθών.

Συνοπτικά, οι μειώσεις των δασμών θα μπορούσαν είτε να αυξήσουν είτε να μειώσουν τα ασφάλιστρα μισθών του κλάδου, ανάλογα με τα υποκείμενα κανάλια στην εργασία. Τα εμπειρικά στοιχεία σχετικά με την επίδραση της απελευθέρωσης του εμπορίου στα ασφάλιστρα μισθών του κλάδου στην πραγματικότητα διαπιστώνουν ότι οι μειώσεις των εμπορικών φραγμών ή ο αυξημένος ανταγωνισμός στις εισαγωγές συνδέονται με μειώσεις στα ασφάλιστρα των μισθών του κλάδου (Abowd and Lemieux, 1993 για τον Καναδά• Goldberg and Pavcnik, 2005 για την Κολομβία. Feliciano, 2001 για το Μεξικό), αυξήσεις στα ασφάλιστρα μισθών στον κλάδο (Kumar and Mishra, 2007 για την αστική Ινδία• Goh and Javorcik, 2007 για την Πολωνία• Gaston και Trefler, 1994 για τις Ηνωμένες Πολιτείες•) ή καμία επίδραση στα ασφάλιστρα των μισθών (Pavcnik et. al., 2004 για τη Βραζιλία).

Στο βαθμό που το εμπόριο επηρεάζει τα ασφάλιστρα μισθών του κλάδου, αυτό μπορεί είτε να αυξήσει είτε να μειώσει την ανισότητα των μισθών, ανάλογα με τη δομή των μισθών του κλάδου πριν από τις εμπορικές μεταρρυθμίσεις και την επίδραση του εμπορίου στους μισθούς του κλάδου. Για παράδειγμα, στην περίπτωση της Κολομβίας, οι μειώσεις των δασμών συνδέθηκαν με τις μειώσεις των μισθολογικών προμοδοτήσεων του κλάδου και οι βιομηχανίες με τα χαμηλότερα ασφάλιστρα στον κλάδο αρχικά στη μεταποίηση παρατήρησαν τις μεγαλύτερες μειώσεις δασμών. Έτσι, το εμπόριο θα μπορούσε να έχει αυξήσει τις μισθολογικές ανισότητες μέσω αυτού του καναλιού. Ωστόσο, όπως προτείνουν οι Goldberg και Pavcnik (2007), το μέγεθος της επίδρασης ήταν σχετικά μικρό (η μέση μείωση των δασμών κατά 37% οδήγησε σε μείωση 4% στους μισθούς του κλάδου) και, δεδομένου ότι τα ασφάλιστρα των μισθών του κλάδου αντιστοιχούν σε περίπου Το 2% της διακύμανσης στους ημερομίσθους (υπό τον όρο των παρατηρήσιμων χαρακτηριστικών των εργαζομένων), ήταν απίθανο να είναι πρώτης τάξεως σημασία.

Η πρόσφατη βιβλιογραφία έχει τεκμηριώσει μεγάλη ετερογένεια σε διάφορα μέτρα απόδοσης μεταξύ επιχειρήσεων εντός στενά καθορισμένων βιομηχανιών σε ανεπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες (βλ., για παράδειγμα Roberts and Tybout, 1996; Tybout, 2003) και αυτή η ετερογένεια των επιχειρήσεων έχει σημαντικές συνέπειες για τη συμμετοχή των επιχειρήσεων σε διεθνείς αγορές. Για παράδειγμα, με την παρουσία σταθερού κόστους εξαγωγής, οι αρχικά πιο παραγωγικές επιχειρήσεις επιλέγουν να γίνουν εξαγωγείς και να επεκταθούν, ως απάντηση στην αυξημένη κερδοφορία της εξαγωγικής αγοράς, ενώ οι λιγότερο παραγωγικές επιχειρήσεις συρρικνώνονται (Melitz, 2003). Επιπλέον, οι πιο παραγωγικές επιχειρήσεις αναβαθμίζουν επίσης την ποιότητα των προϊόντων και

της τεχνολογίας παραγωγής ως απάντηση σε νέες εξαγωγικές ευκαιρίες (Verhoogen, 2008; Μπούστος, 2011).

Η εταιρική ετερογένεια έχει δυνητικά σημαντικές επιπτώσεις στην κατανόηση του τρόπου με τον οποίο το εμπόριο επηρεάζει την ανισότητα των μισθών. Οι πρώτες μελέτες για αυτό το θέμα επικεντρώνονται στη σημασία της ετερογένειας των επιχειρήσεων στην εξήγηση της αύξησης των πριμοδοτήσεων δεξιοτήτων. Εάν η παραγωγή για την εξαγωγική αγορά είναι σχετικά μεγαλύτερη έντασης ειδικευμένου εργατικού δυναμικού από την παραγωγή για την εγχώρια αγορά, η αυξημένη πρόσβαση στις εξαγωγικές αγορές θα αυξήσει τη σχετική ζήτηση για ειδικευμένο εργατικό δυναμικό και θα μπορούσε να συμβάλει στην αύξηση των πριμοδοτήσεων δεξιοτήτων σε ολόκληρη την οικονομία. Οι Bernard και Jensen (1997), δείχνουν ότι οι εξαγωγικές επιχειρήσεις τείνουν να είναι πιο εντάσεως ειδικευμένου εργατικού δυναμικού από τις μη εξαγωγείς και αυτό το εύρημα επιβεβαιώθηκε στη συνέχεια σε πολλές άλλες ανεπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες (βλ., για παράδειγμα, Hanson and Harrison, 1999 για το Μεξικό). Οι Bernard και Jensen (1997) δείχνουν περαιτέρω ότι μεγάλο μέρος της αύξησης της ζήτησης εντός του κλάδου για εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό οφείλεται στις μετατοπίσεις της απασχόλησης μεταξύ των επιχειρήσεων, προς τις εξαγωγικές επιχειρήσεις.

Μεταγενέστερες μελέτες εξέτασαν πώς οι ετερογενείς επιχειρήσεις εντός των βιομηχανιών επηρεάζουν τη σχέση μεταξύ του διεθνούς εμπορίου και της μισθολογικής ανισότητας. Σε αυτά τα μοντέλα, οι μισθοί των εργαζομένων εξαρτώνται εν μέρει από την παραγωγικότητα ή την κερδοφορία της επιχείρησης. Για παράδειγμα, οι μισθοί των εργαζομένων αντικατοπτρίζουν την υποκείμενη παραγωγικότητα ή κερδοφορία των επιχειρήσεων μέσω δίκαιων μισθών (Amiti και Davis, 2008) ή μέσω μισθών αποδοτικότητας (όπως στο Verhoogen, 2008). Οι μειώσεις στο κόστος του εμπορίου επηρεάζουν τα κίνητρα των επιχειρήσεων να συμμετάσχουν στο διεθνές εμπόριο και την κερδοφορία τους, και επομένως έχουν τη δυνατότητα να επηρεάσουν την ανισότητα των μισθών μεταξύ των εργαζομένων σε όλες τις επιχειρήσεις.

Για παράδειγμα, μια μελέτη από τον Verhoogen (2008) προτείνει ένα νέο τρόπο για να εξηγήσει γιατί το εμπόριο θα αύξανε τις μισθολογικές ανισότητες στις αναπτυσσόμενες χώρες: αναβάθμιση της ποιότητας των προϊόντων. Η ιδέα είναι ότι οι εταιρείες από τις αναπτυσσόμενες χώρες πρέπει να παράγουν προϊόντα υψηλότερης ποιότητας για τις εξαγωγικές αγορές από ό,τι για τις εγχώριες αγορές για να προσελκύσουν τους καταναλωτές των πλούσιων χωρών. Όταν οι επιχειρήσεις ενός κλάδου είναι ετερογενείς και αντιμετωπίζουν ένα σταθερό κόστος εξαγωγής, μόνο οι πιο παραγωγικές επιχειρήσεις εισέρχονται στην εξαγωγική αγορά και στη συνέχεια αναβαθμίζουν την ποιότητα των προϊόντων τους. Αυτό, με τη σειρά του, αυξάνει τους μισθούς των εργαζομένων σε πιο παραγωγικές επιχειρήσεις σε σχέση με τους μισθούς όσων απασχολούνται σε λιγότερο παραγωγικές εγκαταστάσεις, οδηγώντας σε αυξανόμενη ανισότητα. Ο

Verhoogen (2008) επιβεβαιώνει τις προβλέψεις αυτού του μοντέλου με δεδομένα πάνελ σε επίπεδο εταιρείας από το Μεξικό. Κανονικά, οι εξαγωγές και ο καθορισμός των μισθών συσχετίζονται σε μεγάλο βαθμό και είναι σχεδόν αδύνατο να διαχωριστούν με στατιστική έννοια. Ωστόσο, σημειώνοντας ότι αρχικά οι πιο παραγωγικές επιχειρήσεις είχαν περισσότερες πιθανότητες να εξάγουν ως απάντηση στο απρόβλεπτο συναλλαγματικό σοκ του Μεξικού το 1994, ο Verhoogen (2008) είναι σε θέση να προσδιορίσει τον αντίκτυπο των εξαγωγών στους μισθούς. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι οι εγγενώς πιο παραγωγικές επιχειρήσεις ήταν πιο πιθανό να ανταποκριθούν στο σοκ της συναλλαγματικής ισοτιμίας αναβαθμίζοντας την ποιότητα των προϊόντων τους (όπως μετράται από ένα διεθνές πρότυπο ποιότητας (ISO 9000)). Τα αποτελέσματα υποστηρίζουν την υπόθεση ότι η αυξημένη πρόσβαση στην εξαγωγική αγορά οδήγησε σε αυξανόμενη μισθολογική ανισότητα στο Μεξικό, αυξάνοντας τους σχετικούς μισθούς των εργαζομένων (και ιδιαίτερα των εργαζομένων) σε αρχικά πιο παραγωγικά εργοστάσια σε σχέση με τους μισθούς των εργαζομένων σε επιχειρήσεις με χαμηλή παραγωγικότητα. Σχετικές μελέτες του Bustos (2007, 2011) διαπιστώνουν ότι η αυξημένη πρόσβαση στην εξαγωγική αγορά ωθεί τις επιχειρήσεις της Αργεντινής να αναβαθμίσουν την τεχνολογία, οδηγώντας σε αυξημένη ζήτηση για σχετικά εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό εντός των επιχειρήσεων.

Ενώ πολλές μελέτες έχουν τεκμηριώσει ότι οι εξαγωγείς πληρώνουν υψηλότερους μισθούς από τις μη εξαγωγικές επιχειρήσεις σε στενά καθορισμένους κλάδους, συζητούνται οι πηγές των πριμοδοτήσεων για τους μισθούς κατά τις εξαγωγές. Η εξαγωγική επιχείρηση πληρώνει υψηλότερους μισθούς επειδή απασχολεί καλύτερους εργαζομένους ή οι υψηλότεροι μισθοί αντικατοπτρίζουν μια συνιστώσα της επιχείρησης; Οι Frias et al. (2009) χρησιμοποίησαν αντιστοιχισμένα δεδομένα εργαζομένων-εργοδότην από το Μεξικό για να δείξουν ότι μόνο περίπου το ένα τρίτο των μισθολογικών πριμοδοτήσεων των εξαγωγέων μπορεί να αποδοθεί στα χαρακτηριστικά των εργαζομένων, ενώ τα υπόλοιπα οφείλονται σε ειδικές επιπτώσεις στα εργοστάσια. Το πιο σημαντικό, δείχνουν ότι οι παρατηρούμενες αυξήσεις στους μισθούς στις εξαγωγικές επιχειρήσεις σε σχέση με τις μη εμπορεύσιμες επιχειρήσεις μετά από αυξημένες ευκαιρίες εξαγωγής δεν οφείλονται στην απασχόληση καλύτερων εργαζομένων από τις εξαγωγικές επιχειρήσεις. Άλλες μελέτες που εξετάζουν εμπειρικά τη σχέση μεταξύ του εμπορίου και των μισθών με ετερογενείς επιχειρήσεις διαπιστώνουν επίσης ότι η μείωση των εμπορικών φραγμών σχετίζεται με τις μέσες αυξήσεις των μισθών στις εξαγωγικές επιχειρήσεις. Οι Krishna et al. (2010), για παράδειγμα, χρησιμοποιεί αντιστοιχισμένα δεδομένα εργαζομένων-εργοδότην από τη Βραζιλία και δείχνει ότι οι αυξήσεις στους μισθούς στις εξαγωγικές επιχειρήσεις σε σχέση με τις μη εμπορεύσιμες εταιρείες μετά την εμπορική μεταρρύθμιση δεν οφείλονται κατά κύριο λόγο στην αντιστοίχιση καλύτερων εργαζομένων με εξαγωγικές επιχειρήσεις. Αντίθετα, οι εξαγωγικές επιχειρήσεις τείνουν να πληρώνουν στους κατά τα άλλα

πανομοιότυπους εργαζομένους ένα ασφάλιστρο για να καταβάλουν περισσότερη προσπάθεια ή να εκτελέσουν εργασίες υψηλότερης ποιότητας ως απάντηση στη μείωση του κόστους του εμπορίου. Οι Amiti και Davis (2008) βρίσκουν επίσης αυξήσεις στους μέσους μισθούς των εργαζομένων σε εξαγωγικές επιχειρήσεις στην Ινδονησία κατά την απελευθέρωση του εμπορίου τους τη δεκαετία του 1990.

Συνοπτικά, η πρόσφατη βιβλιογραφία προτείνει ότι η ετερογένεια των αποδοχών μεταξύ των επιχειρήσεων μπορεί να είναι ένα σημαντικό στοιχείο μέσω του οποίου το εμπόριο επηρεάζει τους μισθούς των εργαζομένων. Τα παραπάνω στοιχεία υποδηλώνουν ότι το εμπόριο σε βιομηχανίες με ετερογενείς επιχειρήσεις θα μπορούσε να συμβάλει στην αύξηση της μισθολογικής ανισότητας όχι μόνο μέσω της αύξησης των πριμοδοτήσεων δεξιοτήτων, αλλά και μέσω της αύξησης της υπολειπόμενης μισθολογικής ανισότητας. Εάν αρχικά οι πιο παραγωγικές επιχειρήσεις (ή οι εξαγωγείς) πληρώνουν υψηλότερους μισθούς στους εργαζομένους πριν από τα εμπορικά σοκ, οι αυξήσεις στις μισθολογικές ανισότητες μεταξύ ετερογενών επιχειρήσεων που προκαλούνται από τους εμπορικούς κλυδωνισμούς οδηγούν σε περαιτέρω αυξήσεις της υπολειπόμενης μισθολογικής ανισότητας. Ενώ οι υπάρχουσες εμπειρικές μελέτες υποδεικνύουν ότι το εμπόριο στην πραγματικότητα επηρεάζει την υπολειπόμενη μισθολογική ανισότητα, μελλοντικές εργασίες πρέπει να καθορίσουν πόσο αυτό το κανάλι συμβάλλει στην παρατηρούμενη συνολική ανισότητα μισθών.

3.3 Εμπόριο ενδιάμεσων εισροών: Εξωτερική ανάθεση

Ένα αυξανόμενο μερίδιο του εμπορίου εμφανίζεται σε ενδιάμεσα αγαθά και οι εταιρείες δραστηριοποιούνται όλο και περισσότερο στην «παγκόσμια κατανομή παραγωγής». Στα μέσα της δεκαετίας του 2000, για παράδειγμα, το εμπόριο ενδιάμεσων προϊόντων αντιπροσώπευε τα δύο τρίτα του παγκόσμιου εμπορίου (Noguera and Johnson, 2010). Αυτό και η παγκόσμια κατανομή της παραγωγής μπορεί να επηρεάσει την ανισότητα των μισθών μέσω της επιρροής της στο μισθολογικό χάσμα μεταξύ ειδικευμένων και ανειδίκευτων εργαζομένων και μέσω των διαφορικών επιπτώσεων της στους μισθούς των εργαζομένων σε διαφορετικούς κλάδους, επαγγέλματα και επιχειρήσεις. Σε αυτή την ενότητα, εξετάζουμε τα εμπειρικά στοιχεία σε αυτά τα κανάλια.

Πριμοδότηση δεξιοτήτων

Διάφορα μοντέλα υποδηλώνουν ότι η επέκταση του «παγκόσμιου καταμερισμού της παραγωγής» θα μπορούσε καταρχήν να ευθύνεται για μέρος του αυξανόμενου μισθολογικού χάσματος μεταξύ ειδικευμένων και ανειδίκευτων

εργαζομένων τόσο στις αναπτυσσόμενες όσο και στις αναπτυσσόμενες χώρες. Οι Feenstra και Hanson (1996, 1997) εξετάζουν ένα περιβάλλον όπου οι χώρες διαφέρουν ως προς τις σχετικές παροχές της ανειδίκευτης εργασίας (και επομένως τους σχετικούς μισθούς των ανειδίκευτων προς τους ειδικευμένους εργάτες) και όπου η παραγωγή ενός τελικού αγαθού μπορεί να χωριστεί σε στάδια παραγωγής που ποικίλλουν σε σχετική χρήση ανειδίκευτου και ειδικευμένου εργατικού δυναμικού. Όταν το κόστος μεταφοράς και εμπορίου μειώνεται, οι εταιρείες ελαχιστοποίησης του κόστους από τις ανεπτυγμένες χώρες θεωρούν ότι είναι κερδοφόρο να μετεγκαταστήσουν τμήματα παραγωγής υψηλής έντασης ανειδίκευτης εργασίας σε χώρες με αφθονία ανειδίκευτου εργατικού δυναμικού και να διατηρούν στάδια παραγωγής υψηλής έντασης ειδικευμένου εργατικού δυναμικού στις ανεπτυγμένες χώρες (που τείνουν να είναι πιο άφθονο σε ειδικευμένη εργασία). Αυτή η ανακατανομή της παραγωγής μεταξύ των χωρών αυξάνει την ένταση των δεξιοτήτων της παραγωγής και συνεπώς τη σχετική ζήτηση για ειδικευμένο εργατικό δυναμικό τόσο στις ανεπτυγμένες όσο και στις αναπτυσσόμενες χώρες. Αυτό το μοντέλο προβλέπει μια σχετιζόμενη με το εμπόριο αύξηση της ζήτησης για ειδικευμένο εργατικό δυναμικό που δραστηριοποιείται εντός (σε αντίθεση με μεταξύ) βιομηχανιών και μπορεί να εξηγήσει την ταυτόχρονη αύξηση της πρωτοδότησης δεξιοτήτων στις ανεπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980 και του 1990.

Αρκετές εμπειρικές μελέτες βρίσκουν στοιχεία που συνάδουν με αυτό το μοντέλο σε ανεπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες. Οι Hsieh and Woo (2005) δείχνουν ότι η ζήτηση για μορφωμένο εργατικό δυναμικό και ασφάλιστρα δεξιοτήτων αυξήθηκε στο Χονγκ Κονγκ (Κίνα) μετά την ανακατανομή της παραγωγής εντάσεως ανειδίκευτου εργατικού δυναμικού από το Χονγκ Κονγκ (Κίνα) στην ηπειρωτική Κίνα μετά την απελευθέρωση των ξένων δραστηριοτήτων από την Κίνα στις αρχές της δεκαετίας του 1980. Ομοίως, οι Feenstra και Hanson (1997) δείχνουν ότι η εξωτερική ανάθεση (εδώ μετράται μέσω της δραστηριότητας των άμεσων ξένων επενδύσεων (ΑΞΕ)) επηρεάζει το ασφάλιστρο δεξιοτήτων στο Μεξικό, όπου επιχειρήσεις του εξωτερικού συχνά συγκεντρώνουν εισροές σε τελικά προϊόντα.

Μια συνέπεια του προαναφερθέντος μοντέλου είναι ότι οι επιχειρήσεις σε ανεπτυγμένες χώρες όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες θα βασίζονται περισσότερο στις εισαγόμενες εισροές στην παραγωγή. Οι Feenstra και Hanson (1999) μετρούν την εξωτερική ανάθεση με το μερίδιο των εισαγόμενων εισροών στο σύνολο των εισροών που χρησιμοποιούνται σε μια δεδομένη βιομηχανία. Δείχνουν ότι οι βιομηχανίες που παρουσίασαν μεγαλύτερη αύξηση στην εξωτερική ανάθεση παρατήρησαν μεγαλύτερη αύξηση στο μισθολογικό χάσμα μεταξύ ειδικευμένων και ανειδίκευτων εργαζομένων κατά τη δεκαετία του 1980. Η αυξημένη εξάρτηση από την εξωτερική ανάθεση στην παραγωγή μπορεί να ευθύνεται για το 15-24 τοις εκατό της αύξησης της μισθολογικής ανισότητας στις Ηνωμένες Πολιτείες κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου. Ωστόσο, ο Sitchinava (2007), ο οποίος επεκτείνει

την ανάλυση Feenstra and Hanson (1999) στη δεκαετία του 1990 και στις αρχές της δεκαετίας του 2000, διαπιστώνει ότι τα μέτρα εξωτερικής ανάθεσης που χρησιμοποιήθηκαν από τους Feenstra και Hanson (1999) είναι λιγότερο επιτυχημένα στην εξήγηση της μισθολογικής ανισότητας στις Ηνωμένες Πολιτείες τη δεκαετία του 1990 και τις αρχές του 2000. Αυτό ίσως δεν προκαλεί έκπληξη, δεδομένου ότι οι τάσεις της μισθολογικής ανισότητας στις ΗΠΑ έχουν αλλάξει από τη δεκαετία του 1990. Οι Autor et al. (2008) δείχνουν ότι η μισθολογική ανισότητα συνέχισε να αυξάνεται κατά τη διάρκεια των δεκαετιών του 1990 και του 2000 στο ανώτερο μισό της κατανομής των μισθών στις Ηνωμένες Πολιτείες, αλλά παρέμεινε στάσιμη στο κάτω μισό.

Αποδίδουν αυτή την πόλωση της αγοράς εργασίας στην SBTC, όπου η τεχνολογία υποκαθιστά θέσεις εργασίας μέσης ειδίκευσης, συμπληρώνει θέσεις εργασίας υψηλής ειδίκευσης και δεν επηρεάζει τις θέσεις εργασίας χαμηλής ειδίκευσης. Ο Feenstra (2008) προτείνει ότι η πόλωση του εργατικού δυναμικού κατά τις δεκαετίες του 1990 και του 2000 θα μπορούσε επίσης να εξηγηθεί από την αυξανόμενη σημασία της εξωτερικής ανάθεσης υπηρεσιών, όπου τα καθημερινά καθήκοντα μεσαίας ειδίκευσης ανατίθενται όλο και περισσότερο σε χώρες με χαμηλούς μισθούς όπως η Ινδία.

Άλλες μορφές μισθοδοσίας

Πιο πρόσφατη εργασία εξέτασε πώς η εξωτερική ανάθεση επηρεάζει την ανισότητα των μισθών μέσω διαύλων διαφορετικών από το ασφάλιστρο δεξιοτήτων. Αυτές οι μελέτες διαφέρουν από την προαναφερθείσα εργασία βασιζόμενη σε ατομικές έρευνες εργαζομένων και εξετάζοντας πώς η υπεράκτια εξωτερική ανάθεση επηρεάζει τους μισθούς των μεμονωμένων εργαζομένων μέσω μεταβολών στους μισθούς που σχετίζονται με τη μετάβαση από μεταποιητικές σε μη μεταποιητικές θέσεις εργασίας, ασφάλιστρα μισθών για συγκεκριμένο κλάδο ή συγκεκριμένο επάγγελμα μισθοί. Η εστίαση σε αυτές τις διαστάσεις της ετερογένειας των κερδών είναι δυναμικά σημαντική δεδομένου ότι η δυνατότητα εξαγοράς επαγγελματιών/καθηκόντων/τμημάτων παραγωγής μπορεί να μην σχετίζεται μόνο με την ένταση των δεξιοτήτων των επαγγελματιών/καθηκόντων/τμημάτων παραγωγής, όπως έδειξε ο Blinder (2009).

Οι Ebenstein et al. (2009) χρησιμοποίησαν πληροφορίες από το Current Populations Surveys από το 1981 έως το 2006 για να εξετάσουν την επίδραση της εξωχώρισης στους μισθούς στις Ηνωμένες Πολιτείες. Πρώτα δείχνουν ότι οι πολυεθνικές των ΗΠΑ μείωσαν την απασχόλησή τους στις Ηνωμένες Πολιτείες από 12 σε 7 εκατομμύρια μεταξύ 1982 και 2002. Κατά την ίδια περίοδο, οι πολυεθνικές των ΗΠΑ σχεδόν διπλασίασαν την απασχόλησή τους σε θυγατρικές που βρίσκονται σε χώρες με χαμηλούς μισθούς, ενώ η απασχόληση σε θυγατρικές σε υψηλές - οι χώρες εισοδήματος παρέμειναν σχετικά σταθερές. Στη συνέχεια, οι

συγγραφείς εξετάζουν πώς η μετατόπιση των θέσεων εργασίας στο εξωτερικό επηρεάζει τους μισθούς στις Ηνωμένες Πολιτείες. Μετρούν το offshoring με τον αριθμό των εργαζομένων που απασχολούνται στο εξωτερικό από αμερικανικές πολυεθνικές. Επικεντρώνονται στην έκθεση της βιομηχανίας και του επαγγέλματος σε υπεράκτιες εταιρείες.

Προκύπτουν αρκετά ενδιαφέροντα αποτελέσματα. Ο τρόπος με τον οποίο η offshoring επηρεάζει τους μισθούς εξαρτάται από την τοποθεσία των υπεράκτιων δραστηριοτήτων. Δεν υπάρχει σχέση μεταξύ μισθών και έκθεση σε εξωχώριες εταιρείες σε χώρες με χαμηλούς μισθούς. Ωστόσο, offshoring στις χώρες με υψηλούς μισθούς συνδέεται με αυξήσεις στους μισθούς και αυτές οι επιπτώσεις φαίνεται να οδηγούνται από εργαζομένους που εκτελούν μη συνήθεις εργασίες. Η έλλειψη σχέσης μεταξύ της διαφοράς κλάδου-μισθού και της εξωχώριας εκμετάλλευσης θα μπορούσε κατ' αρχήν να εξηγηθεί εάν οι εργαζόμενοι μπορούν σχετικά εύκολα να αλλάξουν τη σχέση του κλάδου. Οι συγγραφείς δείχνουν επίσης ότι η μετάβαση από τη μεταποίηση στις υπηρεσίες ή τη γεωργία σχετίζεται με μεγάλες μισθολογικές απώλειες (3 και 6 τοις εκατό, αντίστοιχα), αν και αυτά τα αποτελέσματα θα μπορούσαν να οδηγηθούν από την επιλογή και δεν συνδέονται άμεσα με δραστηριότητες εξωχώριας.

Επειδή οι εργαζόμενοι μπορεί να έχουν μεγαλύτερη δυσκολία να αλλάξουν επάγγελμα, οι συγγραφείς εξετάζουν επίσης πώς η offshoring επηρεάζει τους μισθούς των εργαζομένων μέσω της έκθεσης για το συγκεκριμένο επάγγελμα. Τα επαγγέλματα ποικίλλουν σε μεγάλο βαθμό ως προς την έκθεσή τους στην εξωχώρια αγορά, που κυμαίνονται από μη έκθεση σε επαγγέλματα όπως οι δάσκαλοι έως υψηλές αυξήσεις στην έκθεση σε κατηγορίες όπως οι χειριστές μηχανών υποδημάτων που παρατήρησαν αύξηση στην εξωχώρια εκμετάλλευση ειδικού επαγγέλματος. Οι εργαζόμενοι σε επαγγέλματα που παρατηρούν αύξηση της εξαγοράς σε χώρες με χαμηλούς μισθούς παρατηρούν μείωση των αποδοχών, ενώ οι εργαζόμενοι σε επαγγέλματα που παρατηρούν αύξηση της εξαγωγής σε χώρες με υψηλούς μισθούς παρουσιάζουν κέρδη στις αποδοχές. Οι μειώσεις των αποδοχών που συνδέονται με την εξωχώρια εκμετάλλευση χαμηλών μισθών συμβαίνουν σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης και είναι ιδιαίτερα έντονες για τους ηλικιωμένους εργαζόμενους. Είναι ενδιαφέρον ότι οι συγγραφείς δεν βρίσκουν καμία σχέση μεταξύ offshoring και μισθών κατά τη δεκαετία του 1980, μια περίοδο όπου ο κατακερματισμός της παραγωγής ήταν ίσως λιγότερο διαδεδομένος. Ωστόσο, η μεταβίβαση σε χώρες με χαμηλούς μισθούς έχει αρνητική επίδραση στους μισθούς στις Ηνωμένες Πολιτείες τη δεκαετία του 1990 και τις αρχές της δεκαετίας του 2000. Από το 1997 έως το 2002, μια αύξηση 10 τοις εκατό της απασχόλησης σε τοποθεσίες χαμηλού εισοδήματος συνδέθηκε με μείωση 1,1 τοις εκατό στους εγχώριους μισθούς, ενώ μια αύξηση 10 τοις εκατό στην απασχόληση σε τοποθεσίες υψηλού εισοδήματος συνδέθηκε με αύξηση 1,1 τοις εκατό στους εγχώριους μισθούς. Οι συγγραφείς δείχνουν ότι κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990 η διασπορά των μισθολογικών ασφαλιστρών για συγκεκριμένα επαγγέλματα

έχει περιοριστεί. Ωστόσο, δεν χαρτογραφούν άμεσα αυτές τις εξελίξεις σε ένα ευρύτερο μέτρο της μισθολογικής ανισότητας.

Τα προαναφερθέντα έγγραφα επικεντρώνονται κυρίως στο μεταποιητικό εμπόριο και στο offshoring. Η εργασία των Liu και Trefler (2008) είναι εξ όσων γνωρίζω η μόνη που εξετάζει την επίδραση της υπεράκτιας εξωτερικής ανάθεσης υπηρεσιών στα κέρδη για την περίπτωση των Ηνωμένων Πολιτειών. Ο Liu και ο Trefler εξετάζουν την επίδραση της offshoring υπηρεσίας και της ενσωμάτωσης υπηρεσιών σε χώρες με χαμηλό μισθολογικό επίπεδο, δηλαδή την Κίνα και την Ινδία. Σε αντίθεση με τη μελέτη των Ebenstein et al. (2009), οι Liu και Trefler (2008) ορίζουν το offshoring ως εισαγωγές υπηρεσιών από μη συνδεδεμένα μέρη. Το μέτρο της εξωχώριας παροχής υπηρεσιών βασίζεται σε δεδομένα από το Bureau of Economic Analysis σχετικά με εισαγωγές «Άλλες ιδιωτικές υπηρεσίες», οι οποίες περιλαμβάνουν κατηγορίες όπως «Άλλες επιχειρηματικές, επαγγελματικές και τεχνικές υπηρεσίες» και περιλαμβάνουν πολλές από τις υπηρεσίες όπως η μηχανική λογισμικού. Οι συγγραφείς συσχετίζουν αυτά τα δεδομένα με τους κώδικες βιομηχανίας και επαγγέλματος για να εξετάσουν πώς η έκθεση ενός εργαζομένου σε offshoring σε επίπεδο κλάδου ή επαγγέλματος επηρέασε τα κέρδη τους από το 1996 έως το 2005.

Η εξωχώρια παροχή υπηρεσιών συνδέεται με μικρές μειώσεις στους μισθούς, ενώ η εξαγορά υπηρεσιών συνδέεται με αύξηση των μισθών, με καθαρό θετικό αποτέλεσμα. Οι συγγραφείς καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι: «υποθέστε ότι τα επόμενα εννέα χρόνια όλες οι ασφαλιστικές και υπεράκτιες outsourcing αυξήθηκαν με ρυθμούς που βιώθηκαν κατά την περίοδο 1996-2005 σε επιχειρηματικές, επαγγελματικές και τεχνικές υπηρεσίες, δηλαδή σε τομείς όπου η Κίνα και η Ινδία ήταν ιδιαίτερα ισχυρές. Στη συνέχεια, εργαζόμενοι σε επαγγέλματα που εκτίθενται σε inshoring και υπεράκτια εξωτερική ανάθεση θα κέρδιζαν 1,5% περισσότερα» (σελ. 1). Αυτά τα αποτελέσματα υποδηλώνουν ότι η παροχή υπηρεσιών εντός και εκτός εξόδου σε χώρες με χαμηλούς μισθούς δεν έχει μέχρι στιγμής συμβάλει πολύ στην ανισότητα των μισθών στις Ηνωμένες Πολιτείες.

Μισθοί και offshoring σε εταιρικό επίπεδο

Οι επιχειρήσεις εντός στενά καθορισμένων βιομηχανιών διαφέρουν ως προς τον βαθμό στον οποίο βασίζονται σε εισαγόμενες εισροές και στην εξωχώρια παραγωγή στην παραγωγή. Αρκετές πρόσφατες εργασίες εξέτασαν τη σχέση μεταξύ της εξωτερικής ανάθεσης/εξωχώριας ανάθεσης και των μισθών σε επίπεδο επιχείρησης, χρησιμοποιώντας τις άμεσες εισαγωγές εισροών ή υλικών ως μέτρο του offshoring. Αυτό το μέτρο εξωτερικής ανάθεσης δεν λαμβάνει υπόψη άμεσα τις εισαγόμενες εισροές που αγοράζονται μέσω ενός χονδρέμπορου. Επιπλέον, οι μεγαλύτερες επιχειρήσεις με καλύτερες επιδόσεις δεν είναι απλώς πιο πιθανό να εμπλακούν στο διεθνές εμπόριο, αλλά πληρώνουν επίσης υψηλότερους μισθούς

και γενικά τείνουν να έχουν καλύτερες επιδόσεις σε διάφορες διαστάσεις (Tybout, 2003). Είναι επομένως σημαντικό να διασφαλιστεί ότι οι διαφορές στους μισθούς μεταξύ των επιχειρήσεων που εισάγουν άμεσα και εκείνων που δεν εισάγουν δεν οφείλονται απλώς σε κάποιες άλλες διαστάσεις της ετερογένειας των επιχειρήσεων.

Ένα βασικό πλεονέκτημα αυτής της προσέγγισης σε επίπεδο επιχείρησης είναι ότι μπορεί να αποτυπώσει τις επιπτώσεις του offshoring στην ανισότητα των μισθών μεταξύ των εργαζομένων που εργάζονται σε διαφορετικές εταιρείες σε έναν κλάδο. Δεδομένου ότι οι ετερογενείς επιχειρήσεις διαφέρουν ως προς τις αντιδράσεις τους στα εμπορικά σοκ εντός των βιομηχανιών, αυτή η πηγή ανισότητας μπορεί να είναι σημαντική. Δύο πρόσφατες μελέτες βασίστηκαν σε αλλαγές στο κόστος εισαγωγής για τον εντοπισμό αυτών των επιπτώσεων. Οι Amiti και Davis (2008) βρίσκουν ότι οι αυξημένες εισαγωγές ενδιάμεσων εισροών συνδέονται με αυξήσεις στους μέσους μισθούς των επιχειρήσεων στην Ινδονησία κατά τη δεκαετία του 1990. Hummels et al. (2010) χρησιμοποιούν αντιστοιχισμένα δεδομένα εργαζομένων-εργοδότην από τη Δανία από το 1995 έως το 2006 και επιβεβαιώνουν αυτό το εύρημα. Η λεπτομερής ανάλυσή τους δείχνει ότι τα αποτελέσματα διαφέρουν ανάλογα με την εκπαίδευση των εργαζομένων. Οι μισθοί των εργαζομένων με πανεπιστημιακή εκπαίδευση αυξήθηκαν και οι μισθοί του λιγότερο μορφωμένου εργατικού δυναμικού μειώθηκαν σε επιχειρήσεις που αύξησαν τη χρήση εισαγόμενων εισροών. Διαπιστώνουν επίσης ότι οι εργαζόμενοι που εκτοπίστηκαν από την εξωτερική ανάθεση βιώνουν μεγαλύτερες απώλειες μισθών κατά την επαναπρόσληψη από τους εργαζόμενους που έχασαν τη δουλειά τους για άλλους λόγους, και αυτές οι επιπτώσεις είναι ιδιαίτερα έντονες για τους λιγότερο μορφωμένους εργαζόμενους. Ενώ ορισμένες από αυτές τις επιπτώσεις θα μπορούσαν εν μέρει να οφείλονται σε ζητήματα επιλογής, τα αποτελέσματα δείχνουν μια δυνητικά σημαντική πηγή μισθολογικής ανισότητας εντός του κλάδου.

Κατά τη διάρκεια των δύο τελευταίων δεκαετιών, πολλές μη εμπορεύσιμες υπηρεσίες γίνονται όλο και περισσότερο εμπορεύσιμες. Στις Ηνωμένες Πολιτείες, οι εξαγωγές υπηρεσιών έχουν αυξηθεί από 1 τοις εκατό του ΑΕΠ το 1970 σε 2,9 τοις εκατό του ΑΕΠ το 2003 (Irwin, 2009). Οι εισαγωγές υπηρεσιών αντιπροσώπευαν το 2,4 τοις εκατό του ΑΕΠ έως το 2003. Ομοίως, το εμπόριο ενδιάμεσων εισροών συνδέεται παραδοσιακά με τους μεταποιητικούς τομείς, αλλά πιο πρόσφατα περιέλαβε και το εμπόριο υπηρεσιών. Η αυξημένη ανάπτυξη του εμπορίου υπηρεσιών έχει τραβήξει μεγάλη προσοχή στο δημοφιλές Τύπο, επειδή εν μέρει οφείλεται στην αύξηση των εισαγωγών επιχειρηματικών, επαγγελματικών και τεχνικών υπηρεσιών, που συνήθως συνδέονται με θέσεις εργασίας στις Ηνωμένες Πολιτείες. Καθώς το εμπόριο σε αυτές τις υπηρεσίες αυξανόταν, πολλοί ανησυχούσαν για τις μελλοντικές προοπτικές απασχόλησης στις Ηνωμένες Πολιτείες σε αυτούς τους τομείς.

Μέχρι σήμερα, υπάρχουν ελάχιστα εμπειρικά στοιχεία σχετικά με το πώς το εμπόριο υπηρεσιών επηρέασε τους μισθούς και τις μισθολογικές ανισότητες. Ένα πρόβλημα είναι ότι το εμπόριο υπηρεσιών είναι εγγενώς δύσκολο να μετρηθεί (Jensen, 2009), ειδικά στο επίπεδο της λεπτομέρειας που απαιτείται στην εμπειρική εργασία. Κατά συνέπεια, οι ερευνητές πρέπει να ξεπεράσουν σημαντικά εμπόδια για να αντιμετωπίσουν αυτό το ερώτημα με τα υπάρχοντα δεδομένα. Μια μελέτη που εξετάζει τη σχέση μεταξύ του εμπορίου υπηρεσιών και των μισθών είναι αυτή των Liu και Trefler (2008) σχετικά με τις συνέπειες της εξωχώριας παροχής υπηρεσιών σε χώρες με χαμηλούς μισθούς για την αγορά εργασίας των ΗΠΑ. Όπως συζητήθηκε λεπτομερώς σε προηγούμενη υποενότητα η μελέτη διαπιστώνει πολύ μικρές επιπτώσεις του offshoring/ εγκατάστασης σε μισθούς στις Ηνωμένες Πολιτείες και καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η διαφημιστική εκστρατεία σχετικά με τις επιπτώσεις του offshoring στις αγορές εργασίας είναι «πολλή φασαρία για το τίποτα» (Liu and Trefler, 2008, σελ. 1). Δεδομένου ότι το εμπόριο υπηρεσιών πιθανότατα θα συνεχίσει να αυξάνεται, οι συνέπειες του εμπορίου υπηρεσιών για την ανισότητα των μισθών θα παραμείνουν πιθανότατα το θέμα της μελλοντικής έρευνας.

3.4 Η μέτρηση της ανισότητας

Αυτή η ενότητα συζητά εν συντομία διάφορα κοινά στην μέτρηση της ανισότητας και ζητήματα με αυτή. Η συζήτηση βασίζεται σε μεγάλο βαθμό σε μια ουσιαστικά μεγαλύτερη συζήτηση αυτών των θεμάτων από τους Goldberg and Pavcnik (2007) και Atkinson et al. (2011).

Το υψηλότερο μερίδιο μέτρησης της εισοδηματικής ανισότητας παρέχει πληροφορίες σχετικά με το μερίδιο του συνολικού εισοδήματος μιας χώρας που κατέχουν άτομα που βρίσκονται στην κορυφή της κατανομής εισοδήματος μιας χώρας. Για παράδειγμα, το μέτρο που συνήθως αναφέρεται ως «το κορυφαίο 1 τοις εκατό του εισοδήματος» καταγράφει το μερίδιο του συνολικού εισοδήματος που κατέχουν άτομα που βρίσκονται στην κορυφή του 1 τοις εκατό της κατανομής εισοδήματος μιας χώρας. Αυτό ο τρόπος μέτρησης της ανισότητας έχει κεντρίσει την προσοχή των ακαδημαϊκών και πολιτικών κύκλων ως απάντηση σε μελέτες των Atkinson et al. (2011). Αυτές οι μελέτες σκιαγράφησαν μια σειρά εισοδηματικών ανισοτήτων για περίπου 22 χώρες σε ετήσιες μελέτες.

Ο υπολογισμός του μέγιστου εισοδήματος συνήθως βασίζεται σε ιστορικά φορολογικά αρχεία. Τα δημοσιευμένα φορολογικά αρχεία καταγράφουν πληροφορίες για διάφορες κατηγορίες εισοδήματος και για κάθε κατηγορία εισοδήματος αναφέρουν τον αριθμό των φορολογουμένων, το συνολικό τους εισόδημα και τη φορολογική τους υποχρέωση. Οι ερευνητές συνδυάζουν αυτές τις πληροφορίες με τις πληροφορίες για τον συνολικό πληθυσμό μιας χώρας, το συνολικό προσωπικό εισόδημα, ορισμένες υποθέσεις σχετικά με τη συμπεριφορά

των φορολογουμένων και την υποκείμενη μορφή της κατανομής εισοδήματος για να υπολογίσουν το μέτρο ανισότητας 1 τοις εκατό (βλ. Atkinson et al., 2011 για λεπτομέρειες).

Το βασικό πλεονέκτημα των κορυφαίων μέτρων ανισότητας 1 τοις εκατό είναι ότι μπορούν να υπολογιστούν για ένα σχετικά μεγάλο σύνολο χωρών σε ετήσια διαστήματα και σε μεγάλους χρονικούς ορίζοντες. Για παράδειγμα, η σειρά έχει εφαρμοστεί από το 1910 στις Ηνωμένες Πολιτείες και το 1922 στην Ινδία. Αυτό επιτρέπει σε κάποιον να αξιολογήσει τις πιο πρόσφατες αλλαγές στην ανισότητα και τη συζήτηση για την παγκοσμιοποίηση και την ανισότητα σε μια ευρύτερη προοπτική. Επιπλέον, τα φορολογικά αρχεία προσδιορίζουν τις πληροφορίες για το εισόδημα από εργασία και κεφάλαιο ξεχωριστά, έτσι ώστε ο ορισμός του εισοδήματος να είναι πιο περιεκτικός από τον συνηθισμένο ορισμό του εισοδήματος από έρευνες (που συχνά επικεντρώνονται στο εισόδημα από μισθούς). Κατά συνέπεια, οι αλλαγές στην ανισότητα μπορούν να συνδεθούν άμεσα με τις υποκείμενες αλλαγές στο εισόδημα κεφαλαίου και εργασίας. Το κύριο μειονέκτημα των μέτρων εισοδηματικής ανισότητας της «ανώτερης ομάδας» είναι ότι καλύπτουν μόνο ένα μικρό μερίδιο του πληθυσμού, παραμένοντας σιωπηλοί για την ανισότητα στην υπόλοιπη κατανομή εισοδήματος. Αυτό οφείλεται σε περιορισμούς δεδομένων. Τα φορολογικά μητρώα, ειδικά πριν από τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, καλύπτουν μόνο ένα μικρό μερίδιο του πληθυσμού, επομένως αυτά τα δεδομένα είναι τα καταλληλότερα για τον υπολογισμό του μεριδίου του συνολικού εισοδήματος που κατέχουν άτομα στο κορυφαίο 1 τοις εκατό (και σε ορισμένες περιπτώσεις μέχρι την κορυφή 10 τοις εκατό) της κατανομής εισοδήματος. Ένα άλλο μειονέκτημα είναι ότι, στον βαθμό που αυτά τα μέτρα υπολογίζονται συνήθως από φορολογικά αρχεία, καταγράφουν μόνο εισόδημα που υπόκειται σε φόρο (σε αντίθεση με το συνολικό εισόδημα) και η φοροδιαφυγή και φοροαποφυγή ενδέχεται να οδηγήσουν σε αποκλίσεις μεταξύ του αναφερόμενου και του πραγματικού φορολογητέου εισοδήματος. Επιπλέον, ο υπολογισμός των μέτρων ανισότητας απαιτεί ορισμένες ισχυρές (αλλά αναπόφευκτες) υποθέσεις σχετικά με τη φορολογική δήλωση, την υποκείμενη κατανομή εισοδήματος και πρόσθετα δεδομένα (όπως π.χ. ως συνολικός πληθυσμός και συνολικό προσωπικό εισόδημα) που υπόκεινται τα ίδια σε ζητήματα μέτρησης. Τέλος, οι αλλαγές στη φορολογική νομοθεσία, η ικανότητα των αρχών να εισπράττουν φόρους και άλλες πτυχές της φορολογίας ενδέχεται να αλλάξουν με την πάροδο του χρόνου, προκαλώντας γνωστά προβλήματα συγκρισιμότητας για την ανισότητα με την πάροδο του χρόνου.

Αρκετές μετρήσεις της εισοδηματικής ανισότητας (όπως η τυπική απόκλιση του \log εισοδήματος και ο συντελεστής Gini) καταγράφουν την ανισότητα μέσω μιας συνάρτησης ροπών δεύτερης τάξης ολόκληρης της κατανομής του εισοδήματος. Αυτά τα μέτρα υπολογίζονται συχνά χρησιμοποιώντας πληροφορίες για το εισόδημα από δεδομένα μικροσκοπικών ερευνών, όπως έρευνες εργασίας ή έρευνες νοικοκυριών. Αυτά τα δεδομένα συνήθως συλλέγουν πληροφορίες για το

ατομικό (ή νοικοκυριό) εισόδημα, καθώς και για τα ατομικά (ή νοικοκυριά) δημογραφικά χαρακτηριστικά και την απασχόληση. Τα δεδομένα των ερευνών είναι συχνά αντιπροσωπευτικά σε εθνικό επίπεδο, έτσι ώστε να μπορεί κανείς να κατασκευάσει μέτρα ανισότητας αντιπροσωπευτικά για το σύνολο του πληθυσμού μιας χώρας. Ένα άλλο πλεονέκτημα αυτών των μέτρων είναι ότι τα υποκείμενα δεδομένα περιλαμβάνουν πληροφορίες για τα δημογραφικά και εργασιακά χαρακτηριστικά των ατόμων, όπως το επίπεδο εκπαίδευσης, τον κλάδο απασχόλησης και το επάγγελμα. Έτσι, μπορούμε να υπολογίσουμε μέτρα ανισότητας σε αυτές τις κατηγορίες, για να αναλύσουμε τους μηχανισμούς μέσω των οποίων η παγκοσμιοποίηση επηρεάζει την ανισότητα.

Υπάρχουν αρκετές ελλείψεις στα προαναφερθέντα μέτρα ανισότητας. Πρώτον, λόγω της μη διαθεσιμότητας δεδομένων, τα μέτρα εισοδηματικής ανισότητας που βασίζονται σε έρευνες ήταν μόνο πιο εύκολα διαθέσιμα για ένα μεγάλο σύνολο χωρών από τη δεκαετία του 1970 και συχνά δεν μπορούν να υπολογιστούν σε ετήσια βάση. Αυτοί οι περιορισμοί δεδομένων είναι ιδιαίτερα δεσμευτικοί στις αναπτυσσόμενες χώρες. Κατά συνέπεια, μέτρα ανισότητας που βασίζονται σε έρευνες δεν είναι κατάλληλα για τη μελέτη της ανισότητας για μεγάλες χρονικές περιόδους. Ωστόσο, το χρονοδιάγραμμα πολλών ερευνών καλύπτει πρόσφατες μετρήσεις μεγάλης κλίμακας που είναι σε εξέλιξη σε χώρες, επομένως αυτές οι έρευνες μπορούν να χρησιμοποιηθούν για τη μελέτη της σχέσης μεταξύ του εμπορίου και της ανισότητας από τη δεκαετία του 1980.

Δεύτερον, οι έρευνες συλλέγουν κυρίως πληροφορίες για το εισόδημα από την εργασία, αλλά δεν περιέχουν πολλές πληροφορίες για τις κρατικές μεταβιβάσεις, το επιχειρηματικό εισόδημα και το εισόδημα κεφαλαίου. Ως αποτέλεσμα, οι περισσότερες από τις μελέτες επικεντρώνονται στην μισθολογική ανισότητα και όχι σε ένα ευρύτερο μέτρο της συνολικής ανισότητας. Τρίτον, τα μέτρα ανισότητας που βασίζονται σε έρευνες υπόκεινται σε πολλά ζητήματα μέτρησης λόγω του σχεδιασμού της έρευνας, τα οποία συνοψίζονται λεπτομερώς από τους Goldberg και Pavcnik (2007). Για παράδειγμα, οι έρευνες συχνά αλλάζουν τα ερωτηματολόγια και τα κορυφαία όρια κωδικοποίησης και υποφέρουν από μη ανταπόκριση και κορυφαία κωδικοποίηση υψηλών εισοδημάτων, γεγονός που επηρεάζει ιδιαίτερα το συμπέρασμα σχετικά με την κορυφαία σειρά κατανομής εισοδήματος. Αυτά τα ζητήματα μέτρησης περιπλέκουν τη σύγκριση της ανισότητας με την πάροδο του χρόνου.

Μεγάλο μέρος της βιβλιογραφίας για την παγκοσμιοποίηση και την ανισότητα έχει επικεντρωθεί σε μέτρα ανισότητας που καταγράφουν την ανισότητα στα κέρδη μεταξύ ατόμων σε εκπαιδευτικές κατηγορίες, κατηγορίες ανά κλάδο, επαγγελματικές κατηγορίες και, πιο πρόσφατα, μεταξύ επιχειρήσεων. Ενώ αυτά τα μέτρα μισθολογικής ανισότητας είναι ομολογουμένως στενότερα σε εύρος, εστιάζουν άμεσα σε σημεία που επισημαίνονται στα θεωρητικά μοντέλα εμπορίου και αποδοχών και είναι ενημερωτικά για τους μηχανισμούς μέσω των οποίων η παγκοσμιοποίηση μπορεί να επηρεάσει τη συνολική ανισότητα. Αυτά τα μέτρα

ανισότητας υπολογίζονται συνήθως από τις έρευνες στο εργατικό δυναμικό, δεδομένα σε επίπεδο επιχείρησης ή αντίστοιχα σε δεδομένα εργαζομένου-εργοδότη. Ο σχετικός μισθός των μορφωμένων εργαζομένων (σε σχέση με τους λιγότερο μορφωμένους εργαζόμενους), το λεγόμενο ασφάλιστρο δεξιοτήτων, είναι το πιο συχνά χρησιμοποιούμενο μέτρο, εν μέρει επειδή η παρατηρούμενη αύξηση των πριμοδοτήσεων δεξιοτήτων από τη δεκαετία του 1980 κίνησε το ενδιαφέρον για τη σχέση μεταξύ παγκοσμιοποίησης και ανισότητας. Ωστόσο, η έρευνα έχει επίσης τονίσει την ανισότητα στις αποδοχές εντός κατηγοριών εργαζομένων, που συνήθως κατηγοριοποιούνται ανά επίπεδο εκπαίδευσης, τη λεγόμενη υπολειπόμενη ανισότητα. Η μισθολογική ανισότητα θα μπορούσε εν μέρει να καθορίζεται από τη σχέση των εργαζομένων με μια συγκεκριμένη βιομηχανία, επάγγελμα ή επιχείρηση, και επομένως αντιπροσωπεύει έναν άλλο τρόπο μέσω του οποίου το εμπόριο θα μπορούσε να επηρεάσει την ανισότητα. Επειδή αυτά τα μέτρα συνήθως υπολογίζονται από δεδομένα έρευνας, υπόκεινται στις προαναφερθείσες προειδοποιήσεις μέτρησης της ανισότητας.

3.5 Η μέτρηση της ανισότητας στο εσωτερικό μιας χώρας

Έχοντας συζητήσει τα πλεονεκτήματα των διαφορετικών μέτρων ανισότητας, αυτή η ενότητα εξετάζει τα στοιχεία σχετικά με την εξέλιξη της ανισότητας εντός της χώρας. Ξεκινάω με μια συζήτηση για την εξέλιξη της ανισότητας εισοδήματος 1 τοις εκατό για να βάλω τις αυξήσεις της ανισότητας που σχετίζονται με την πρόσφατη συζήτηση για την παγκοσμιοποίηση και την ανισότητα από τη δεκαετία του 1980 σε μια πιο μακροχρόνια προοπτική. Στη συνέχεια θα παρουσιάσω την εξέλιξη της ανισότητας εντός της χώρας από τη δεκαετία του 1970 χρησιμοποιώντας αρκετούς δείκτες ανισότητας. Η εξέλιξη της ανισότητας εξετάζεται για χώρες με διαφορετικό εισόδημα και χώρες σε διάφορες γεωγραφικές περιοχές.

Εξέλιξη του μεριδίου του κορυφαίου 1%

Πρόσφατες μελέτες των Atkinson et al. (2011) έχουν δημιουργήσει μια πλούσια βάση δεδομένων για την εξέλιξη του κορυφαίου 1% του εισοδήματος για 22 χώρες από το 1910 έως το 2000. Αυτές οι χώρες καλύπτουν μια ευρεία γεωγραφική περιοχή και περιλαμβάνουν ανεπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες. Οι Atkinson et al. (2011) επισημαίνουν διάφορα βασικά μοτίβα στο μερίδιο της κορυφής 1 τοις εκατό κατά τη διάρκεια του εικοστού και των αρχών του εικοστού πρώτου αιώνα.

Πρώτον, σχεδόν όλες οι χώρες παρουσίασαν απότομη πτώση στο μερίδιο του 1 τοις εκατό στις αρχές του εικοστού αιώνα. Για παράδειγμα, το μερίδιο του εισοδήματος που κατείχε το κορυφαίο 1 τοις εκατό στις Ηνωμένες Πολιτείες

μειώθηκε από σχεδόν 20 τοις εκατό στα τέλη της δεκαετίας του 1920 σε περίπου 10 τοις εκατό τη δεκαετία του 1940. Ενώ ο χρόνος των πτώσεων διέφερε κάπως μεταξύ των χωρών, μέχρι το 1949 το μερίδιο του 1 τοις εκατό του κορυφαίου εισοδήματος ήταν συγκρίσιμο με τα επίπεδα πριν από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο μόνο σε τρεις χώρες.⁵ Δεύτερον, οι χώρες γνώρισαν αποκλίνουσες εξελίξεις ανισότητας στο δεύτερο μέρος του εικοστού αιώνα. Ενώ οι περισσότερες ανεπτυγμένες χώρες παρατήρησαν περαιτέρω μειώσεις ή στασιμότητα στο μερίδιο του κορυφαίου 1 τοις εκατό κατά τη διάρκεια των δεκαετιών του 1950, του 1960 και του 1970, οι χώρες διέφεραν ως προς την εξέλιξη του μεριδίου του κορυφαίου 1 τοις εκατό μετά τη δεκαετία του 1980. Η πρώτη ομάδα, που αποτελείται από αγγλόφωνες χώρες (Αυστραλία, Καναδάς, Ιρλανδία, Νέα Ζηλανδία, Ηνωμένο Βασίλειο και Ηνωμένες Πολιτείες) παρατήρησε μια δραματική αύξηση στο μερίδιο του 1 τοις εκατό μετά τη δεκαετία του 1980.

Η δεύτερη ομάδα περιλαμβάνει χώρες της βόρειας και νότιας Ευρώπης (Φινλανδία, Ιταλία, Νορβηγία, Ισπανία, Σουηδία και Πορτογαλία) που παρουσίασαν επίσης αύξηση της ανισότητας που ξεκίνησε τη δεκαετία του 1980, αλλά αυτή η αύξηση ήταν πιο σταδιακή, μικρότερη και επιταχύνθηκε κατά τη δεκαετία του 2000. Η τρίτη ομάδα χωρών (Γαλλία, Γερμανία, Ιαπωνία, Ολλανδία και Ελβετία) δεν παρατήρησε καμία αύξηση στο μερίδιο του κορυφαίου 1% στο δεύτερο μέρος του εικοστού αιώνα, και σε ορισμένες περιπτώσεις η ανισότητα μειώθηκε (Ολλανδία). Είναι ενδιαφέρον ότι η Γαλλία και η Ιαπωνία, οι δύο χώρες που έχουν πληροφορίες για την πρώτη δεκαετία του εικοστού πρώτου αιώνα, φαίνεται να έχουν παρατηρήσει αυξήσεις στο μερίδιο του κορυφαίου 1% από το 2000. Οι αυξήσεις στο μερίδιο του 1% από τη δεκαετία του 1980 σε αυτές τις χώρες φαίνεται σε μεγάλο βαθμό να αντικατοπτρίζει τις αυξήσεις στο εισόδημα από την εργασία μεταξύ του κορυφαίου 1%.

Η παραπάνω συζήτηση επικεντρώθηκε στις ανεπτυγμένες οικονομίες. Η ανάλυση της εξέλιξης της ανισότητας εντός της χώρας σε λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες από τους Atkinson et al. (2011) περιορίζεται από τη διαθεσιμότητα δεδομένων. Οι μεγαλύτερες χρονοσειρές του μεριδίου του κορυφαίου 1 τοις εκατό είναι διαθέσιμες για πέντε αναπτυσσόμενες χώρες: Αργεντινή, Κίνα, Ινδία, Ινδονησία και Σιγκαπούρη. Μόνο η Ινδία, η Ινδονησία και η Αργεντινή έχουν επαρκή στοιχεία για να υπολογίσουν το μερίδιο του κορυφαίου 1% που καλύπτει μεγάλα τμήματα και των δύο μισών του εικοστού αιώνα, ενώ η σειρά της Σιγκαπούρης ξεκινά το 1947 και της Κίνας το 1984. Επιπλέον, οι σειρές για την Ινδονησία και την Αργεντινή περιλαμβάνουν μεγάλα κενά μεταξύ 1939 και 1981 και μεταξύ 1973 και 1997, αντίστοιχα.

Παρά αυτές τις προκλήσεις δεδομένων, εμφανίζονται αρκετά ενδιαφέροντα μοτίβα. Πρώτον, όπως οι Atkinson et al. (2011) σημείωσαν, όπως και οι ανεπτυγμένες χώρες, οι λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες με μεγάλες χρονολογικές

σειρές (Αργεντινή και Ινδία) παρατήρησαν πτώση στο μερίδιο του κορυφαίου 1% μετά το πρώτο μέρος του εικοστού αιώνα. Η παρακμή στην Ινδία σημειώθηκε κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, ενώ η ανισότητα στην Αργεντινή μειώθηκε στα τέλη της δεκαετίας του 1940 και της δεκαετίας του 1950. Η Αργεντινή γνώρισε πράγματι μια αύξηση της ανισότητας κατά τη διάρκεια των παγκοσμίων πολέμων λόγω του ρόλου της ως ο κύριος εξαγωγέας τροφίμων σε χώρες που εμπλέκονται σε πόλεμο. Μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, η Αργεντινή και η Ινδία παρουσίασαν και οι δύο μειώσεις στο μερίδιο του κορυφαίου 1% που φαίνεται πιο έντονες από τις μειώσεις στις κορυφαίες μετοχές των αναπτυσσόμενων χωρών. Η Σιγκαπούρη, από την άλλη πλευρά, παρατήρησε ένα αρκετά σταθερό μερίδιο του κορυφαίου 1% μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Τέλος, όπως οι αγγλοσαξονικές χώρες και οι χώρες της Βόρειας και Νότιας Ευρώπης, όλες οι αναπτυσσόμενες χώρες του δείγματος παρουσίασαν αύξηση στο μερίδιο του κορυφαίου 1% ξεκινώντας από τη δεκαετία του 1980 (Κίνα, Ινδία, Ινδονησία) ή τη δεκαετία του 1990 (Αργεντινή, Σιγκαπούρη). Αυτές οι αυξήσεις στο μερίδιο του κορυφαίου 1% συνεχίστηκαν κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 2000, με εξαίρεση την Ινδονησία, όπου το μερίδιο του εισοδήματος που ελέγχεται από το ανώτατο 1% μειώθηκε.

Τα παραπάνω στοιχεία υποδηλώνουν ότι από τη δεκαετία του 1980, το πλουσιότερο 1% του πληθυσμού αντιπροσώπευε ένα αυξανόμενο μερίδιο του εθνικού εισοδήματος πολλών ανεπτυγμένων και αναπτυσσόμενων χωρών, αν και η έκταση αυτής της αύξησης και ο ακριβής χρόνος διαφέρει από χώρα σε χώρα. Είναι ενδιαφέρον ότι, παρά την αύξηση της ανισότητας, όπως μετράται με το ανώτατο μερίδιο 1% από τη δεκαετία του 1980, όλες οι ανεπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες με αρκετά μεγάλες σειρές ανισοτήτων αντιμετώπισαν υψηλότερη ανισότητα πριν από τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο από ό,τι στο μεγαλύτερο μέρος της μεταπολεμικής περιόδου, συμπεριλαμβανομένης της περιόδου της πρόσφατης ανόδου στο μερίδιο του 1%.

Εξέλιξη άλλων μέτρων για την ανισότητα

Το μεγαλύτερο μέρος της βιβλιογραφίας για την εισοδηματική ανισότητα και το εμπόριο έχει επικεντρωθεί στις μισθολογικές διαφορές μεταξύ των εργαζομένων με διαφορετικά επίπεδα εκπαίδευσης. Τα δεδομένα της έρευνας που απαιτούνταν για τον υπολογισμό αυτών των μέτρων δεν ήταν ευρέως διαθέσιμα πριν από τη δεκαετία του 1970. Κατά συνέπεια, για τις περισσότερες χώρες, δεν μπορεί κανείς να εξετάσει τις πρόσφατες αλλαγές στην ανισότητα μεταξύ των εκπαιδευτικών ομάδων σε ένα μεγαλύτερο ιστορικό πλαίσιο. Ωστόσο, τα στοιχεία δείχνουν ότι το μισθολογικό χάσμα μεταξύ των περισσότερο και λιγότερο μορφωμένων εργαζομένων έχει αυξηθεί σε ένα μεγάλο σύνολο ανεπτυγμένων και αναπτυσσόμενων χωρών από τη δεκαετία του 1980. Για παράδειγμα, στις Ηνωμένες Πολιτείες, οι επιστροφές στην εκπαίδευση μειώθηκαν κατά τη δεκαετία

του 1970 και στη συνέχεια αυξήθηκαν ραγδαία τη δεκαετία του 1980. Οι αποδόσεις συνέχισαν να αυξάνονται κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990, αλλά με βραδύτερο ρυθμό (Autor et al., 2008). Η αύξηση της επιστροφής στην εκπαίδευση από τη δεκαετία του 1980 σημειώθηκε επίσης σε πολλές άλλες χώρες υψηλού εισοδήματος, συμπεριλαμβανομένης της Γερμανίας και του Ηνωμένου Βασιλείου καθώς και της Αυστραλίας, του Καναδά και της Ιαπωνίας, αν και οι αυξήσεις στις επιστροφές στην εκπαίδευση σε ορισμένες από αυτές τις χώρες ήταν σημαντικές μικρότερο από ό,τι στις Ηνωμένες Πολιτείες (Autor and Katz, 1999 και Autor, 2010).

Ένας μεγάλος όγκος ερευνών έχει τεκμηριώσει ότι αυτές οι αυξήσεις στα ασφάλιστρα δεξιοτήτων από τη δεκαετία του 1980 δεν περιορίζονταν στις ανεπτυγμένες χώρες. Οι Goldberg και Papanik (2007) συνοψίζουν τα ευρήματα σχετικά με την εξέλιξη των πριμοδοτήσεων δεξιοτήτων σε αρκετές λιγότερο ανεπτυγμένες οικονομίες: Αργεντινή, Βραζιλία, Χιλή, Κολομβία, Χονγκ Κονγκ (Κίνα), Ινδία και Μεξικό. Η πριμοδότηση δεξιοτήτων αυξήθηκε σε αυτές τις χώρες κατά τις δεκαετίες του 1980 και του 1990, με την αύξηση να κυμαίνεται από 10% στην Ινδία έως 68% στο Μεξικό.

Οι Han et al. (2010) δείχνουν ότι το ασφάλιστρο δεξιοτήτων αυξήθηκε επίσης στην Κίνα από το 1988 έως το 2005. Είναι ενδιαφέρον ότι ο ακριβής χρόνος των αυξήσεων του μισθολογικού χάσματος μεταξύ μορφωμένων και λιγότερο μορφωμένων εργαζομένων διαφέρει κάπως μεταξύ των λιγότερο ανεπτυγμένων χωρών. Οι αυξήσεις στα ασφάλιστρα δεξιοτήτων συχνά συμπίπτουν με το χρονοδιάγραμμα εφαρμογής των εμπορικών μεταρρυθμίσεων σε αυτές τις χώρες.

Ένα εναλλακτικό μέτρο των μισθολογικών διαφορών μεταξύ μορφωμένων και λιγότερο μορφωμένων εργαζομένων είναι η αναλογία του μέσου μισθού των μη παραγωγικών εργαζομένων προς τους εργάτες παραγωγής. Αυτή η αναλογία έχει επίσης αυξηθεί από τη δεκαετία του 1980 σε ανεπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες (Autor και Katz, 1999• Goldberg και Papanik, 2007). Η χρήση αυτού του μέτρου για την καταγραφή των διαφορών στις αποδοχές από την εκπαίδευση βασίζεται στην υπόθεση ότι οι μη παραγωγικοί εργαζόμενοι τείνουν να είναι σχετικά πιο μορφωμένοι και ειδικευμένοι από τους εργάτες παραγωγής. Σε χώρες, όπου και τα δύο μέτρα είναι διαθέσιμα, η αναλογία των μισθών μη παραγωγής προς την παραγωγή γενικά εμφανίζει παρόμοια εξέλιξη με την πάροδο του χρόνου με την πριμοδότηση δεξιοτήτων (βλ., για παράδειγμα, Berman et al., 1998).

Οι περισσότερες έρευνες έχουν επικεντρωθεί στην μισθολογική ανισότητα μεταξύ των εκπαιδευτικών ομάδων. Ωστόσο, αυτά τα μέτρα είναι αφηρημένα από τις αλλαγές στην μισθολογική ανισότητα μεταξύ των εργαζομένων εντός των κατηγοριών εκπαίδευσης. Πρόσφατη έρευνα των Autor et al. (2008) για τις Ηνωμένες Πολιτείες δείχνει ότι κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1990, η μισθολογική ανισότητα συνέχισε να αυξάνεται στο ανώτερο μισό της κατανομής

των μισθών, ενώ το χάσμα μισθών μεταξύ των ατόμων στο κάτω και στο μεσαίο τμήμα της κατανομής μειώθηκε. Αυτά τα ευρήματα είναι δύσκολο να συμβιβαστούν εστιάζοντας μόνο στο σχετικό μισθολογικό χάσμα μεταξύ των εκπαιδευτικών ομάδων και με τις αυξανόμενες αποδόσεις στην εκπαίδευση με την πάροδο του χρόνου. Πρόσφατη έρευνα υποδηλώνει ότι μέρος της πρόσφατης αύξησης της μισθολογικής ανισότητας οφείλεται στην αυξημένη ανισότητα των αποδοχών των ατόμων εντός των εκπαιδευτικών ομάδων, τη λεγόμενη υπολειπόμενη μισθολογική ανισότητα. Αυξήσεις στην ανισότητα εντός της ομάδας κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980 και του 1990 έχουν τεκμηριωθεί στις Ηνωμένες Πολιτείες (βλ. Autor et al., 2008) και σε αναπτυσσόμενες χώρες όπως η Κολομβία (Attanasio et al., 2004). Ωστόσο, οι λεπτομέρειες για τον ακριβή χρόνο αυτών των αυξήσεων στις Ηνωμένες Πολιτείες συνεχίζουν να συζητούνται (βλ. Lemieux, 2006; Autor et al., 2008). Η υπολειπόμενη μισθολογική ανισότητα μπορεί να είναι ένα σημαντικό κανάλι μέσω των οποίων το διεθνές εμπόριο επηρεάζει την ανισότητα. Ειδικότερα, το διεθνές εμπόριο θα μπορούσε να επηρεάσει αυτό το στοιχείο της μισθολογικής ανισότητας μέσω των διαφορετικών επιπτώσεων της στους εργαζόμενους σε διαφορετικούς κλάδους, επαγγέλματα και επιχειρήσεις.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ: ΑΝΙΣΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΦΤΩΧΕΙΑ

4.1. Εξέταση του συσχετισμού φτώχειας και ανισότητας μέσα από τις εμπειρικές επιστημονικές μελέτες

Όταν μελετάμε τα αποτελέσματα της παγκοσμιοποίησης πρέπει να κατανοήσουμε τις επιπτώσεις της τόσο στην ανάπτυξη όσο και στην ανισότητα και στην επίδραση της ανισότητας στην ανάπτυξη. Πρόσφατες μελέτες σχετικά με τη σχέση μεταξύ ανισότητας και ανάπτυξης παρέχουν σημαντικά αποτελέσματα για το ρόλο της παγκοσμιοποίησης στην ανάπτυξη της φτώχειας. Ενώ ο Κουζίνσκι ανέφερε τη σχέση του ανεστραμμένου σχήματος μεταξύ οικονομικής ανάπτυξης και εισοδηματικής ανισότητας εξετάζοντας τις επιπτώσεις της εκβιομηχάνισης στη διανομή του εισοδήματος (Κουζίνσκι, 1955), πρόσφατες μελέτες ρίχνουν φως στις επιπτώσεις της ανισότητας στην ανάπτυξη. Τονίζουν ότι η άνιση κατανομή θα μπορούσε να βλάψει την οικονομική ανάπτυξη μέσω διαφόρων διαύλων (Aghian, 1999). Η θέση της πολιτικής οικονομίας για το θέμα αυτό είναι η εξής: ισχυρίζεται ότι η υψηλή εισοδηματική ανισότητα θα μπορούσε να προκαλέσει κοινωνικές συγκρούσεις και πολιτική αστάθεια με αποτέλεσμα να μειωθεί το επίπεδο των επενδύσεων και της ανάπτυξης (Alesina και Perotti, 1996). Μελέτες από την οπτική γωνία της Νέας Εποχής, δηλαδή μετά το 2000, αναφέρουν ότι η άνιση κατανομή του πλούτου αποθαρρύνει την οικονομική ανάπτυξη, καθώς οι φτωχοί δεν μπορούν να προσφέρουν την απαραίτητη εκπαίδευση στα παιδιά τους. Η εισοδηματική ανισότητα θα μπορούσε επίσης να βλάψει την οικονομική ανάπτυξη, επιδεινώνοντας τη μακροοικονομική αστάθεια και περιορίζοντας την ικανότητα της κυβέρνησης να διαχειριστεί την οικονομία (Rodrik, 1999). Χαρακτηριστικό παράδειγμα, η μείωση των φορολογικών εσόδων σε μια σειρά αναπτυσσόμενων χωρών στο διάστημα εφαρμογής προγραμμάτων δημοσιονομικής προσαρμογής με το ΔΝΤ και την Παγκόσμια Τράπεζα.

Η δημοσιονομική προσαρμογή, οι οποία τις περισσότερες φορές στηρίχθηκε στην αύξηση των φόρων είχε σαν αποτέλεσμα την κατάρρευση των εσόδων λόγω αδυναμίας των πολιτών να τους πληρώσουν. Τέλος, η ανισότητα επικεντρώνεται στον πλούτο και τη δύναμη σε μικρό αριθμό ελίτ ομάδων, εμποδίζοντας έτσι την ανάπτυξη θεσμών χωρίς αποκλεισμούς που θα μπορούσαν να ενθαρρύνουν την οικονομική ανάπτυξη (Παγκόσμια Τράπεζα 2005). Εμπειρικές μελέτες υποστήριξαν τις αρνητικές επιπτώσεις της ανισότητας στον τομέα του εισοδήματος ή των περιουσιακών στοιχείων (Deininger και Squire 1998). Ενώ οι πρόσφατες μελέτες που χρησιμοποιούν στοιχεία της ειδικής ομάδας της Παγκόσμιας Τράπεζας που ασχολείται με το ζήτημα αυτό και οι οποίοι παρουσιάζουν αντίθετα αποτελέσματα και μη γραμμική σχέση (Forbes, 2000). Η σοβαρή ανισότητα συνδέεται ασφαλώς με τη χαμηλότερη μακροπρόθεσμη οικονομική ανάπτυξη.

Εάν η ανισότητα παρεμποδίζει σημαντικά την οικονομική ανάπτυξη, δεν αυξάνει άμεσα τη φτώχεια αλλά επιδεινώνει έμμεσα την κατάσταση, η οποία παρέχει τη βάση για τα επιχειρήματα υπέρ της "ανεπαρκούς ανάπτυξης" ή της "ανάπτυξης χωρίς αποκλεισμούς" (Lopez, 2004). Από την άποψη αυτή, η παγκοσμιοποίηση θα μπορούσε να έχει περίπλοκες επιπτώσεις στην αλληλεπίδραση μεταξύ ανισότητας ανάπτυξης και φτώχειας.

Εάν η παγκοσμιοποίηση επιδεινώνει την εισοδηματική ανισότητα σε μεγάλο βαθμό, ενώ οι άμεσες αναπτυξιακές επιπτώσεις της είναι περιορισμένες, θα μπορούσε να μειώσει το αναπτυξιακό δυναμικό και ως εκ τούτου, ακόμη και να αυξήσει τη φτώχεια μακροπρόθεσμα. Για παράδειγμα, αν η χρηματοπιστωτική παγκοσμιοποίηση συμβάλλει στη χρηματοπιστωτική ανάπτυξη, θα μπορούσαν να μειωθούν οι περιορισμοί χρηματοδότησης και να καταστούν μικρότερες οι αρνητικές επιπτώσεις της ανισότητας στην ανάπτυξη. Η παγκοσμιοποίηση θα μπορούσε επίσης να πειθαρχήσει την κυβέρνηση και να περιορίσει τη διαφθορά και να ελέγξει τις αρνητικές παρενέργειες της ανισότητας στην ανάπτυξη. Αυτό υποδηλώνει ότι πρέπει να εξετάσουμε τις περίπλοκες αλληλεπιδράσεις και τις σχέσεις μεταξύ της παγκοσμιοποίησης της ανισότητας και της ανάπτυξης εξετάζοντας τις επιπτώσεις της παγκοσμιοποίησης στη φτώχεια. Στην πραγματικότητα το επιχείρημα ότι η παγκοσμιοποίηση μετριάζει τη φτώχεια στις αναπτυσσόμενες χώρες δεν είναι ισχυρό και το είδαμε παραπάνω με την παρουσίαση της σχέσης Διεθνούς Εμπορίου και Ανισότητας.

Η φτώχεια παραμένει ανεξέλεγκτη σε πολλές αναπτυσσόμενες χώρες μετά την ανάπτυξη της παγκοσμιοποίησης αν και ο αριθμός των ατόμων κάτω από την απόλυτη φτώχεια φθίνει συνεχώς. Το μερίδιο του πληθυσμού που ζει κάτω από 1 δολάριο την ημέρα στον κόσμο μειώθηκε από 30% περίπου το 1981 σε 18% το 2004. Ωστόσο, η πρόοδος οφείλεται μόνο στην Ασία ενώ από 11% έως 9% στη Λατινική Αμερική και την Καραϊβική, 42% σε 41% στην Υποσαχάρια Αφρική, και 0,7% σε 0,9% στην Ανατολική Ευρώπη και την Κεντρική Ασία κατά την ίδια περίοδο. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η φτώχεια αντανάκλα την ανάπτυξη και τη διανομή του εισοδήματος καθώς η παγκοσμιοποίηση δεν οδήγησε απλώς στη μείωση της φτώχειας εξαιτίας της παγκοσμιοποίησης και των ανισοτήτων. Μια άλλη μελέτη καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η παγκοσμιοποίηση δεν επιλύει απλώς το πρόβλημα της φτώχειας γεγονός που δείχνει ότι υπάρχει μεγάλη πιθανότητα η παγκοσμιοποίηση να μειώσει τη φτώχεια μόνο εάν εφαρμοστούν συμπληρωματικές πολιτικές συμπεριλαμβανομένης της ανάπτυξης του ανθρώπινου κεφαλαίου, των υποδομών και φυσικά με την εξασφάλιση της μακροοικονομικής σταθερότητας. Άλλοι υπογραμμίζουν επίσης τα πολύπλοκα αποτελέσματα της παγκοσμιοποίησης που σχετίζονται με τις αλληλεπιδράσεις της ανάπτυξης και της ανισότητας.

4.2. Η μελέτη της ανισότητας σε επίπεδο χώρας

Υπάρχουν διάφορες εμπειρικές μελέτες που εξετάζουν τις επιπτώσεις της παγκοσμιοποίησης στην εισοδηματική ανισότητα χωρών και κοινωνικών ομάδων. Ορισμένοι πραγματοποιούν ανάλυση σε επίπεδο χωρών και κοινωνικών ομάδων ενώ άλλοι κάνουν χρήση δεδομένων σε επίπεδο βιομηχανίας ή περιφερειακών δεδομένων, ή δεδομένων χρονοσειράς. Είναι γεγονός ότι οι συντελεστές Gini ή οι μισθολογικές ανισότητες παλινδρομούν με *de facto* μεταβλητές της παγκοσμιοποίησης όπως είναι η διαφάνεια των συναλλαγών και οι ξένες επενδύσεις ή οι *de facto* μεταβλητές όπως η διαφάνεια των τιμολογίων και των κεφαλαίων. Πράγματι οι περισσότερες εμπειρικές μελέτες αναφέρουν ότι η σχέση μεταξύ παγκοσμιοποίησης και διανομής εισοδήματος είναι περίπλοκη και υπόκεινται σε σημαντικούς περιορισμούς.

Πολλές μελέτες για τη διερεύνηση μεμονωμένων αναπτυσσόμενων χωρών διαπιστώνουν ότι η πρόοδος της παγκοσμιοποίησης και η αυξανόμενη εισοδηματική ανισότητα εκδηλώθηκαν ταυτόχρονα. Για παράδειγμα, η μείωση της φτώχειας ήταν μικρότερη σε περιοχές όπου η εισαγωγή μέτρων της παγκοσμιοποίησης ήταν πιο ανοικτή από άλλες περιοχές στην Ινδία. Η μισθολογική ανισότητα και η φτώχεια αυξήθηκαν σε βιομηχανίες όπου η τιμολόγηση κατέστη σχετικά χαμηλότερη και η ζήτηση για ειδικευμένους εργαζόμενους αυξήθηκε σημαντικά στην Κολομβία. Στο Μεξικό, υπήρχε μεγαλύτερη ζήτηση για ειδικευμένους εργάτες σε βιομηχανίες που εισήγαγαν κεφαλαιουχικά αγαθά μαζί με την ελευθέρωση του εμπορίου. Μια μελέτη με βάση τα στοιχεία της χρονοσειράς αναφέρει επίσης ότι οι ΑΞΕ κατέστησαν την κατανομή του εισοδήματος πιο άνιση στη Λατινική Αμερική. Ωστόσο, υπάρχουν επίσης διαφορετικά αποτελέσματα. Η αύξηση της φτώχειας στις περιφέρειες κρατών όπου το επίπεδο παγκοσμιοποίησης, το οποίο μετρήθηκε από τις εξαγωγές και τις ΑΞΕ, ήταν πολύ μικρότερο από άλλες όπως στο Μεξικό. Στην Πολωνία η μισθολογική ανισότητα έγινε μικρότερη στις βιομηχανίες στις οποίες οι μισθοί μειώθηκαν περισσότερο καθώς οι μισθοί των μη ειδικευμένων εργαζομένων αυξήθηκαν ταχύτερα. Διάφορες μελέτες σχετικά με τις χώρες της Λατινικής Αμερικής υποστηρίζουν ότι η οικονομική απελευθέρωση και η εξαγωγή προϊόντων υψηλής τεχνολογίας επιδεινώθηκαν σε σχέση με τη διανομή εισοδήματος, ενώ η ελευθέρωση του εμπορίου δεν πραγματοποιήθηκε επαρκώς. Επίσης, αναφέρει ότι η ελευθέρωση του εμπορίου φαίνεται ότι συνέβαλε σημαντικά στη μείωση των μισθολογικών ανισοτήτων στη Βραζιλία σε αντίθεση με άλλες χώρες της Λατινικής Αμερικής.

Σε ανεπτυγμένες χώρες όπως οι ΗΠΑ, υπάρχουν περιορισμένα στοιχεία ότι το διεθνές εμπόριο αύξησε τις μισθολογικές ανισότητες σε σύγκριση με τις μεγάλες επιπτώσεις της τεχνολογικής προόδου. Ωστόσο, η συζήτηση συνεχίζεται, δεδομένου ότι η μέτρηση είναι δύσκολη και οι συνολικές επιπτώσεις της παγκοσμιοποίησης στις μισθολογικές ανισότητες θα μπορούσαν να είναι μεγαλύτερες στην πραγματικότητα. Οι πιο πρόσφατες μελέτες επικεντρώνονται

στην ανισότητα των μισθών στις ίδιες βιομηχανίες, δεδομένου ότι το νεοκλασικό μοντέλο δεν μπορεί να εξηγήσει πλήρως την πραγματικότητα του ότι οι μισθολογικές ανισότητες αυξήθηκαν στον ίδιο τομέα και οι αναπτυσσόμενες χώρες παρουσίασαν αυξανόμενη ανισότητα. Ο Helpman, παρουσιάζει το αποτέλεσμα ότι το διεθνές εμπόριο και η μείωση του κόστους των συναλλαγών έχουν σημαντικές επιπτώσεις στις μισθολογικές ανισότητες μεταξύ των επιχειρήσεων της Βραζιλίας που βασίζονται στο μοντέλο της ετερογένειας και του σταθερού επιπέδου. Επαληθεύει επίσης τη διαπίστωση ότι οι μισθολογικές διαφορές μεταξύ των επιχειρήσεων είναι ένας νέος μηχανισμός μέσω του οποίου οι εμπορικές συναλλαγές μπορούν να επηρεάσουν τις μισθολογικές ανισότητες στη Σουηδία. Το ποσοστό των μισθών των εργαζομένων είναι σχετικά χαμηλότερο στις βιομηχανίες που αντιμετωπίζουν μεγαλύτερη παγκοσμιοποίηση όσον αφορά την έκθεση των εισαγωγών στις ΗΠΑ, όπου πολλοί ανησυχούν για την πρόσφατη μείωση του ποσοστού των μισθών. Πρέπει ωστόσο, να σημειωθεί ότι δεν είναι εύκολο να γενικευθεί η αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της παγκοσμιοποίησης και της ανισότητας με τη χρήση μελετών σε μια χώρα.

4.3. Η μελέτη της ανισότητας σε διακρατικό επίπεδο

Η εμπειρική μελέτη με τη χρήση διακρατικών δεδομένων μπορεί να έχει μεγαλύτερη σημασία για την επίτευξη και εξαγωγή του γενικού συμπεράσματος. Μια εμπειρική μελέτη σχετικά με την ανισότητα των επιπτώσεων στις εμπορικές εκθέσεις αναφέρει ότι το μερίδιο του φτωχού 20% του ΑΕΠ μειώθηκε αναλογικά με το μεγαλύτερο άνοιγμα των συναλλαγών. Οι Eriñani και Garcia διαπιστώνουν ότι το μεγαλύτερο άνοιγμα στο διεθνές εμπόριο αύξησε τις μισθολογικές ανισότητες τόσο στις αναπτυγμένες όσο και στις αναπτυσσόμενες χώρες, οι οποίες συνδέονται με το ενδοκοινοτικό εμπόριο, λόγω των οικονομιών κλίμακας στον τομέα των δεξιοτήτων. Ωστόσο, πολλές μελέτες αναφέρουν επίσης αποτελέσματα και συμπεράσματα που υπόκεινται σε ορισμένες παραδοχές. Για παράδειγμα, ο Μιλάνοβιτς (2005) διαπιστώνει ότι το εισόδημα των πλουσίων αυξάνει περισσότερο από εκείνο της μεσαίας τάξης και των φτωχών στις αναπτυσσόμενες χώρες ως εμπόριο και ΑΞΕ εκτός του ΑΕΠ, ενώ είναι αντίθετο στις χώρες μεσαίου εισοδήματος και στις πλούσιες χώρες. Αυτό υποδηλώνει ότι οι διανεμητικές επιπτώσεις της παγκοσμιοποίησης διαφέρουν σε επίπεδο εισοδήματος των χωρών, υποστηριζόμενες από πορίσματα άλλων μελετών. Μια μελέτη που χρησιμοποιεί διεθνή σύγκριση των μισθών και των δασμών καταδεικνύει μείωση των τιμολογίων που καλύπτουν το μισθολογικό χάσμα μεταξύ των θέσεων εργασίας και των βιομηχανιών περισσότερο στις φτωχότερες χώρες.

Το υπό όρους αποτέλεσμα του διεθνούς εμπορίου στην εισοδηματική ανισότητα δείχνει ότι το άνοιγμα του εμπορίου συνδέεται θετικά με την ανισότητα,

αλλά η επίδρασή της στην ανισότητα μειώνεται καθώς αυξάνεται το εμπορικό πλεόνασμα της μιας χώρας. Ο Harrison διαπιστώνει ότι η ελευθερία του διεθνούς εμπορίου συνδέεται θετικά με την εισοδηματική ανισότητα και η επίδρασή της είναι μεγαλύτερη σε πλούσιες χώρες. Ο Μιλάνοβιτς (2007) προτείνει επίσης μία υπό όρους σχέση ότι το διεθνές εμπόριο μειώνει σημαντικά τις ανισότητες σε σχετικά πλουσιότερες αναπτυσσόμενες χώρες. Αυτό μπορεί να οφείλεται στο γεγονός ότι η θεσμική και χρηματοπιστωτική ανάπτυξη και η βελτίωση του ανθρώπινου κεφαλαίου μαζί με την ανάπτυξη θα μπορούσαν να αντισταθμίσουν τις αρνητικές επιπτώσεις της παγκοσμιοποίησης.

Διάφορες μελέτες επικεντρώνονται στις διαφορές ως προς τις προεκτάσεις και την τεχνολογία των συντελεστών σε εμπειρικές εξετάσεις των διανεμητικών αποτελεσμάτων του διεθνούς εμπορίου. Ορισμένοι διαπιστώνουν ότι η αύξηση του διεθνούς εμπορίου επιδεινώνει τη διανομή εισοδήματος σε χώρες που εξαρτώνται περισσότερο από ορυκτούς πόρους και διαθέτουν περισσότερους ειδικευμένους εργαζομένους. Άλλοι αναφέρουν ότι η αύξηση του ποσοστού των καθαρών εξαγωγών, εκφραζόμενη σε εργατικό δυναμικό, αυξάνει την εισοδηματική ανισότητα στις φτωχότερες χώρες. Μια μελέτη που χρησιμοποιεί στοιχεία συναλλαγών και δεδομένα εκπαίδευσης αναφέρει ότι η ελευθέρωση του εμπορίου συνδέεται με την αύξηση των ανισοτήτων σε χώρες που έχουν καλή διάθεση σε ειδικευμένους εργαζόμενους καθώς και σε όσους έχουν πολύ χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης. Εν τω μεταξύ, η Meschi και η Vivarelli (2009) διαπιστώνουν ότι το εμπόριο με χώρες υψηλού εισοδήματος επιδεινώνει την εισοδηματική ανισότητα στις αναπτυσσόμενες χώρες ιδίως στις χώρες μεσαίου εισοδήματος λόγω επιδεξιότητας στην χρήση και την γνώση των νέων τεχνολογιών.

Οι επιπτώσεις της χρηματοπιστωτικής παγκοσμιοποίησης συμπεριλαμβανομένων των ΑΞΕ στην εισοδηματική ανισότητα έχουν μελετηθεί εκτενώς κατά την πρόσφατη περίοδο. Πολλές διασταυρούμενες εμπειρικές μελέτες διαπιστώνουν ότι οι ΑΞΕ αυξάνουν την εισοδηματική ανισότητα μετά τον έλεγχο άλλων παραγόντων, όπως οι επιπτώσεις της καμπύλης του Κουζίνσκι. Πιο πρόσφατα η Figini διαπιστώνει ότι οι ΑΞΕ και η εισοδηματική ανισότητα έχουν αντιστρέψιμες σχέσεις σε σχήμα U. Μια μελέτη από οικονομολόγους του ΔΝΤ διαπιστώνει ότι το απόθεμα ΑΞΕ αυξάνει την ανισότητα όταν τα αποτελέσματα των ΑΞΕ είναι μικρά. Η έκθεση Herzer (2012) αναφέρει ότι οι ΑΞΕ συνέβαλαν στη διεύρυνση των εισοδηματικών ανισοτήτων σε πέντε χώρες της Λατινικής Αμερικής. Αρκετές μελέτες διαπίστωσαν πρόσφατα τις επιπτώσεις της χρηματοπιστωτικής παγκοσμιοποίησης και την ανομοιογένειά της σε πολλές χώρες. Η Deng και η Lin (2013) αναφέρουν ότι οι ΑΞΕ δημιουργούν ανισότητα στις πλουσιότερες χώρες όπου το ανθρώπινο κεφάλαιο είναι άφθονο, ενώ κάτι τέτοιο δεν διαπιστώνεται σε χώρες χαμηλού εισοδήματος. Αντίθετα η Hsu (2012) διαπιστώνουν ότι οι ΑΞΕ είναι επιζήμιες για τη διανομή εισοδήματος στις χώρες υποδοχής με χαμηλά επίπεδα εξειδικευμένου προσωπικού. Η Cellik και η Basdas (2010) αναφέρουν επίσης διάφορες επιπτώσεις των ΑΞΕ στην εισοδηματική ανισότητα μεταξύ των

διαφόρων χωρών. Υπάρχει μια μελέτη που υποστηρίζει ότι οι ΑΞΕ μειώνουν την ανισότητα όπως αυτή του Bussman (2005).

Εν τω μεταξύ, άλλες μελέτες επικεντρώνονται στην επίδραση της παγκοσμιοποίησης στο ποσοστό των μισθών με σύγκριση με την αντίστοιχη αύξηση στο ΑΕΠ. Μια μελέτη αναφέρει ότι τα ποσοστά των μισθών ήταν χαμηλότερα σε χώρες που προωθούσαν το οικονομικό άνοιγμα. Ο Harison (2002) διαπιστώνει ότι η αύξηση του όγκου συναλλαγών και οι κρίσεις συναλλαγματικής ισοτιμίας μειώνουν το ποσοστό των μισθών, ενώ οι έλεγχοι κεφαλαίου αυξάνουν. Πράγματι, η εισοδηματική ανισότητα τείνει να αυξάνεται στις περισσότερες αναπτυσσόμενες χώρες μετά το άνοιγμα της αγοράς στον διεθνή ανταγωνισμό. Η μείωση των δημοσιονομικών δαπανών, η μακροοικονομική αστάθεια και η αποδυνάμωση της δύναμης των εργαζομένων θα μπορούσαν να είναι όλα αρνητικά για τη διανομή εισοδήματος που συνδέονται με τα άνοιγμα των οικονομικών δραστηριοτήτων. Συνολικά, οι εμπειρικές μελέτες δείχνουν ότι η χρηματοπιστωτική παγκοσμιοποίηση θα μπορούσε να επηρεάσει αρνητικά τη διανομή του εισοδήματος.

4.4 Εισοδηματική ανισότητα μεταξύ των χωρών

Το παρόν κεφάλαιο διερευνά εμπειρικά τις επιπτώσεις της παγκοσμιοποίησης στη μακροχρόνια εισοδηματική ανισότητα και τη φτώχεια μεταξύ των χωρών, χρησιμοποιώντας παλινδρομικές σχέσεις. Χρησιμοποιούμε κάθε δείγμα της χώρας για τις παλινδρομήσεις που αφορούν τις εισοδηματικές ανισότητες, και το χαμηλότερο δείγμα της χώρας χαμηλού εισοδήματος για τις παλινδρομήσεις που αφορούν την φτώχεια. Οι παλινδρομήσεις που αφορούν τις εισοδηματικές ανισότητες χρησιμοποιούν δεδομένα από το 1976 έως το 2004, ενώ οι παλινδρομήσεις που αφορούν τη φτώχεια καλύπτουν την περίοδο από το 1990 έως το 2004, λόγω της διαθεσιμότητας δεδομένων. Οι συντελεστές Gini από τους Δείκτες Παγκόσμιας Ανάπτυξης, ωστόσο, είναι περιορισμένοι όσον αφορά την παρατήρηση και η διαφορά μεταξύ των χωρών τους είναι πολύ πιο εξέχουσα μετά τις αλλαγές στις χώρες γεγονός που δικαιολογεί τη μέθοδο που θα ακολουθήσουμε. Ως εξαρτημένη μεταβλητή, ο συντελεστής Gini χρησιμοποιείται για τη μέτρηση της εισοδηματικής ανισότητας. Υπάρχουν διαθέσιμα διάφορα στοιχεία σχετικά με τους συντελεστές Gini. Η Oeijinger και η Squire (1996) ανέπτυξαν για πρώτη φορά ένα σύνολο δεδομένων των συντελεστών της Gini, συλλέγοντας μεγάλο αριθμό μεμονωμένων μελετών, καλύπτοντας πολλές χώρες και μεγάλες χρονικές περιόδους αν και η ποιότητα των δεδομένων ποικίλλει. Αρκετές από τις ακόλουθες μελέτες χρησιμοποιούν τα στοιχεία υψηλής ποιότητας του εν λόγω συνόλου δεδομένων.

Ένα άλλο σύνολο δεδομένων που ονομάζεται World Income που δημιουργήθηκε από το WIDER (World Institute for Development Economics

Research) προσέθεσε περισσότερα στοιχεία από νέες μελέτες μετά τα τέλη της δεκαετίας του 1990. Παρά τις εξελίξεις αυτές, η διεθνής σύγκριση με αυτά τα σύνολα δεδομένων δεν είναι εύκολη λόγω των διαφορών στη μέτρηση και τη μεθοδολογία σε μεμονωμένες μελέτες. Οι παγκόσμιοι δείκτες ανάπτυξης μετά το 2007 αναφέρουν τα στοιχεία του συντελεστή Gini βάσει της βάσης δεδομένων Ponce της Παγκόσμιας Τράπεζας. Καταβλήθηκαν προσεκτικές προσπάθειες για συνεπή διεθνή σύγκριση κατά την υποβολή των στοιχείων αυτών.

Υπάρχουν πολλές μελέτες που εξετάζουν τις ανισότητες της παγκοσμιοποίησης. Μετά τις προηγούμενες μελέτες, καθορίσαμε τις προδιαγραφές για τις παλινδρομικές σχέσεις ελέγχου των αποτελεσμάτων της καμπύλης του Κούζετ πρώτα, καθώς και άλλους παράγοντες που σχετίζονται με την εισοδηματική ανισότητα. Σε μια προσπάθεια να απεικονίσει την υπόθεση του Κούζετ μεταξύ του επιπέδου ανάπτυξης και της ανισότητας συμπεριλάβαμε το φυσικό κορμό του κατά κεφαλήν ΑΕΠ που μετρήθηκε κατά σταθερά 2000 και εκπεφρασμένη σε δολάρια. Προσθέτουμε δύο *de facto* μεταβλητές παγκοσμιοποίησης όπως η μεταβλητή ανοίγματος του εμπορίου, η οποία μετράται με την αξία των εξαγωγών και των εισαγωγών διαιρούμενη διά του ΑΕΠ, και του δείκτη χρηματοπιστωτικής ενοποίησης που μετράται από το απόθεμα του συνολικού εξωτερικού περιουσιακού στοιχείου. Το άνοιγμα του εμπορίου είναι οι συνηθέστερα χρησιμοποιούμενες μεταβλητές για την παγκοσμιοποίηση τέτοιου είδους μελετών (Μιλάνοβιτς, 2008). Αυτή είναι μια μελέτη που χρησιμοποιεί τη μεταβλητή της χρηματοπιστωτικής ολοκλήρωσης ως υποκατάστατο της χρηματοπιστωτικής παγκοσμιοποίησης στις παλινδρομήσεις ανισότητας. Πιστεύουμε ότι η οικονομική ολοκλήρωση είναι καλύτερη στο να αντανakλά τις συνολικές επιπτώσεις της χρηματοπιστωτικής παγκοσμιοποίησης, συμπεριλαμβανομένων πολλών μορφών διεθνών επενδύσεων. Δεδομένου ότι άλλες μελέτες χρησιμοποιούν συνήθως τη μεταβλητή ΑΕΠ, ελέγχουμε επίσης τα αποτελέσματα χρησιμοποιώντας τη μεταβλητή αυτή.

Όσον αφορά τις άλλες ελέγχουσες μεταβλητές, θα πρέπει πρώτα να συμπεριλάβουμε το επίπεδο εκπαίδευσης που μετράται από τον λόγο του δευτερεύοντος σχολίου, το οποίο θεωρείται ότι σχετίζεται με την εισοδηματική ανισότητα. Η Easterly (2007) διαπιστώνει ότι η κάλυψη των καλλιεργειών εξηγεί την εισοδηματική ανισότητα σε μεγάλο βαθμό. Μετά από αυτό, προστίθεται μια μεταβλητή που αντιπροσωπεύει την αφθονία γης κατάλληλη για το σιτάρι σε σχέση με αυτό για το ζαχαροκάλαμο. Οι ιδιωτικές μεταβλητές και οι μεταβλητές για τη Δημοκρατία προστίθενται στην ευρωστία των αποτελεσμάτων μετά τις προηγούμενες μελέτες (Beck, 2007). Χρησιμοποιούμε τις μέσες τιμές όλων των μεταβλητών για όλη την περίοδο στη συγχρονική παλινδρόμηση. Στον πίνακα 1 παρουσιάζονται λεπτομερώς οι μεταβλητές που χρησιμοποιούνται στη μελέτη αυτή.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1. ΠΗΓΕΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Table 1. Variable Definitions and Data Sources

Variables	Definitions	Data sources
Gini	Gini coefficients	World Development Indicators (2012)
GDPPC	Log of real per capita GDP, in 2000 US \$	World Development Indicators (2012)
TRADE	Trade openness: (Export + Import) / GDP	World Development Indicators (2012)
FININT	Financial integration: (total foreign liability + foreign assets) / GDP	Lane and Milesi-Peretti (2006)
EDU	Education: secondary school enrollment ratio	World Bank
SO	Former socialist country dummy	Author's calculation
WHEAT-SUGAR	The ratio of wheat crop compared with sugar crop	Easterly (2007)
CRED	Private credit / GDP	World Bank
DEMO	Democracy index	Polity IV dataset
SSA	Sub-Saharan African country dummy	World Bank
Absolute Poverty	The share of population to spend less than \$2 per day	World Development Indicators (2012)

Η υπόθεση του εμπειρικού μοντέλου που χρησιμοποιούμε για την ανισότητα είναι ότι το διεθνές εμπόριο και η χρηματοπιστωτική παγκοσμιοποίηση έχει άμεσες και υπό όρους επιπτώσεις στην εισοδηματική ανισότητα. Λαμβάνοντας υπόψη άλλες μελέτες, μπορεί κάλλιστα να σκεφθούμε ότι η χρηματοπιστωτική παγκοσμιοποίηση οδηγεί στην άνευ όρων αύξηση της εισοδηματικής ανισότητας. Για τη δοκιμή του μοντέλου ως προς τις επιπτώσεις της παγκοσμιοποίησης, προσθέτουμε τους όρους της αλληλεπίδρασης των μεταβλητών και του επιπέδου εκπαίδευσης ή ανάπτυξης. Έτσι έχουμε την κάτωθι εξίσωση:

$$\text{Gini}_i = a + b \cdot \text{GDPPC}_i + c \cdot \text{GDPPC}_i^2 + d \cdot \text{TRADE}_i + e \cdot \text{FININT}_i + f \cdot \text{Condition}_i + g \cdot X_i + h \cdot \text{TRADE}_i \cdot \text{Condition}_i + i \cdot \text{FININT}_i \cdot \text{Condition}_i + u_i$$

Όπου, το GDPPC_i είναι το επίπεδο ανάπτυξης, το TRADE_i είναι το άνοιγμα του εμπορίου, η FININT_i είναι οικονομική Ενσωμάτωση και X_i είναι άλλες μεταβλητές ελέγχου

Το εμπειρικό μοντέλο για τη φτώχεια χρησιμοποιεί τον απόλυτο δείκτη φτώχειας και τις μεταβλητές της παγκοσμιοποίησης. Το ποσοστό των ατόμων που καταναλώνουν λιγότερο από 2 δολάρια την ημέρα από τους Παγκόσμιους Δείκτες Ανάπτυξης είναι η εξαρτημένη μεταβλητή για τη μέτρηση της απόλυτης φτώχειας. Πρέπει να σημειωθεί ότι η φτώχεια συνδέεται με την οικονομική ανάπτυξη και την εισοδηματική ανισότητα με σύνθετο τρόπο. Επιπλέον, η φτώχεια από μόνη της μπορεί να επηρεάσει την οικονομική ανάπτυξη λόγω της φτώχειας. Ως εκ τούτου, η θέσπιση μιας καλής προδιαγραφής για τη φτώχεια είναι δύσκολη λόγω της ενδοτικότητας και της αντίστροφης αιτιότητας.

Ως εκ τούτου, απλώς προσπαθούμε να εξετάσουμε τα αποτελέσματα της παγκοσμιοποίησης από την παγκοσμιοποίηση με την παλινδρόμηση της απόλυτης φτώχειας στις μεταβλητές της παγκοσμιοποίησης μετά τον έλεγχο του επιπέδου ανάπτυξης και ανισότητας δεδομένου ότι αποτελούν δύο σημαντικότερες μεταβλητές για τον προσδιορισμό της φτώχειας. Αυτό έχει νόημα διότι θα μπορούσε να καταδείξει ποιες μεταβλητές συμπεριλαμβανομένης της παγκοσμιοποίησης επηρεάζουν το επίπεδο της φτώχειας σε όλες τις χώρες. Επίσης, θα πρέπει να συμπεριλάβουμε την αλληλεπίδραση μεταξύ της παγκοσμιοποίησης και του επιπέδου ανάπτυξης ή εκπαίδευσης για τα αποτελέσματα των δοκιμών.

4.5 Παγκοσμιοποίηση και εισόδημα

Από την ποιότητα του εισοδήματος χρησιμοποιούμε παλινδρομικές σχέσεις για να εξετάσουμε τη σχέση μεταξύ της παγκοσμιοποίησης και της εισοδηματικής ανισότητας. Ο πίνακας 2 αναφέρει τα αποτελέσματα της παλινδρόμησης των επιπτώσεων της παγκοσμιοποίησης στην ανισότητα κατά την περίοδο 1976-2004. Οι παλινδρομήσεις αναφέρονται σε παρενθέσεις και όλοι οι συντελεστές υπολογίζονται με βάση τις διάφορες εκτιμήσεις για την αντιμετώπιση της ετερογένειας.

ΠΙΝΑΚΑΣ 2. ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΕΙΣΟΔΗΜΑ

Table 2. Globalization and Income Inequality (1976-2004)

Dependent variable: Gini coefficient						
<i>Indep</i>	1	2	3	4	5	6
GDPPC	24.05*** (4.15)	37.89*** (6.80)	36.52*** (7.18)	35.19*** (6.37)	36.05*** (5.65)	36.82*** (6.55)
GDPPC ²	-1.69*** (-4.49)	-2.39*** (-6.93)	-2.42*** (-7.67)	-2.27*** (-6.39)	-2.34*** (-6.35)	-2.44*** (-6.70)
TRADE	-0.05 (-1.38)	-0.03 (-1.30)	-0.01 (-0.64)	-0.05* (-1.74)	-0.05* (-1.76)	-0.05 (-1.56)
FININT	0.02*** (3.82)	0.02*** (3.60)	0.01*** (2.83)	0.02*** (2.94)	0.02*** (2.97)	0.02*** (2.93)
EDU		-8.30*** (-4.98)	-3.64* (-1.96)	-3.62* (-1.96)	-3.77** (-2.05)	-4.11** (-2.24)
SO			-11.45*** (-5.06)	-6.42*** (-2.75)	-5.79** (-2.36)	-5.80** (-2.35)
WHEAT-SUGAR				-13.25*** (-3.08)	-13.16*** (-3.06)	-12.60*** (-2.86)
CRED					0.02 (0.71)	0.03 (0.94)
DEMO						0.23 (1.18)
R-Squared	0.20	0.35	0.49	0.58	0.58	0.59
Obs.	118	118	118	100	99	98

Note:

1) Coefficients for constants are not reported.

2) White heteroskedasticity-consistent standard errors and covariance reported.

3) t-value in parentheses, statistical significance: ***: 99%, **: 95%, *: 90%

4) For variables, see Table 1.

5) Luxemburg is excluded as an outlier.

Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι υπάρχει μία ισχυρή σχέση της καμπύλης του Κουζέτ μεταξύ οικονομικής ανάπτυξης και εισοδηματικής ανισότητας. Η διάρκεια του κατά κεφαλήν ΑΕΠ είναι αρνητική, ενώ η μεταβλητή του κατά κεφαλήν ΑΕΠ είναι θετική. Αυτό υποδηλώνει ότι η εισοδηματική ανισότητα αυξάνεται όταν οι φτωχές χώρες μεγαλώνουν, και η ανισότητα μειώνεται μετά από αυτό το επίπεδο. Η διαπίστωση αυτή είναι κατανοητή δεδομένου ότι χρησιμοποιούμε εγκάρσιες παλινδρομήσεις για την επίδειξη μακροπρόθεσμων αποτελεσμάτων, ενώ οι μελέτες που χρησιμοποιούν παλινδρομικές σχέσεις αναφέρουν ανάμικτα αποτελέσματα. Η εκπαίδευση μειώνει την εισοδηματική ανισότητα και οι σοσιαλιστικές χώρες τείνουν να είναι πιο ισότιμες από άλλες χώρες. Η μεταβλητή για να αποδειχθεί η σχετική αφθονία γης για το σιτάρι και τη ζάχαρη είναι επίσης αρνητική, γεγονός που υποδηλώνει ότι και χώρες που έχουν συγκριτικό φυσικό πλεονέκτημα για την παραγωγή σίτου είναι πιο ισότιμες. Ωστόσο, ούτε η οικονομική ανάπτυξη που μετράται με ιδιωτική πίστωση ούτε η έκταση της δημοκρατίας είναι σημαντικές μετά τη συμπερίληψη άλλων μεταβλητών στο μοντέλο. Όσον αφορά τις μεταβλητές της παγκοσμιοποίησης η χρηματοπιστωτική ολοκλήρωση, που μετράται από τα αποθέματα της συνολικής εξωτερικής ευθύνης και των στοιχείων του ενεργητικού ΑΕΠ, είναι πολύ σημαντική για την εισοδηματική ανισότητα, σε όλα τα μοντέλα. Αυτό σημαίνει ότι καθώς οι χώρες θα ενταχθούν οικονομικά στην παγκόσμια οικονομία η εισοδηματική ανισότητα αυξάνεται και πρέπει να σχετίζεται με τις αρνητικές επιπτώσεις των ΑΞΕ, της χρηματοπιστωτικής αστάθειας και άλλων διαύλων που συζητήσαμε για την εισοδηματική ανισότητα. Σε αντίθεση με τη χρηματοπιστωτική παγκοσμιοποίηση, το διεθνές εμπόριο είναι αρνητικό σε όλα τα μοντέλα, αλλά δεν είναι τόσο σημαντικό. Ως εκ τούτου, η επίδραση του διεθνούς εμπορίου για τη βελτίωση της διανομής του εισοδήματος σε όλες τις χώρες φαίνεται να μην έχει θετική συνεισφορά.

Όταν εξετάζουμε τις οριακές επιπτώσεις της παγκοσμιοποίησης στην εισοδηματική ανισότητα, διαπιστώνουμε ότι το διεθνές εμπόριο ασκεί τα αποτελέσματα που συνδέονται με το επίπεδο εκπαίδευσης. Η αλληλεπίδραση μεταξύ ανοίγματος και εκπαίδευσης του εμπορίου είναι σημαντικά αρνητική. Αυτό υποδηλώνει ότι η αύξηση του διεθνούς εμπορίου μειώνει τις εισοδηματικές ανισότητες σε χώρες με υψηλότερο επίπεδο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Το όφελος του διεθνούς εμπορίου μπορεί να εξαπλωθεί ευρύτερα σε μια χώρα όπου περισσότεροι άνθρωποι έχουν υψηλό ανθρώπινο κεφάλαιο. Το κατώτατο όριο που συνδέεται με την εκπαίδευση εξακολουθεί να είναι σημαντικό μετά τον έλεγχο για πιο εξωγενείς μεταβλητές ελέγχου, όπως η δωρεά καλλιεργειών. Η διαπίστωση αυτή είναι σύμφωνη με άλλες εμπειρικές μελέτες που αναφέρουν ότι το διεθνές εμπόριο συνδέεται με όρους όπως η ανισότητα. Το επίπεδο του κατά κεφαλήν ΑΕΠ δεν εισέρχεται σε σημαντικό βαθμό ως όρος μεταβλητής στις σχέσεις. Εν κατακλείδι, οι διαπιστώσεις μας στις παλινδρομήσεις για τους συντελεστές Gini υπογραμμίζουν τις ανεξάρτητες και υπό όρους επιπτώσεις της παγκοσμιοποίησης στη μακροπρόθεσμη εισοδηματική ανισότητα μεταξύ των χωρών της χώρας.

ΠΙΝΑΚΑΣ 3. ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΙΚΗ ΑΝΙΣΟΤΗΤΑ

Table 3. Globalization and Income Inequality: Threshold Effects (1976-2004)

Dependent variable: Gini coefficient						
<i>Indep</i>	1	2	3	4	5	6
GDPPC	32.18*** (5.54)	38.32*** (6.80)	37.89*** (6.74)	37.95*** (6.79)	32.92*** (6.11)	31.61*** (5.23)
GDPPC ²	-2.04*** (-5.72)	-2.42*** (-6.86)	-2.37*** (-6.93)	-2.40*** (-6.86)	-2.19*** (-6.55)	-2.05*** (-5.28)
TRADE	0.60*** (3.27)	-0.03 (1.24)	0.00 (0.02)	-0.02 (-1.29)	0.398** (2.51)	0.30* (1.69)
FININT	0.02*** (4.43)	-0.01 (-0.17)	0.02** (3.48)	0.02 (0.41)	0.02*** (3.40)	0.02*** (3.45)
EDU	0.02 (0.20)	-9.15*** (-4.52)	-8.48*** (-4.48)	-8.31*** (-5.01)	1.72 (0.61)	0.89 (0.32)
SO					-10.32*** (-4.65)	-5.68** (-2.50)
WHEAT-SUGAR						-12.37*** (-2.90)
TRADE *EDU	-0.15*** (-3.54)				-0.10** (-2.61)	-0.08** (-2.13)
FININT *EDU		0.01 (0.15)				
TRADE *GDPPC			-0.00 (-0.26)			
FININT *GDPPC				0.00 (0.11)		
R-Squared	0.40	0.35	0.35	0.35	0.51	0.56
Obs.	118	118	118	118	118	100

Note: *ibid.*

(2) Globalization and Poverty

Σε αυτό το τμήμα, εξετάζουμε το πώς η παγκοσμιοποίηση επηρεάζει την απόλυτη φτώχεια. Χρησιμοποιούμε τμήμα του πληθυσμού που δαπανάει λιγότερο από 2 δολάρια την ημέρα, αποκαλώντας το δείκτη της μείωσης της φτώχειας, ως εξαρτημένη μεταβλητή. Χρησιμοποιούμε το δείγμα χαμηλού εισοδήματος και χαμηλότερη μέση τιμή σε χώρες χαμηλού εισοδήματος, όπου τα επίπεδα φτώχειας είναι υψηλά. Οι προδιαγραφές μας ελέγχουν το επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης, την εισοδηματική ανισότητα που μετράται με τον συντελεστή Gíni και άλλους παράγοντες όπως η εκπαίδευση. Ενώ χρησιμοποιούμε τις ίδιες μεταβλητές παγκοσμιοποίησης στις προηγούμενες παλινδρομήσεις χρησιμοποιούμε τα δεδομένα μετά το 1990 λόγω της διαθεσιμότητας.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4. ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΦΤΩΧΕΙΑ

Table 4. Globalization and Poverty (1990-2004)

Dependent variable: ratio of population living under \$2 a day						
<i>Indep</i>	1	2	3	4	5	6
GDPPC	-18.97*** (-12.29)	-20.25*** (-13.18)	-16.92*** (-7.34)	-16.37*** (-7.07)	-27.00*** (-8.70)	-21.49*** (-5.51)
TRADE	-0.22*** (-4.73)	-0.16** (-3.64)	-0.12** (-2.50)	-0.13** (-2.77)	-0.93** (-2.38)	-0.17*** (-3.49)
FININT	0.10*** (4.20)	0.07*** (2.87)	0.06** (1.99)	0.06* (1.97)	0.07** (2.42)	0.01 (0.04)
GINI		0.68*** (4.34)	0.58*** (3.51)	0.49*** (3.30)	0.71*** (4.96)	0.67*** (4.22)
EDU			-8.24** (-2.40)	-5.06 (-1.31)		
SSA				8.28* (1.70)		
TRADE *GDPPC					0.10** (2.10)	
FININT *GDPPC						0.01 (0.32)
R-squared	0.70	0.75	0.76	0.77	0.76	0.75
Obs.	85	85	85	85	85	85

Note:

1) Low and lower middle income countries sample only.

Ο πίνακας 4 παρουσιάζει τα αποτελέσματα της παλινδρόμησης. Το επίπεδο ανάπτυξης είναι φυσικά αρνητικό για την απόλυτη φτώχεια. Αναφέρεται επίσης ότι η ανάπτυξη μειώνει τη φτώχεια αναλογικά αλλά δεν υπάρχει σημαντική άμεση επίδραση του διεθνούς εμπορίου στη φτώχεια. Ωστόσο, διαπιστώνουμε ότι το διεθνές εμπόριο είναι σημαντικά αρνητικό, ελέγχοντας τα επίπεδα ανάπτυξης ενώ η οικονομική ολοκλήρωση είναι σημαντικά θετική για την απόλυτη φτώχεια. Αυτό υποδηλώνει ότι οι επιπτώσεις της παγκοσμιοποίησης στη φτώχεια είναι διαφορετικές μεταξύ του διεθνούς εμπορίου και της χρηματοπιστωτικής παγκοσμιοποίησης. Το μεγαλύτερο εμπόριο μπορεί να μειώσει τη φτώχεια ακόμη και αν ληφθεί υπόψη η αύξηση της φτώχειας ενώ το μεγαλύτερο οικονομικό άνοιγμα και οι ξένες επενδύσεις αυξάνουν τη φτώχεια. Το αποτέλεσμα είναι σχεδόν το ίδιο όταν χρησιμοποιούμε το απόθεμα ΑΞΕ ως μεταβλητή αντί της μεταβλητής της οικονομικής ολοκλήρωσης. Αυτό υποδηλώνει ότι οι ΑΞΕ διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην αύξηση της φτώχειας στις αναπτυσσόμενες χώρες που δεν κατέχουν πολλά ξένα περιουσιακά στοιχεία.

Οι διαπιστώσεις μας συνάδουν με τις διαπιστώσεις της Santar και της Figini (2004) ότι το διεθνές εμπόριο μειώνει το απόλυτο ποσοστό φτώχειας ενώ οι ΑΞΕ το αυξάνουν. Το αποτέλεσμα είναι ωστόσο, σε αντίθεση με τον Macdonald και τον

Majeed (2010) που διαπιστώνουν ότι τόσο οι ΑΞΕ όσο και το άνοιγμα του εμπορίου αυξάνουν τη φτώχεια στις αναπτυσσόμενες χώρες, ιδίως σε χώρες με υποανάπτυκτες χρηματοπιστωτικές αγορές. Διαπιστώνουμε ότι η επίδραση της εισοδηματικής ανισότητας είναι επίσης σημαντική για τον λόγο της φτώχειας του πληθυσμού, δεδομένου ότι οι πιο άνισες χώρες έχουν πιο φτωχούς ανθρώπους. Τόσο η διαφάνεια του εμπορίου όσο και η χρηματοπιστωτική παγκοσμιοποίηση εξακολουθούν να είναι σημαντικές για τη φτώχεια μετά τον έλεγχο του επιπέδου ανάπτυξης και του συντελεστή Gini. Έτσι, η παγκοσμιοποίηση επηρεάζει άμεσα τη φτώχεια, καθώς και έμμεσα μέσω της ανάπτυξης και της εισοδηματικής ανισότητας. Ο παράγοντας της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης είναι αρνητικός, καθώς η περισσότερη εκπαίδευση μειώνει την απόλυτη φτώχεια. Ακόμη και όταν προσθέσουμε αυτούς τους ελέγχους οι μεταβλητές της παγκοσμιοποίησης εξακολουθούν να είναι σημαντικές με αντίθετες ενδείξεις. Αυτό υποδηλώνει ότι η επίδραση του διεθνούς εμπορίου στη μείωση της φτώχειας και της οικονομικής ολοκλήρωσης για την αύξηση της φτώχειας φαίνεται να είναι ισχυρή. Η συμπερίληψη άλλων μεταβλητών δεν μεταβάλλει το αποτέλεσμα αυτό.

Τέλος, εξετάζουμε κατά πόσον υπάρχουν ελάχιστες επιπτώσεις της παγκοσμιοποίησης στη φτώχεια, συμπεριλαμβανομένων των μεταβλητών αλληλεπίδρασης. Όταν αλληλεπιδρούμε με τη μεταβλητή του εμπορίου και το επίπεδο ανάπτυξης βρίσκουμε τη μεταβλητή αλληλεπίδρασης σημαντικά θετική. Αυτό υποδηλώνει ότι η επίδραση του διεθνούς εμπορίου για τη μείωση της φτώχειας είναι μεγαλύτερη στις φτωχότερες αναπτυσσόμενες χώρες μετά τον έλεγχο του επιπέδου ανάπτυξης και ανισότητας. Το αποτέλεσμα γίνεται πιο αδύναμο όταν συμπεριλάβουμε και άλλες μεταβλητές ελέγχου, όπως η δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Δεν βρίσκουμε σημαντικές οριακές επιπτώσεις της χρηματοπιστωτικής παγκοσμιοποίησης είτε με τη χρήση της οικονομικής ολοκλήρωσης είτε από το απόθεμα ΑΞΕ. Συνολικά αυτά τα αποτελέσματα είναι τα ίδια όταν χρησιμοποιούμε το μερίδιο του πληθυσμού για να δαπανούμε λιγότερα από 1 δολάριο την ημέρα. Αν και θα πρέπει να είμαστε προσεκτικοί στην ερμηνεία αυτών των αποτελεσμάτων λόγω της πιθανής υποχώρησης, οι εμπειρικές μας εξετάσεις βρίσκουν σημαντικές επιπτώσεις του διεθνούς εμπορίου και της χρηματοπιστωτικής παγκοσμιοποίησης στην ανισότητα και τη φτώχεια, και τα κατώτατα αποτελέσματα του διεθνούς εμπορίου.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Παράλληλα με την ανάπτυξη του διεθνούς εμπορίου και της χρηματοπιστωτικής παγκοσμιοποίησης μετά τη δεκαετία του 1980, πραγματοποιήθηκαν πολυάριθμες μελέτες για την εξέταση των σύνθετων επιπτώσεων της παγκοσμιοποίησης έναντι της ανάπτυξης, της εισοδηματικής ανισότητας και της φτώχειας. Ειδικότερα, η ανησυχία αυξάνεται στις μέρες μας για τις δυνητικά αρνητικές επιπτώσεις της παγκοσμιοποίησης στην εισοδηματική ανισότητα καθώς η ανισότητα αυξάνεται τόσο στις αναπτυσσόμενες όσο και στις αναπτυσσόμενες χώρες. Στην παρούσα εργασία παρουσιάστηκε μια εκτενή ανασκόπηση των θεωρητικών και εμπειρικών μελετών σχετικά με τις επιπτώσεις της παγκοσμιοποίησης στην εισοδηματική ανισότητα και τη φτώχεια καθώς και μια εμπειρική εξέταση των επιπτώσεων της παγκοσμιοποίησης.

Όσον αφορά την οικονομική ανάπτυξη, πολλοί υποστηρίζουν ότι η παγκοσμιοποίηση προωθεί την οικονομική ανάπτυξη. Ωστόσο, οι ιστορικές εμπειρίες και οι εμπειρικές μελέτες καταδεικνύουν ότι οι αναπτυξιακές επιπτώσεις της παγκοσμιοποίησης ιδίως της χρηματοπιστωτικής παγκοσμιοποίησης δεν είναι ισχυρές. Η παγκοσμιοποίηση μπορεί να επιδεινώσει την εισοδηματική ανισότητα μέσω διαφόρων διαύλων. Η ανάπτυξη της εξωτερικής ανάθεσης, η επέκταση του εμπορίου ενδιάμεσων αγαθών και η ταχεία αύξηση των ΑΞΕ θα μπορούσαν να αυξήσουν την εισοδηματική ανισότητα στις προηγμένες χώρες. Η παγκοσμιοποίηση θα μπορούσε να καταστήσει την εισοδηματική ανισότητα μεγαλύτερη στις αναπτυσσόμενες χώρες μέσω διαφόρων μηχανισμών, συμπεριλαμβανομένης της διαφοράς στην αρχική πρόβλεψη και των επιζήμιων επιπτώσεων της χρηματοπιστωτικής αστάθειας. Ωστόσο, πρέπει να σημειωθεί ότι οι διανεμητικές επιπτώσεις της παγκοσμιοποίησης ενδέχεται να μην είναι ομοιόμορφες αλλά εξαρτώνται από διάφορες προϋποθέσεις. Η καλύτερη εκπαίδευση και άλλες θεσμικές προσπάθειες μπορεί να ελαχιστοποιήσουν τις αρνητικές επιπτώσεις της παγκοσμιοποίησης και να μεγιστοποιήσουν τα θετικά αποτελέσματά της. Στην πραγματικότητα πολλές εμπειρικές μελέτες αναφέρουν τις επιπτώσεις της παγκοσμιοποίησης στην εισοδηματική ανισότητα και πρέπει επίσης να λάβουμε υπόψη τις πολύπλοκες σχέσεις και τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ της παγκοσμιοποίησης, της ανάπτυξης και της εισοδηματικής ανισότητας όταν μελετάμε τις επιπτώσεις της παγκοσμιοποίησης στη φτώχεια.

Με εμπειρική εξέταση, παρουσιάστηκαν στοιχεία σχετικά με τις διάφορες επιπτώσεις του διεθνούς εμπορίου και της χρηματοπιστωτικής παγκοσμιοποίησης στη μακροχρόνια ανισότητα και τη φτώχεια μεταξύ των χωρών. Χρησιμοποιώντας παλινδρομικές σχέσεις για την ανισότητα και τη φτώχεια διαπιστώνεται ότι η χρηματοπιστωτική ολοκλήρωση ασκεί σημαντικά αρνητικές επιπτώσεις στην εισοδηματική ανισότητα και τη φτώχεια. Διαπιστώνεται επίσης ότι το μεγαλύτερο και πιο ολοκληρωμένο διεθνές εμπόριο βελτιώνει τη διανομή εισοδήματος και τα επίπεδα φτώχειας αναδεικνύοντας τις ελάχιστες επιπτώσεις που συνδέονται με το επίπεδο εκπαίδευσης σε μια χώρα. Τα συμπεράσματά αυτά υπογραμμίζουν τις

προσπάθειες των κυβερνήσεων να διαχειριστούν αποτελεσματικά τη διαδικασία της παγκοσμιοποίησης και να δημιουργήσουν επιθυμητές συνθήκες ώστε να ελαχιστοποιήσουν τις αρνητικές επιπτώσεις της.

Αυτή η εργασία παρουσίασε την εξέλιξη της ανισότητας εντός των χωρών και παρουσίασε τον ρόλο που διαδραματίζει το διεθνές εμπόριο στις αυξήσεις της μισθολογικής ανισότητας που παρατηρείται σε πολλές ανεπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες από τη δεκαετία του 1980. Επειδή αυτή η αύξηση της ανισότητας συνέπεσε με την περίοδο που πολλές αναπτυσσόμενες χώρες εφάρμοσαν σημαντική απελευθέρωση του εμπορίου και οι ανεπτυγμένες οικονομίες άρχισαν να συναλλάσσονται όλο και περισσότερο με χώρες με χαμηλούς μισθούς, οι αυξήσεις στα ασφάλιστρα δεξιοτήτων αποδίδονταν αρχικά στις επιδράσεις τύπου Stolper-Samuelson του διεθνούς εμπορίου. Η μεταγενέστερη βιβλιογραφία έδειξε ότι οι επιπτώσεις του εμπορίου στην ανισότητα των μισθών είναι πιο έντονη και εξαρτάται από τη χώρα μελέτης, τη φύση της απελευθέρωσης του εμπορίου ή/και το είδος του εμπορίου που ασκούν οι χώρες.

Οι περισσότεροι οικονομολόγοι δεν φαίνεται να μπορούν να εξηγήσουν επαρκώς την σχέση του δίπολου εργατικό δυναμικό και εμπόριο με την αυξανόμενη μισθολογική ανισότητα από τη δεκαετία του 1980. Αντίθετα, φαίνεται να έχει προκύψει η συναίνεση ότι η παγκοσμιοποίηση ήταν η κυρίαρχη κινητήρια δύναμη στην αύξηση της ανισότητας. Ωστόσο, αρκετές πρόσφατες μελέτες υποδεικνύουν έναν πιθανό ρόλο του διεθνούς εμπορίου στην επίδραση της μισθολογικής ανισότητας που λειτουργεί μέσω διαύλων διαφορετικών από τις επιδράσεις τύπου Stolper-Samuelson.

Ένα δυνητικά σημαντικό μοντέλο είναι μέσω του εμπορίου ενδιάμεσων εισροών και μέσω της εξωτερικής ανάθεσης. Ένα αυξανόμενο μερίδιο του εμπορίου εμφανίζεται σε ενδιάμεσα αγαθά και οι επιχειρήσεις συμμετέχουν ολοένα και περισσότερο σε «παγκόσμια κατανομή παραγωγής». Στα μέσα της δεκαετίας του 2000, το εμπόριο ενδιάμεσων εισροών αντιπροσώπευε τα δύο τρίτα του παγκόσμιου εμπορίου.

Αρκετές μελέτες σε ανεπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες έχουν διαπιστώσει ότι η εξωτερική ανάθεση σχετίζεται με αυξημένα ασφάλιστρα δεξιοτήτων. Πιο πρόσφατες μελέτες σε επίπεδο εργαζομένων και επιχειρήσεων για τις Ηνωμένες Πολιτείες τονίζουν επίσης τη σημασία της εξωτερικής ανάθεσης για τις διαφορές στους επαγγελματικούς μισθούς, ειδικά για τους εργαζόμενους που εκτελούν πιο συνηθισμένες εργασίες από τη δεκαετία του 1990. Ωστόσο, οι μέχρι στιγμής μελέτες βρίσκουν πολύ λίγα στοιχεία που να αποδεικνύουν ότι τέτοια αποτελέσματα έχουν σημασία για την εξωχώρια παροχή υπηρεσιών σε χώρες με χαμηλούς μισθούς.

Ένας άλλος δυνητικά σημαντικός δίαυλος περιλαμβάνει τις διαφορετικές επιπτώσεις του εμπορίου στους μισθούς των εργαζομένων σε ετερογενείς

επιχειρήσεις εντός των βιομηχανιών. Η πρόσφατη βιβλιογραφία έχει τεκμηριώσει μεγάλη ετερογένεια σε διάφορα μέτρα απόδοσης μεταξύ επιχειρήσεων εντός στενά καθορισμένων βιομηχανιών. Με την παρουσία σταθερού κόστους εξαγωγής, οι αρχικά πιο παραγωγικές επιχειρήσεις επιλέγουν να γίνουν εξαγωγείς και να επεκταθούν, ως απάντηση στην αυξημένη κερδοφορία της εξαγωγικής αγοράς, ενώ οι λιγότερο παραγωγικές επιχειρήσεις συρρικνώνονται. Επιπλέον, οι πιο παραγωγικές επιχειρήσεις αναβαθμίζουν επίσης την ποιότητα των προϊόντων ή την τεχνολογία παραγωγής ως απάντηση στις νέες ευκαιρίες εξαγωγών. Και οι δύο αλλαγές τείνουν να αυξάνουν τη ζήτηση για σχετικά εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό, καθώς και τις μισθολογικές ανισότητες μεταξύ ετερογενών επιχειρήσεων, οδηγώντας σε αύξηση της υπολειπόμενης μισθολογικής ανισότητας. Μελέτες όπως οι Bernard and Jensen (1997), Amiti and Davis (2008) και Verhoogen (2008) δείχνουν ότι η δέσμευση των επιχειρήσεων στο διεθνές εμπόριο εξηγεί εν μέρει τις παρατηρούμενες αυξήσεις στα ασφάλιστρα δεξιοτήτων, καθώς και τις μισθολογικές διαφορές μεταξύ ετερογενών επιχειρήσεων, οι οποίες συμβάλλουν προς την αύξηση της υπολειπόμενης μισθολογικής ανισότητας.

Η μελέτη του ΔΝΤ βρίσκει ότι οι ΑΞΕ είναι σημαντικές για την εξήγηση της αυξανόμενης μισθολογικής ανισότητας στις χώρες από τη δεκαετία του 1980. Αυτά τα ευρήματα σχετίζονται με μια μεγάλη βιβλιογραφία που χρησιμοποιεί λεπτομερή σύνολα δεδομένων πάνελ σε επίπεδο εταιρείας και εργαζομένων για να εξετάσει πώς οι ξένες πολυεθνικές επηρεάζουν τους μισθούς των εργαζομένων στις χώρες υποδοχής. Αυτή η βιβλιογραφία, που συνοψίζεται από τους Harrison και Rodriguez-Clare (2009), υποδηλώνει ότι οι ξένες εταιρείες τείνουν να αυξάνουν τη ζήτηση για σχετικά εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό στις χώρες υποδοχής. Επιπλέον, οι εταιρείες ξένης ιδιοκτησίας τείνουν να πληρώνουν ένα ασφάλιστρο μισθού περίπου 5-10 τοις εκατό, αφού ληφθούν υπόψη οι διαφορές στα χαρακτηριστικά των εργαζομένων και των επιχειρήσεων μεταξύ ξένων και εγχώριων επιχειρήσεων. Αυτές οι διαφορές στις αποδοχές των εργαζομένων μεταξύ ξένων και εγχώριων επιχειρήσεων μπορεί να συνέβαλαν στην αύξηση της υπολειπόμενης μισθολογικής ανισότητας στις χώρες υποδοχής.

Τέλος, το θέμα του τρόπου με τον οποίο οι θεσμοί της αγοράς εργασίας επηρεάζουν τη σχέση μεταξύ παγκοσμιοποίησης και ανισότητας. Μια έρευνα από τον Freeman (2005) υποστηρίζει ότι η μεγάλη βιβλιογραφία σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο οι θεσμοί της αγοράς εργασίας επηρεάζουν την ανισότητα και άλλα συνολικά αποτελέσματα δεν έχει μέχρι στιγμής καταλήξει σε συναίνεση, εν μέρει λόγω των περιορισμών δεδομένων. Το ερώτημα πώς η παγκοσμιοποίηση και οι θεσμοί της αγοράς εργασίας αλληλεπιδρούν για να επηρεάσουν την ανισότητα είναι δυνητικά ακόμη πιο δύσκολο να απαντηθεί, ειδικά με δεδομένα μεταξύ των χωρών. Οι διαφορές στους θεσμούς της αγοράς εργασίας, ιδιαίτερα μεταξύ των χωρών, είναι δύσκολο να ποσοτικοποιηθούν και ενδέχεται επίσης να αντικατοπτρίζουν άλλα χαρακτηριστικά της χώρας που επηρεάζουν την παγκοσμιοποίηση και την ανισότητα.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Abowd, J.; Lemieux, T. 1993. "The effects of product market competition on collective bargaining agreements: The case of foreign competition in Canada", in *The Quarterly Journal of Economics*, Vol. 108, No. 4, pp. 983–1014.

Adams, S., 2008. "Globalization and Income Inequality: Implications for Intellectual Property Rights," *Journal of Policy Modelling*, 30.

Amiti, M.; Davis, D.R. 2008. "Trade, firms, and wages: Theory and evidence", NBER Working Paper No. W14106 (Cambridge, MA, National Bureau of Economic Research).

Aghion, P., C. Eve and G-P. Cecila, 1999. "Inequality and Economic Growth: the perspective of the new growth theories", *Journal of Economic Literature*, 37.

Akerman, A. Helpman, E. Itskhoki, O. and Muendler, M-A. and S. Redding, 2013. "Sources of Wage Inequality," *American Economic Review*, 103.

Alesina, A., and R. Perotti, 1996, "Income Distribution, Political Instability, and Investment", *European Economic Review*, 40.

Atkinson, A.; Piketty, T.; Saez, E. 2011. "Top incomes in the long run of history", in *Journal of Economic Literature*, Vol. 49, No. 1, pp. 3–71.

Attanasio, O., Goldberg P., and N. Pavcnik, 2004. "Trade Reforms and Wage Inequality in Colombia," *Journal of Development Economics* 74.

Attanasio, O.; Goldberg P.; Pavcnik, N. 2004. "Trade reforms and wage inequality in Colombia", in *Journal of Development Economics*, Vol. 74, No. 2, pp. 331–366.

Autor, D. 2010. "The polarization of job opportunities in the U.S. labor market: Implications for employment and earnings", the Center for American Progress and the Hamilton Project Working Paper (Washington, DC).

Barro, R. J., 2000. "Inequality and Growth in a Panel of Countries", *Journal of Economic Growth*, 5.

Basu, P. and A. Guariglia, 2007. "FDI, Inequality and Growth," *Journal of Macroeconomics*, 29.

Beck, T., Demirgüç-Kunt, A., and R. Levine, 2007. "Finance, Inequality, and the Poor," *Journal of Economic Growth*, 12.

Behrman, J., N. Birdsall and M. Szekely, 2003. "Economic policy and wage differentials in Latin America", Center for Global Development Working Paper No.29.

Bensidoun, I., S. Jean and A. Sztulman, 2011. "International Trade and Income Distribution: Reconsidering the Evidence," *Review of World Economics*, 147.

Berg, A. and A. Krueger, 2003. "Trade, Growth and Poverty: A Selective Survey," IMF Working Paper. WP/03/30.

Bergh, A. and T. Nilsson, 2010. "Do Liberalization and Globalization Increase Income Inequality?" *European Journal of Political Economy*, 26.

Berman, E.; Bound, J.; Machin, S. 1998. "Implications of skill-biased technological change: International evidence", in *Quarterly Journal of Economics*, Vol. 113, No. 4, pp. 1245–1279.

Bernard, A.; Jensen, B. 1997. "Exporters, skill upgrading, and the wage gap", in *Journal of International Economics*, Vol. 42, Nos 1–2, pp. 3–31.

Birdsall, N., 2005. "The World is Not Flat: Inequality and Injustice in our Global Economy," WIDER Annual Lecture 9.

Blinder, A. 2009. "How many U.S. jobs might be offshorable?", in *World Economics*, Vol. 10, No. 2, pp. 41–78.

Bloom, N.; Draca, M.; Van Reenen, J. 2011. "Trade induced technical change: The impact of Chinese imports on innovation and productivity", NBER Working Paper No. 16717 (Cambridge,MA, National Bureau of Economic Research).

Bourguignon, F.; Morrison, C. 2002. "Inequality among world citizens: 1820–1992", in *American Economic Review*, Vol. 92, No. 4, pp. 727–744.

Burke, J. and G. Epstein, 2000. "Threat Effects and the Internationalization of Production," PERI Working Paper, No. 15.

Bustos, P. 2007. "The impact of trade on technology and skill upgrading. Evidence from Argentina", CREI Working Paper (Barcelona).

Celik, S. and U. Basdas, 2010. "How Does Globalization Affect Income Inequality? A Panel Data Analysis," *International Advances in Economic Research*, 16.

- Chen, S. and M. Ravallion, 2007. "Absolute Poverty Measures for the Developing World, 1981-2004" World Bank Policy Research Working Paper No. 4211.
- Choi, C., 2006. "Does Foreign Direct Investment Affect Domestic Income Inequality?" *Applied Economic Letters*, 13.
- Chossudovsky, M., 1997. *The Globalization of Poverty: Impacts of IMF and World Bank Reforms*, Zed Books.
- Cline, W. R., 1997. *Trade and Income Distribution*, Institute for International Economics. Cornia, G. A., and S. Kiiski, 2001. "Trends in Income Distribution in the Post-World War II Period," WIDER Discussion Paper, 2001/89.
- Das, M. and S. Mohapatra, 2003. "Income Inequality: The Aftermath of Stock Market Liberalization in Emerging Markets," *Journal of Empirical Finance*, 10.
- Deininger, K and L. Squire, 1996. "A New Data Set Measuring Income Inequality," *World Bank Economic Review*, 10.
- Deininger, K. and L. Squire, 1998. "New Ways of Looking at Old Issues," *Journal of Development Economics*, 57.
- Deng, W-S. and Y-C. Lin, 2013. "Parameter heterogeneity in the foreign direct investment income inequality relationship: a semiparametric regression analysis," *Empirical Economics*, 45.
- Ebenstein, A.; Harrison, A.; McMillan, M.; Phillips, S. 2009. "Estimating the Impact of trade and offshoring on American workers using the current population surveys", NBER Working Paper No. 15107 (Cambridge, MA, National Bureau of Economic Research).
- Feenstra, R. 2008. "Offshoring in the global economy", *The Ohlin Lectures 2008* (Cambridge, MA, MIT Press).
- Feliciano, Z. 2001. "Workers and trade liberalization: The impact of trade reforms in Mexico on wages and employment", in *Industrial and Labor Relations Review*, Vol. 55, No. 1, pp. 95–115.
- Freeman, R. 2005. "Labour market institution without blinders: The debate over flexibility and labour market performance", NBER Working Paper No. 11286 (Cambridge, MA, National Bureau of Economic Research).
- Frias, J.; Kaplan, D.; Verhoogen, E. (2009). "Exports and wage premia: Evidence from Mexican employer–employee data", mimeo, Columbia University.
- Gaston, N.; Trefler, D. 1994. "Protection, trade and wages: Evidence from U.S. manufacturing", in *Industrial and Labor Relations Review*, Vol. 47, No. 4, pp. 574–593.

- Goh, C.; Javorcik, B. 2007. "Trade protection and industry wage structure in Poland", in A.
- Goldberg, P.; Pavcnik, N. 2005. "Trade protection and wages: Evidence from the Colombian trade reforms", in *Journal of International Economics*, Vol. 66, No. 1, pp. 75–105.
- Han, J.; Liu, R.; Zhang, J. 2010. "Globalization and wage inequality: Evidence from the 1988–2005 Chinese Urban Household Survey", mimeo, University of Alberta, Canada.
- Hanson, G. 1996. "Foreign investment, outsourcing and relative wages", in R.C. Feenstra et al. (eds): *Political economy of trade policy: Essays in honor of Jagdish Bhagwati* (Cambridge, MA, MIT Press), pp. 89–127.
- Hanson, G.; Harrison, A. 1999. "Trade liberalization and wage inequality in Mexico", in *Industrial and Labour Relations Review*, Vol. 52, No. 2, pp. 271–288.
- Harrison (ed.): *Globalization and poverty* (Chicago, University of Chicago Press), pp. 337–372.
- Harrison, A.; Hanson, G. 1999. "Who gains from trade reform? Some remaining puzzles", in *Journal of Development Economics*, Vol. 59, No. 1, pp. 125–154.
- Hsieh, C.; Woo, K. 2005. "The impact of outsourcing to China on Hong-Kong's labour market", in *American Economic Review*, Vol. 95, No. 5, pp. 1673–1687.
- Hummels, D.; Jorgensen, R.; Munch, J.; Xiang, C. 2010. "The wage and employment effects of offshoring: Evidence from Danish matched worker-firm data", mimeo, Indiana, Purdue University.
- Helpman, E., Itskhoki, O., Muendler, M-A., and S. J. Redding, 2012. "Trade and Inequality: From Theory to Estimation," NBER Working Paper, No. 17991.
- Herzer, D., Huhne, P. and P. Nunnenkamp, 2012. "FDI and Income Inequality - Evidence from Latin American Economies," Kiel Working Paper No. 1791.
- International Monetary Fund (IMF). 2007. "Globalization and Inequality", in *World Economic Outlook 2007* (Washington, DC).
- Irwin, D. 2008. "Trade and wages, reconsidered: Comments and discussion", *Brookings Papers on Economic Activity*, Spring, pp. 138–143.
- Jayadev, A., 2007. "Capital Account Openness and the Labor Share of Income," *Cambridge Journal of Economics*, 31.
- Jaumotte, F., Lall, S. and C. Papageorgiu, 2013. "Rising Income Inequality: Technology, or Trade and Financial Globalization?" *IMF Economic Review*, 61.

Jensen, J. 2009. "Measuring the impact of trade in services: Prospects and challenges", Measurement Issues Arising from the Growth of Globalization Conference, November 2009, Washington DC. Unpublished conference paper (Georgetown University, Washington, DC).

Katz, L. 1999. "Changes in the wage structure and earnings inequality", in O. Ashenfelter and D. Card (eds): Handbook of Labor Economics, vol. 3A (Amsterdam, North Holland), pp. 1463–1555.

Katz, L. 2008. "Trade and wages, reconsidered: Comments and discussion", Brookings Papers on Economic Activity, Spring, pp. 143–149.

Kearney, M. 2008. "Trends in US wage inequality: Revising the revisionists", in Review of Economics and Statistics, Vol. 90, No. 2, pp. 300–323.

Krishna, P.; Sense, M.; Poole, J. 2010. "Trade liberalization, firm heterogeneity, and wages: New evidence from matched employer–employee data", mimeo, University of California Santa Cruz.

Krugman, P. 2008. "Trade and wages, reconsidered", in Brookings Papers on Economic Activity, Spring, pp. 103–137.

Kumar, U.; Mishra, P. 2007. "Trade liberalization and wage inequality: Evidence from India", in Review of Development Economics, Vol. 12, No. 2, pp. 291–311.

Lawrence, R.; Slaughter, M. 1993. "International trade and American wages in the 1980s: Giant sucking sound or small hiccup?", in Brookings Papers on Economic Activity: Microeconomics, No. 2, pp. 161–226.

Lemieux, T. 2006. "Increasing residual wage inequality: Composition effects, noisy data, or rising demand for skill?", in American Economic Review, Vol. 96, No. 3, pp. 461–498.

Liu, R.; Trefler, D. 2008. "Much ado about nothing: American jobs and the rise of service outsourcing to China and India", NBER Working Paper No. 14061 (Cambridge, MA, National Bureau of Economic Research).

Majeed, M. T., 2013. "Inequality, Trade and Development: Evidence from Developing Countries," MPRA Paper No. 50337.

Melitz, M. 2003. "The impact of trade on intra-industry reallocations and aggregate industry productivity", in Econometrica, Vol. 71, No. 5, pp. 1695–1725.

Meschi, E. and M. Vivarelli, 2009. "Trade and Income Inequality in Developing Countries," World Development, 37.

- Michaels, G.; Natraj, A.; Van Reenen, J. 2010. "Has ICT polarized skill demand? Evidence from eleven countries over 25 years", mimeo, London School of Economics.
- Milanovic, B., 2005. "Can we Discern the Effect of Globalization on Income Distribution?" *World Bank Economic Review*, 19.
- Milanovic, B. and L. Squire, 2005. "Does Tariff Liberalization Increase Wage Inequality? Some Empirical Evidence," NBER Working Paper No. W11046.
- Noguera, G.; Johnson, R. 2010. "Accounting for intermediates: Production sharing and trade in value added", mimeo (Dartmouth College, New Hampshire).
- Pavcnik, N.; Blom, A.; Goldberg, P.K.; Schady, N. 2004. "Trade policy and industry wage structure: Evidence from Brazil", in *World Bank Economic Review*, Vol. 18, No. 3, pp. 319–344.
- Robbins, D. 1996. "Evidence on trade and wages in the developing world", OECD Technical Paper No. 119 (Paris).
- Roberts, M. J.; Tybout, J. R. 1996. *Industrial Evolution in Developing Countries: Micro Patterns of Turnover, Productivity, and Market Structure* (Oxford, UK, Oxford University Press).
- Rodriguez-Clare, A. 2009. "Trade, foreign investment, and industrial policy for developing countries", NBER Working Paper No. 15261 (Cambridge, MA, National Bureau of Economic Research).
- Sitchinava, N. 2007. "Trade, technology, and wage inequality: Evidence from U.S. manufacturing 1989–2004", mimeo, University of Oregon.
- Syverson, C. 2010. "What determines productivity?", NBER Working Paper No. 15712 (Cambridge, MA, National Bureau of Economic Research).
- Topalova, P., 2005. "Trade Liberalization, Poverty and Inequality: Evidence from Indian Districts," NBER Working Paper No. 11614.
- Topalova, P. 2010. "Factor immobility and regional impacts of trade liberalization: Evidence on poverty and inequality from India", in *American Economic Journal: Applied Economics*, Vol. 2, No. 4, pp. 1–41.
- Tybout, J. 2003. "Plant- and firm-level evidence on 'new' trade theories", in E.K. Choi and J.Harrigan (eds): *Handbook of International Trade* (Malden, MA, Blackwell), pp. 388– 415.
- Tsai, P-L., 1995. "Foreign Direct Investment and Income Inequality: Further Evidence", *World Development*, 23.

Santarelli, E., and P. Figini, 2004. "Does Globalization Reduce Poverty? Some Empirical Evidence for the Developing Countries", Lee, E. and M., Vivarelli, eds., *Understanding Globalization, Employment and Poverty Reduction*, ILO,

Slaughter, M., 1999. "Globalization and wages: A Tale of Two Perspectives", *World Economy*, 22.

Verhoogen, E. 2008. "Trade, quality upgrading and wage inequality in the Mexican manufacturing sector", in *Quarterly Journal of Economics*, Vol. 123, No. 2, pp. 489–530.

Williamson, J. 2002. "Winners and losers over two centuries of globalization", NBER Working Paper No. 9161 (Cambridge, MA, National Bureau of Economic Research).

Wood, A. 1999. "Openness and wage inequality in developing countries: The Latin American challenge to East Asian conventional wisdom", in R. Baldwin (ed.): *Market integration, regionalism and the global economy* (Cambridge, UK, Cambridge University Press), pp. 153–181.

1997. "Foreign direct investment and relative wages: Evidence from Mexico's maquiladoras", in *Journal of International Economics*, Vol. 42, Nos 3–4, pp. 371–393.

1999. "The impact of outsourcing and high-technology capital on wages: Estimates for the United States, 1979–1990", in *Quarterly Journal of Economics*, Vol. 114, No. 3, pp. 907–940.

2011. "Trade liberalization, exports, and technology upgrading: Evidence on the impact of MERCOSUR on Argentinean firms", in *American Economic Review*, Vol. 101, pp. 204–240.